Nr. 26

TEGN

Kr. 42,-

Tidsskrift om og med tegneserier

3.21
KR 30.00

Steffen Kverneland på frifot!

Dessuten:

Intervju med Norges mest produktive kvinnelige tegneserietegner

En kontrakt med Gud?

Kunsten å skrive tegneserier?

TEGN i Tiden?

De knyttete never

Landsforeningen Tegneserievennen

Bli medlem og få spesial-tilbud på tegneserier, pins og mye annet. Støtt opprettelsen av egne samlinger Norge rundt.
Kun kr. 200,- for livsvarig medlemskap
Kun kr. 20,- for vanlig medlemskap

TEGN

Nordens mest tekstrike og omdiskuterte tidsskrift, om og med tegneserier! Et absolutt *must* for kultursnobber og tegneseriefriks!!!
Kr. 44,- pr. løssalgsnr. og Kr. 165,- i abonnement (4 nr. — ett år)

*MINT*Kabinettet

Norges aller største spesial-forretning for eldre og nyere norske og amerikanske serier i Mint-tilstand.
Stedet for den seriøse samler med kvalitetssans!

Norsk tegneserieforum

Landsdekkende med eget medlems-blad! Lokalforeninger landet over! Mange rare og spennende aktiviteter. Be om velkomstpakke!
Junior kr. 60,-; senior kr. 100,-; og støttemedlemmer kr. 400,-

Det Nasjonale Tegneseriearkiv

Komplett samling av norske tegne-serier fra 1986. Stor samling av fagtids-skrifter, fagbøker, presseklipp m.m. Vi mottar gjerne trykksaker, serier og bøker til arkivet. *Alt av interesse!*

TEGN A/L Bum

Norske kvalitets-tegneserier? Nasjonal-romantikk? Vold? Action? Kunst? Og mer til i TEGN A/L Bums *Steffen Kverneland: Jonas Fjeld — De knyttede never*
Kun kr. 98,-

FellesAntikvariatet

***Bøker - tidsskrifter - tegneserier - salg - kjøp - bytte!* Fører alle skandinaviske tegneseriertidsskrifter. Spesialist på Disney! Krimbøker, humor og norsk skjønnlitteratur**
Be om liste!

Oslo tegneserieforum

tilbyr deg:
8 medlemsblader i året
- rabatter i tegneseriebutikker - medlems-kvelder - konkurranser og kurs med mere
Ta kontakt!

✂ **Kryss av for ett, eller flere bestillinger. Klipp ut og send inn. Portoen er allerede betalt!**

- ❑ **JA! Jeg vil bli medlem av *Tegneserievennene***
- ❑ **JA! Jeg vil bli medlem av *Norsk tegneserieforum***
- ❑ **JA! Jeg vil bli medlem av *Oslo tegneserieforum***
- ❑ **JA! Jeg vil abonnere på TEGN**
- ❑ **JA! Jeg vil motta albumet *De knyttede never***
- ❑ **JA! Jeg vil ha bokliste fra *Fellesantikvariatet***
- ❑ **JA! Jeg vil ha tegneserieliste fra *Mintkabinettet***

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

BREV

Kan sendes ufrankert i Norge. Adressaten vil betale proto.

Svarsendingsavtale nr. 150260/19

***ForeningsService*, Fellesinvest**

St. Hanshaugen postkontor

0131 Oslo

Leder

Fra Roma til Oslo...

I forrige TEGN henviste vi til hvordan tegneserier selges i Italia: Nakne jenter.

Ikke overraskende kanskje. Mer pussig er det at om omslagene til forveksling var lik pornoblader, gjenspeilte ikke dette nødvendigvis innholdet. Det betyr ikke at pornotegneserier ikke eksisterer. Heller tverimot. Katolske Italia flyter over av dem.

Hvis vi bruker en linjal på et kart over Roma, med Vatikanet i den ene enden og Jernbanestasjonen (fascistenes arkitektoniske triumf) får man det forhold, om man er turist til fots, at om starter ved jernbanestasjonen finner man mengder av små kiosker, stappfull av pornografi i alle varianter; videokassetter, blader og tegneserier. Og noen dagsaviser. Jo nærmere man beveger seg nedover sentrum, blir det mindre pornografi og flere aviser. Halvveis til Vatikanet begynner det å dukke opp helgenbilder, blant annet av den nålev-ende paven som synes at voldtatt kvinner i Jugoslavia ikke bør ta abort. Jo nærmere Vatikanet man kommer, jo flere helgen-bilder dominerer gatekioskene. Rett utenfor Vatikanplassen finnes det ikke pornografi, men masser av katolske relikvier; videokassetter, blader, bilder og faktisk tegneserier. Og noen få aviser.

Om dette var tegneserienes eneste posisjon i Italia, eller iallfall Roma, en funksjon som religiøse eller seksuelle fetisjer, ser det sannelig trist ut. Heldigvis er ikke det tilfelle. Nøyaktig halvveis langs den linjen som beskrevet ovenfor finner vi Romas svar på bokhandelen Tronsmo som vi finner i Oslo (har du ikke vært der ennå, så stikk innom!). Romas variant ligger også i underetasjen. En svær Edderkoppfigur av

plast henger i taket. Her finner vi sanne tegneseriefigurer som *Mikke Mus, Tex Willer* og *Corto Maltese*.

Det er ikke like lett å finne den tilsvarende romerske linje i Oslo, til det er den norske uskylden for stor. Oslo er vissnok ikke katolsk nok. Men når TEGN tidligere har fortelt at pornotegneserier har vært ikke-eksisterende i lille Norge, har den tilstanden allerede blitt fortid. Forlaget *Atlantic* har nå en pocketbokserie ute som de karakteristisk kaller for *Kaninpocket*. Du finner ikke disse blant Narvesens øvrige tegneserie, men i de øverste hyllene. Og det handler ikke om kaniner. Det er heller ikke anonym pornografi av italiensk merke med tabuer som ville ha fått Ødipus til å rødme, om det ikke var så dårlig tegnet. Faktisk er det en gammel amerikansk under-grunnstegner ved navn Larry Welz. Tegneren Welz startet med å tegne parodier på ungpiketegneserien *Archie*, som ukebladet *Det Nye* i sin tid trykket, og som vi nå til vår forbauselse finner til salgs som eget blad (gamle serier blir som nye!). På sine modne dager tegner Larry Welz fortsatt småpiker i Archie-stilen, men mer slurvete og nå stort sett uten klær.

Serien er brukket opp rute for rute for å tilpasses pocketbok-formatet, fra en til to ruter pr side, noen på skakke, andre på siden. Prisen er uforskammet høy for så få paneler. Tegningene er ikke spesielt grisete, såpass lite at de norske bakmennene, som ryktes å være kjente navn i det norske tegneseriemiljøet, har jobbet hardt med å tilrettelegge språket på en mest mulig saftig måte. Om det første skrittet for pornotegneserier i Norge er meget lite, er det mer å hente utenlands, f.eks. Italia. Da kan man virkelig skumme fløten av et nytt marked. For det fine med pornografien er at publikum fornyes hver gang norsk ungdom kommer i puberteten. Og så finnes det øvrige publikumet som aldri forlater puberteten.

PÅ TAMPEN (MEN IKKE PÅ KANTEN) ramler et av TEGNs danske søstertidsskrift inn på redaktørens overdyngete skrivebord; *Billedstorm* nr. 12. Dette interessante nummeret er helt og holdent forbeholdt sex. Ikke helt uventet, ettersom erfaringen tilsier at Billedstorm ikke går omveger for å trykke "vovete" bilder som "dokumentasjon" for sine velskrevne artikler.

Danmark ligger minst ti år foran Norge når det gjelder å utgi pornografiske tegneserier. Danmark ligger et par tiår (rundt regnet) foran Norge når det gjelder pornografi, og når TEGNs avtrappende redaktør blar gjennom Billedstrom og ser og leser til øyet blir stort og rundt, slår han fast at norsk bluferdighet er et X år eldre enn tilsvarende dansk.

Danmark ler sikkert lunt over omtalte kaninpocket, men vårt lille poeng er at den norske uskylden er herved brutt. En genre som ikke har vært rendyrket før finnes nå: serier blott til lyst (nemlig) og for å tjene lette penger. Og hvem vet — kanskje yngre og friskere krefter i TEGNs kommende redaksjon vil skape et spennende blad med en saftig billed-dokumentasjon som vil få den nåværende til å rødme?

Vi kan kanskje håpe...

FINN BJØRKLID

Redaksjonelle anmerkninger

Omslags-illustrasjon: Steffen Kverneland. **Post til TEGN** (merk ny adresse): **TEGN, Westye Egebergsgt. 8C, 0172 Oslo**. TEGN har fast kontortid på samme sted hver fredag mellom kl. 12.00—15.00. Og via telefon samme sted 22 36 07 70. TEGN setter pris på å høre fra sine lesere, og mottar gjerne brev om ditt og datt. Det er mulig å bli TEGN-skribent, ta kontakt for ditt bidrag. **Annonsering i TEGN:** Kontakt over telefon eller skriv til TEGNs kontoradresse (se over). TEGN har adgang til avansert teknisk produksjonsutstyr og er behjelpelig med utforming av annonse om ønskelig. **Abonnement på TEGN:** For kr. 160,- mottar man fire (4) nummer (1 år), som betales til TEGN, Westye Egebergsgt. 8C, 0172 Oslo. Postgiro: 0814 4 37 21 08.

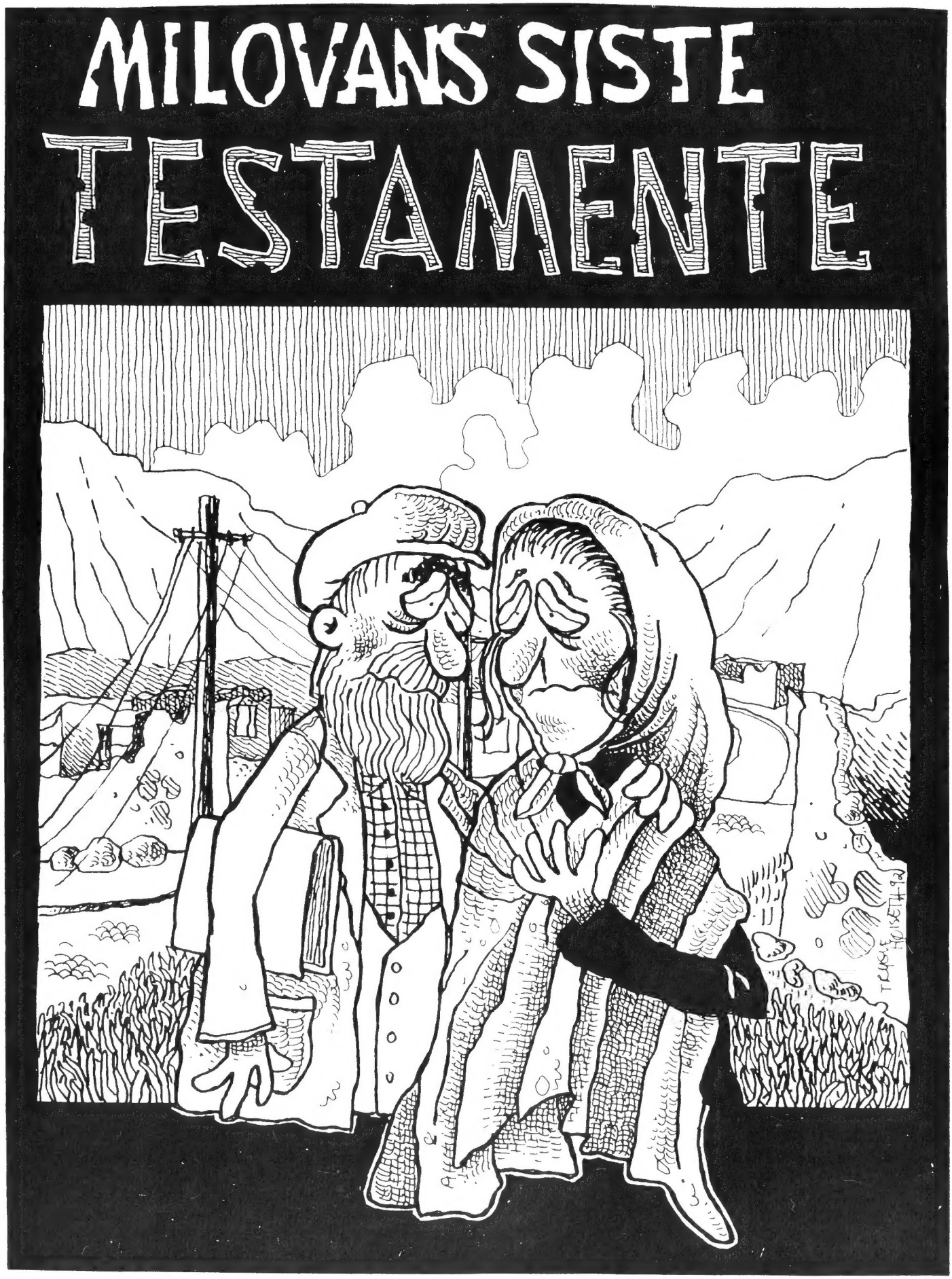
MILOVANS SISTE
TESTAMENTE

Innhold:

Leder: Fra Roma til Oslo 3
Redaksjonelt 5
TEGN i Tiden 6
Brann og pyromaner 6
Clifton 7
Talenter 8
Stan Lee 9
Fagforening 11
Seriefestival 12
Flere talenter 12
Tegneserievennen 13
Bjørn Ousland m.fl. i Danmark 15
InkaLill: *Prinsessen fra Dor* 16
Jon Gisle: *Den sjette mosebok* 21
Steffen Kverneland:
Den kubistiske helt og hans skaper 27
Polsk tegneserieambassadør 32
Alan Moore: *Kunsten å skrive serier* 35
Trygve Høiseth: *Milovans siste testamente* 39
Anmeldelser & debatt 45
Gamle numre blir som... 50
Jon Gisle i egen serie (igjen) 51

Redaksjonelt:

TEGN utgis av TEGN A/L, Westye Egebergsgt 8C, 0172 Oslo. **TEGN** utkommer kvartalsvis og utgis med støtte fra Norsk Kulturråd. **ISSN 0801-6879**

Redaksjonen: *Finn Bjørklid* (ansv. red.), *Tor Sandberg* (red. sekr. og redaktør fra neste nummer), *Jon Gisle* (senior red.), *Jan P. Krogh* (økon. sjef), *Tor Arne Hegna* (kommende red. sekr. & art dir), *Erik Falk* (redaktør for tegneserieavd.), *Kurt Østergaard* (fast medarb.), *Øyvind Bråthen* (fast medarb.) *Mock Duck* (filosof)

Produksjon: TEGN er brukket om via Aldus Pagemaker, i tillegg til Designer og Corel Draw; originaler på laserprinter. Repro og trykkeri: Sandvig, Askim

TEGN ©®™ *skrives og refereres til med versaler (store bokstaver).*

NY ADRESSE:

TEGN, Westye Egebergsgt 8C, 0172 Oslo.
Telefon: **22 36 07 70** ***Kontortid:*** **hver fredag mellom kl. 12.00—15.00.**

Men TEGN var ikke død...

Long time not seen? Tiden flyr, og hvor ble det av TEGN?

Om leserne har ventet med stadig stigende irritasjon, så har også redaksjonen hatt sine anfall av økende raserianfall. Først hadde vi problemer med kontorrutinene som førte til at dataanlegget gikk vest og øst, og abonnementsarkivet måtte bygges opp på nytt. Foruten at posten ikke ble videresendt. Verre var det at regnskapet ikke hadde den orden som det burde ha hatt, for å si det mildt. Regnskapssjefen, viss navn vi ikke orker å uttale — la oss kall ham Wasteland — har fått sparken! Detaljene om dette forholdet, som ble gjennomgått på TEGNs årsmøte i mars, er sendt ut til B-andelshaverne.

Deretter har oppbyggingsarbeidet startet, sakte. Vi har fått et eget kontor, og ikke lenger en postboks. Med kontoret også kontortid. En dyktig mann har overtatt det økonomiske ansvaret — Jan P. Krogh. Tidstapet har også ført til at overgangen til et nytt redasjonelt mannskap ikke gikk så fort som vi hadde ønsket. Og de som har lest medlemsbladet til NTF har nok fått et motstridende inntrykk. Men nå er dette i rute. Redaktør Finn Bjørklid har med dette redigert sitt siste nummer av TEGN og overlater de løse trådene til den dyktige og ungdommelige duen Tor Sandberg og Tor Arne Hegna. Ganske interessant er det at redaktøren fra seriebladet *Kraftig Kost*, Erik Falk, nå er et fullverdig medlem av TEGNs redaksjon. Han vil ha det hele ansvar for hva TEGN trykker av tegneserier fra nå av. Hans innsikt vil nok også komme TEGNs øvrige spalter til gode. Både Finn Bjørklid og TEGNs nest eldste, Jon Gisle (nybakt bestefar), er gjenvalgt til TEGNs styre, og vil fortsette i redaksjonen, men i lavere posisjoner.

Styret har gitt den nye redaksjonen sin fulle tillit, og tror på en fortsettelse av de nåværende kvaliteter. Forandringer vil nok skje, men vi anser det til det beste for bladet. Allerede neste nummer vil bli et tykt dobbeltnummer. Vi antar at serie-festivalen i Tønsberg vil prege nummeret. En artikkel om journalister i serier ligger og venter på trykksverte. Det gjør også en ditto artikkel om MAD og nylig avdøde William Gaines og Harvey Kurtzman. Det skal bli spennende å lese.

FINN BJØRKLID

Donald i hardt vær:

Farlige fyrstikker, nasjonal skam og manglende barnesikkerhet...

Donald Duck har hatt problemer i det siste. Det begynte i november, da bladet trykket en side med fyrstikktriks.

Det var vel å merke ikke meningen at man skulle få fyrstikkene til å brenne; faktisk kunne man godt anvende brukte fyrstikker til triksene. Så ble det gitt anvisninger på hvordan man for eksempel kunne lage sprettert av dem eller ta pulsen med dem. Noen hver av oss har vært borti lignende for en generasjon eller to siden. Den gangen var det ingen foreldre som reagerte.

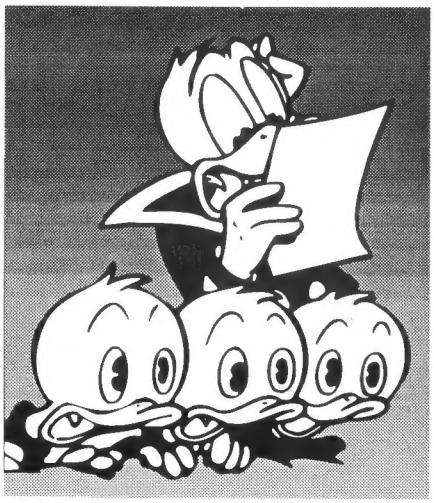

Men nå lever vi i en annen tid. En telefon fra en enkelt opprørt far fikk Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern til å reagere og sende et sint brev til Donald-redaksjonen, som sto fram i pressen og beklaget så meget.

Vi er helt enige. Barn må ikke leke med fyrstikker. De bør i det hele tatt ikke leke med noen ting, for de kunne komme til å slå hverandre i hodet med leketøyet. Dessuten bør de ikke oppholde seg innendørs, for hus kan som kjent brenne eller rase sammen. Utendørs bør de heller ikke ferdes; der fins det biler og sinte hunder. I det hele tatt bør folk nå kjenne sitt ansvar og ikke sette flere barn til verden. Da blir nemlig ikke barna utsatt for så mange ulykker, og ved å slutte å få barn vil vi dessuten på sikt eliminere de voksne som kilde til vanskeligheter for de barna som ikke lenger blir født.

Blant de problemer man da vil unngå, er det som dukket opp i første Donald-blad på nyåret, hvor Norges nasjonaldag ble lagt til 16. mai. Dessuten plasserte man St. Hans på 24. juni. Igjen var pressen ute, og igjen måtte Donald-redaksjonen beklage. De lovet å rette feilene i neste nummer.

Det skjedde ikke, og det skulle bare mangle tatt i betraktning den trykningstid bladet har. For øvrig kan det jo hende at man i Hjemmet har tillit til at barn *vet* at 17. mai vanligvis faller på 17. mai, og at enkelte barn kanskje også synes det er morsomt å finne feil i Donald. Og St. Hans *er* faktisk 24. juni, selv om St Hans*aften* er dagen før...

Mock Duck

—Jeg er ingen brannhisser!

En rasende Donald Duck rykker ut i VG for 24. november '92 for å forsvare seg mot anklagene fra *DBE* (Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern).

Oppsiktsvekkende har VG fått et eksklusivt intervju med den kvekkende fyren. Han har tidligere vært anklaget for brannstiftelse, da i den klassiske fortellingen "På telttur med onkel" fra 1954. I virkeligheten kjempet Donald og hans nære slektninger (nevøer) en kompremissløs kamp mot uvettig bruk av ild.

—Den historien trykker vi på nytt til sommeren. Det er en god, pedagogisk historie, sier Donald-redaktør Svein Erik Søland i Hjemmet/ Serieforlaget. Med det håper han å gjøre godt igjen glippen fra Donald-bladet hvor man viser hvordan barn kan ha det moro med fyrstikker, men uten samtidig si at de for alle del ikke må finne på å *tenne* dem. For da går, om ikke annet, DBE opp i flammer.

Anne Rita Gallis Lund i DBE sier at de ikke overreagerer med sin brannutrykning mot tegneserie-figurer. —Vi ser svært alvorlig på denne saken.

—Jeg tar kritikken alvorlig, men synes den er litt kraftig, sier Søland. —Men vi tar vårt ansvar som holdningsskaper alvorlig.

TEGN vet at det siste stemmer, for i Donald-boken "Gullegg" (1988) trykkes en Carl Barks-fortelling fra 1946 hvor Donald opptrer som ihuga pyroman. Historien ble for sterk for utgiverne; den opprinnelige slutten blir Donald blir stilt for retten for ildpåsettelse, og det ender med at han setter fyr på dommerens papirkurv og rettsalen brenner ned! Denne slutten ble sensurert, og omtegnet av en annen tegner, dog ikke av Hjemmet eller DBE, men av de amerikanske utgiverne.

Men resten av historien er klassisk Carl Barks hvor vi møter en sinnsyk Donald som er besatt av brann og ildpåsettelse som en kunst, verken mer eller mindre.

Til TEGN nektet Donald å uttale seg om denne pinlige episoden i hans liv...

Den engelske fribytteren (kvinnelig sådan) *Modesty Blaise* har fått sitt pass påskrevet av en dansk bibliotekar ved navn Carsten Larsen. *Historien om Modesty Blaise* er på 28 sider i svart-hvitt (20 Dkr.) og tar for seg serien og dens hovedpersoner. Om ikke bokhandelen Tronsmo (som ofte har det mulige og umulige) ikke har heftet, kan det bestilles fra utgiveren: *Thomas Berger, Ingesvej 17, 4270 Høng, Danmark, Giro: 3 06 79 55.*

Svenske Bild Och Bubbla har utgitt sin andre seriebok, som pussig nok heter Bild och Bubblas andra seriebok, og selges til 165,- om man får hendene på den. I Norge er den ikke å oppdrive. Heller ikke TEGNs tidvis sløve redaksjon har mottatt sitt lovte eksemplar. Står det dårligere til i Sverige enn hva vi har trodd?

Mer horror i Sverige: En av Sveriges større dagsaviser, *Ekspressen*, har fjernet farvene fra søndagssidene, og serien "Snobben" er blitt redusert til ingenting. Har dette noe med Ekspressens mer *kvinnevennlige* profil å gjøre, spør svenske seriefans seg selv om...

Skippern har i moderne tid ("moderne" er i denne sammenhengen de siste seks år) blitt tegnet av den gamle undergrunnstegneren *Bobby London*, som i sin tid gjorde seg kjent med den

meget Skippern-inspirerte serien Dirty Duck. Nå er denne lykken slutt, etter at *King Features* har sparket tegneren. Mange amerikanske firmaer har som politikk å ikke ha noen politikk, så også King Features, som bl.a. ikke vil se ordet abort dukke opp i sine serier. Skippern misforstår dessverre, og tror at Olivia er med barn og deretter... Ingen abort, men Bobby London får sparken. Ennå er ingen erstatter blitt ansatt.

I den grad en litterær dom fra Sør-Afrika er noe å samle på, kan de amerikanske brødrene *Hernandez* nå skryte av det. I fjor ble de først forbudt, men seriebutikken Fantamania i Johannesburg overklagde og ble frikjent. Den sydafrikanske domstolen bestemte at seriebrødrene har litterær verdi...

For tre år siden dannet amerikaneren *Todd Loren* forlaget *Revolutionary Comics*. Loren var kontroversiell i seriebransjen, og hans blader har ofte tatt for seg kjente rockstjerner, noe som har ført til strid med både tegnere og musikere. I fjor ble Loren myrdet i sitt hjem, den ukjente gjerningsmannen stjal deretter bilen. Det er ikke blitt bevist at *serier* har hatt en betydning ved mordmotivet. Loren ble 32 år gammel, og hans far, Herb Shapiro, har tatt over ledelsen av forlaget.

I Frankrike meldes det at forfatteren Gérard Lauzier vender tilbake til seriemediet etter flere år i filmbransjen.

På bokmessen i Sverige i fjor vakte en salgsplakat oppstandelse: ***Heroin, 210 gram, 60 spänn***. Så var det hele en sær tegneseriebok av Kenneth Andersson. *Bild och Bobbla* beskriver innholdet som "ultravoldspastisj på kioskkrim". Utgiveren, *Horst Schröder* på *Medusa*, sier heftet er "en av forlagets sikreste ikke-selgere!"

En belgisk engelskmann ved navn Clifton

Clifton er ungkar med sans for katter og gamle biler. Han samler på cigarmavebelter og legger stor vekt på å opptre dannet.

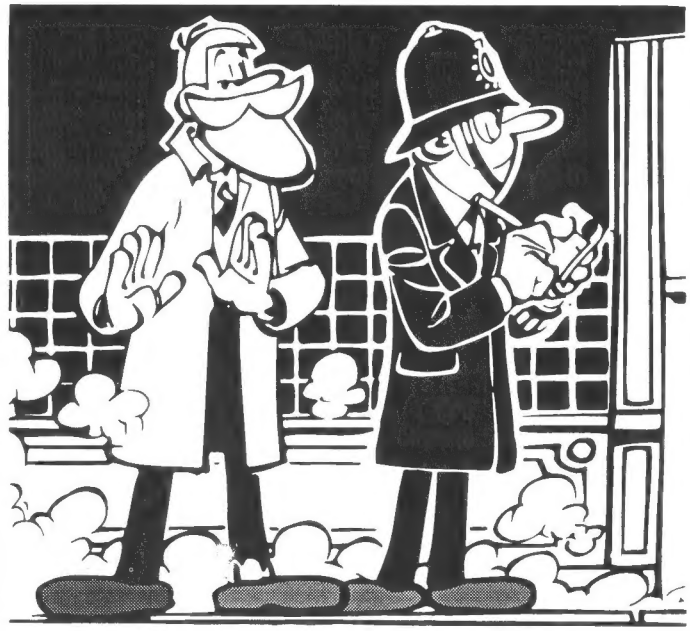

av Øyvind Braaten

Serien om Clifton ble skapt av belgieren Raymond Macherot i 1959. Først i 1980 fikk vi det første albumet på norsk. Det var det danske forlaget Winthers som prøvde markedet med 2 album. Semic kom med 7 album fra 1982 til 1987. Macherot lagde kun tre 32 siders historier om den engelske detektiven, hvor andre tegnere overtok. Riktignok presenterte Macherot ham med sterke skotske røtter, men dette blir neddempet og Clifton blir etterhvert helt engelsk.

Seriefigurens fulle navn lyder Harold Wilberforce Clifton. Hushjelpen Alice Pamela Partridge møtte han under krigen og han så straks et dyktig emne til en hushjelp. Noe intimt mellom Clifton og miss Partridge eksisterer ikke. Hun holder orden på Cliftons hjem og steller med ham som om hun var hans mor. Akkurat det irriterer Clifton grenseløst. Han har forlengst frigjort seg fra sin biologiske mor og vil selv bestemme over sitt liv. Men det er ikke så lett når miss Partridge sier: "De tar på Dem skjerf. Dette er ikke årstiden for å jage forbrytere uten skjerf. Det er kjølig om kvelden. Det er mulig en skummel tyv er etter dem, men det er influensaen også. Og den er farligere". (*Morderisk weekend* side 4).

Under krigen var Clifton flyger og ble etterhvert oberst. Etter krigen ble han privatdetektiv og takket være sine militære forbindelser får han stadig oppdrag for bl.a. MI5 og MI6, men også andre mysterier stimulerer hans interesse. Hans base er hjemmet i Blomburyveien i Puddington utenfor London.

Foruten å være en detektivserie er det mye humor mellom permene. Serien er belgisk og driver endel gjøn med engelsk væremåte. Te-tid er hellig for mange engelskmenn, særlig for Clifton. En klassiker er denne vitsen som har forekommet to ganger i serien: "Denne teen er elendig", sier den ene. "Det er ikke te, det er kaffe", svarer den andre. Da kommer servitrisen inn og spør: "Hvordan var kakaoen?".

Men også Clifton benytter seg av det engelske. I *I løvens hule* unnslipper de under en fengselsflukt ved å stikke fingrene i ørene og spille "God save the Queen", for da må vaktene stå i giv akt.

Kriminalgåtene er aldri avanserte. De er enkle, men trenger en Clifton til å løse dem. Det er den jevne humoren som bærer serien. Det hender at Clifton tabber seg ut og humøret hans får seg en knekk. Da titter han skulende på leseren for å få trøst, og vi gir han vår sympati.

Turk og de Groot har laget de fleste albumene, men Bédu har tegnet de siste. Bédu tegner i samme stil som sin forgjenger, men krydrer med noen flere spennende innslag. I *Derniere Seance* (ikke utgitt på norsk) har flere av bifigurene ansiktene til kjente personer som f.eks.

Harold Wilberforce Clifton med sin husholderske Alice Pamela Partridge.

TEGN i Tiden

Louise de Funès.

Dessverre kommer ikke serien lenger ut på norsk, men vi kan stadig glede oss over de albumene vi har.

Raymond Macherot

Er født 1924 i Verviers i Belgia. Han var journalist, men begynte som serietegner i 1953. I 1954 startet han sin første dyreserie, *Chlorophylle* (Kloro). *Clifton* skapte han i 1959, så kom *Katnap* I 1964 og *Sibyline* i 1965. Dyreseriene til Macherot kunne like godt vært serier med mennesker, dyrene handler slik som mennesker ville gjort.

Bedu

Heter egentlig Bernard Dumont og er født 1948. I tillegg til Clifton har han tegnet serier som: *Ali Beber, Hugo*, m.m.

Bob De Groot

Født 1941 i Brüssel. Sammen med Turk slo igjennom i 1969 med serien om *Robin Dubois*. Denne serien har til nå kommet med 18 album. Sammen skapte de også humorserien om oppfinneren *Leonard* som også er kommet i 18 album.

Turk

Født i Durby 1947. Egentlig navn er Philippe Liégeois. Jobber stort sett sammen med Bob de Groot og sammen fikk de suksess med serien *Robin Dubois* som de skapte for bladet *Tintin*.

Cliftons albumutgivelser:

av Macherot:	*Tilsvarer norske:*
1. 1961 Les enquêtes du colonel Clifton	
2. 1962 Clifton à New York	
3. 1965 Clifton et les espions	
av Azara og Greg:	
4. 1971 Les lutins diaboliques	
av Turk og Bob de Groot	
5. 1973 Le Voleur quit rit	Norsk nr. 2-1980
6. 1975 Alias Lord X	Norsk nr. 3-1983
7. 1976 Sir Jason	Norsk nr. 4-1983
Ny nummerering:	
1. 1978 Ce cher Wilkinson	Norsk nr. 1-1980
2. 1978 (reprise av 5-1973)	
3. 1979 7 Jours pour mourir	Norsk nr. 7-1986
4. 1980 (reprise av nr. -1975)	
5. 1981 Atout... coeur!	Norsk nr. 1-1982
6. 1982 Une Panthère pour le Colonel	Norsk nr. 2-1982
7. 1982 (reprise av 7-1976)	
8. 1984 Week-end à tuer	Norsk nr. 5-1985
9. 1984 Kidnapping	Norsk nr. 6-1986
av Bedu og Bob de Groot	
10. 1986 Passé composé	Norsk nr. 8-1987
11. 1987 La Mémoine brisée	Norsk nr. 9-1987
12. 1988 Dernière Séance	
13. 1990 Matoutou-Falaise	
av Bedu	
14. 1992 Le Clan McGregor.6	

Nr. 91 Stomperud hedret i Sverige: Det skjedde i *Bild och Bubbla* nr.6/92 hvor Peter Nilsson har en lengre artikkel om den klassisk dårlige, men meget populære seriefiguren, som egentlig er svensk. I samme nummer blir også Stomperuds søta bror, *91:an Mandel Karlsson*, hedret ved sin 60-årsdag. Denne ursvenske figuren var den egentlige opphavet til vår "urnorske" soldat.

Octibriana er navnet på den eneste russiske undergrunns-tegneserie fra sent 60-tall som handlet om en lettpåkledt dame med stjerne i panna. Senere forskning tyder på at figuren er svindel ved at den aldri har vært utgitt i russland eller tegnet av russiske opposjonelle. Ikke desto mindre har den nå dukket opp på nytt, nå i Finland ved tegnerne Reima Mäkinens og Timo Niemis. Historien er en parafrase over Dantes renessanseroman, *Den guddommelige komedie*, men denne gangen er det ikke den romerske dikter Vergil som er ledsager. Det er Dante selv...

Mikke Mus i boikott! Ledelsen i Walt Disney-konsernet har lagt press på forlagshuset som utgir Beograd-avisen *Politika* til å stanse publiseringen av tegneserien, forteller *Dagbladet*.

16. januar i år takket tegneseriefiguren med de runde ørene nei og deltar dermed i sanksjonene mot Serbia og Montenegro etter at Mikke

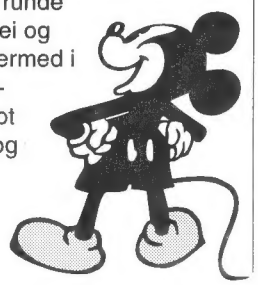

har vært i Balkans eldste dagsavis siden 1932.

Ennå finnes amerikanske produkter som Coca-Cola og McDonalds hamburgere, snart året etter at FN-sanksjonene ble innledet.

Rolling Stones-gitaristen Keith Richard mener at hans gamle kollega Bill Wyman (sitat) "tenker med tissen", ifølge avisene. Hvorfor sier ikke tegneseriekollegaer det samme om hverandre?

Den som kunne fortjene en slik karakteristikk er vel italieneren Milo Manara...

Prosjektstøtten:
Nye talenter på frammarsj mens de etablerte ligger lavt

Norsk kulturråd har foretatt annen gangs fordeling av prosjekt-støttemidler til tegne-serier for 1992.

Semic fikk 15 000 kroner til utgivelse i albumform av Eirik Ildahl og Jean Yves Mittons *Herman Storm*-serie *Det ensomme øye*. Men ellers var det de nye talenter som nøt godt av støtteordningen denne gang.

Lars Elling og Baard Enoksen fikk 30 000 til videreutvikling av prosjektet *Dårenes formynder*, som handler om en prests forgjeves idealisme i mellomkrigs-tidens Norge. I og med at hele beløpet går til de to opphavsmennene, kan det søkes på nytt om produk-sjonsstøtte når Elling og Enoksen finner et forlag.

Brødrene Størksen vant for en tid siden annenpremie i Kulturrådets manuskonkur-ranse med *Blod og melk*, som handler om brytningstiden i årene kort før 1814. Øyvind Hansen er kommet et stykke på vei med å tegne albumet ferdig. Her ble det bevilget 45 000 til opphavsmennene til videreutvikling av prosjektet, og også her kan det søkes om produksjonsstøtte senere.

Det er interessant at de etablerte forlagene denne gangen lå lavt. Dette øker muligheten for småforlag og seriekunstnere som ennå ikke har noe forlag, til å få noe ut av støtte-ordningen. Ordningen kan på den måten være med på å få fram nye talenter. Men det de lager, må jo så utgis. Det kan virke som forlagene er vel forsiktige med å satse på nye forfattere og tegnere, og det er et problem at det bare er to større forlag som i det hele tatt utgir norske serier. Det er behov for flere forlag, mindre forlag, forlag eid av opphavsmennene selv og forlag drevet på mer idealistisk basis, slik som TEGN nå tar mål av seg til. Men da må støtteordningen, som nå skal evalueres, gjøres permanent, og det årlige beløpet bør økes.

Jon Gisle

Still ut i England: Driver du med tegneserier, eller har du et underlig eksempel på en tegneserie? Da har du sjansen til å bli representert på en stor tegneserieutstilling på *Victoria & Albert Museum* i England.

Tegneseriefantasten *Martin Bradley* er nemlig i ferd med å samle inn tegne-serier fra hele verden til en slik utstilling. Tegneserie-reklame, religiøse tegneserier, politiske tegneserier...
Jo mer kuriøst det er, jo større er sjansen for å bli representert.

I Norge er *Kurt Østergaard* kontaktperson. Send din tegneserie i dag til ***Kurt Østergaard Øvre Keisermark 24, 3183 Horten.*** Og i to eksemplarer — hvis det er mulig.

Smørbukk-prisen for 1992 gikk til Hovdebygda. Det er bladet Norsk Tidend som deler ut prisen til det stedet som er mest nynorsk her i landet. Om Hovdebygda kan det sies at bygda snart skal få et nasjonalt Ivar Aasen-senter og et Aasen-hus, og at de til den lokale festspel-veka i fjor tappet sin egen Aasen-brus.

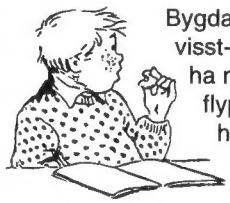

Bygda skal visst-nok også ha nynorsk flyplass, hva nå det innebærer.

Smørbrukk-prisen til Hovdebygda var en originaltegning av Solveig Muren Sanden. Og motivet? Smørbukk — sjølvsagt.

Havet og en brandy til seks kroner: Heller ikke i 1992 fikk TEGN somlet seg til å dekke *Humorbienialen* i Fredrikstad. Hyggelig er det da å registrere at andre medier ikke lot den fjerde biennialen gå hus forbi. I Dagbladet ble initiativtaker Thore Hansen intervjuet i anledning arrangementet.

Han kan blant annet røpe at han elsker gretne og anarkistiske nord-spanjoler. Det finner han i den lille, spanske landbyen Cadaques, som også har "havet og en brandy til seks kroner".

Til våren kommer det en ny roman fra Hansen. "Gud og tonic" er tittelen.

Det var forøvrig 150 deltakere på den fjerde biennialen med totalt 350 bidrag.

Stan Lee:

Om superhelter var virkelige, ville de ha hatt problemer med økonomi, kjærlighet, flass og inngrodde negler?

TEGNs skribent *Øyvind Braathen* har vært i Gøteborg på *Comics 1992* hvor han overhørte et foredrag av *Stan Lee* om Stan Lee, som er kjent som hovedmannen bak det amerikanske serieforlaget *Marvel*, som slo seg opp på begynnelsen av 1960-tallet. Stan Lee står også for en bestemt fortellerstil, hvor superheltserier tilsynelatende skulle virke komplekse ved å ha hverdagsproblemer.

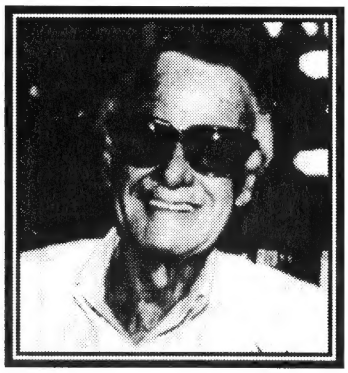

av Øyvind Braaten

Stan Lee er født i 1922. Hans egentlige navn er Stanley Martin Lieber, men det var enklere å skrive Stan Lee. Da han var 17 år fikk han jobb som løpegutt på et tegneserieforlaget Timely. Superheltenes tid gikk mot slutten og forlaget satset mer på skrekk- og andre serier. Så kom "the comics code" og tegneserier var ikke lenger så lønnsomt.

I 1959 var Stan Lee blitt sjefredaktør og forlaget hadde byttet navn til Atlas. Han skrev manus til små skrekk-historier for bl.a. tegnerne Jack Kirby og Steve Ditko. DC hadde litt suksess med superserier igjen og Marvel ville også gjøre et lite forsøk. Sammen med Jack Kirby skrev Stan Lee manus til *Fantastiske Fire* og nr. 1 kom i november 1961. De innførte humor og ironi i superseriene. Sammen med heltenes hverdagsproblemer gjorde dette seriene populære og salgstallene økte. Stan Lee skapte serier som *Fantastiske Fire, Edderkoppen, Hulk* og *Demonen*. Siden er det superseriene som har dominert markedet i USA. På slutten av 60-tallet holdt Stan Lee opp med å skrive manus og overlot den delen av jobben til andre.

På *Comics 1992* i Gøteborg var Stan Lee en av gjestene. Der holdt han en pressekonferanse hvor han fortalte om seg selv og Marvel. Følgende er dette:

—Siden jeg begynte i bransjen, fortalte Stan Lee, —er det mye som har forandret seg. Jeg trodde aldri at en som jeg skulle snakke for en slik forsamling som her, med journalister, bibliotekarer og lærere.

Tegneseriene er blitt mer respekterte og jeg har holdt forelesninger på skoler og universiteter. Marvel er et av de mer suksessfulle selskapene, og det er jeg glad og stolt av. Jeg hadde et svært avslappet forhold til serier og hadde ikke tenkt å bli i bransjen. Jeg var ung og ønsket å bli forfatter og skrive romaner og film. Da jeg var ferdig på skolen så jeg en annonse for en assistent i et forlag. Jeg visste ikke at det var et tegneserieforlag og søkte. Da jeg oppdaget at det var tegneserier, tenkte jeg at noen måneders erfaring kunne være greit. De månedene har nå blitt til over 50 år. Jeg har vært svært heldig. Vi har flyttet fra New York, hvor de lager tegneseriene, til Los Angeles hvor jeg arbeider med Marvels TV- og filmprosjekter.

Jeg tror at et av hovedsvarene til at Marvel er de så populære idag er at vi prøver å skrive for et mer intelligent publikum. Tegneserier var lite sofistikerte, ihvertfall i Amerika. Hvis en helt som *Supermann, Batman* eller vår egen *Captain America* gikk bortover gata og så noen som robbet banken ville han si: "Noen robber banken, jeg får fakke dem før de kommer unna." Så fanger han skurken og det var hele historien. Dialogen var veldig enkel og banal. Vi prøver å lage dialoger som på film, hvor figurene virkelig snakker. Et annet eksempel: Hvis en helt så et monster med åtte armer, hale og ildsprutende munn ville han si: "Et monster fra en annen planet, jeg må fakke det før det ødelegger jorda". Men om *Edderkoppen* så det samme monsteret ville han si: "En som har kledd seg ut som monster, lurer på hva han lager reklame for?" Vi prøvde å gjøre det mer realistisk selv

TEGN i Tiden

om det var fantasifortellinger.

Hvis det fantes mennesker med superkrefter, hvordan ville de være i den virkelige verden? Ville de ikke ha problemer med økonomi, med kjærlighet, flass og inngrodde negler? Eldre folk begynte å lese serier og studenter kjøpte dem. Noen lærere har fortalt meg noe som har overrasket meg, at man kan bruke tegneserier til å få folk til å lese *mer*. Vet ikke om det er noe problem her, men i USA er det det. Flere og flere ser på TV og video og de leser ikke så mye mer. Tegneserier er det eneste de unge vil lese frivillig. Stadig oftere brukes tegneserier på skolen for å stimulere elevene til å lese.

Hvorfor er folk så glade i tegneserier? De er glade i bilder og de er glade i historier. Det er derfor de er glade i film. De kan se historien

I USA er ikke tegneserier ansett som spesielt sofistikerte...

samtidig som de leser den. Noen påstår at man ikke bruker fantasien når man leser tegneserier, at de burde lese bøker isteden. Men hvis det er sant, hvorfor ser de teater, eller hører opera? Jeg tror ikke at bilder stopper fantasien, men at de stimulerer den. Mange av oss elsket eventyr da vi var små og noen av oss vokste aldri fra det. Når vi blir eldre vokser vi fra eventyr, men superserier er eventyr for voksne.

Filmen om *Edderkoppen* kommer i 1995. Beklager at det er så lenge til, men det tar såpass lang tid å få den ferdig. Vi håper på å få Arnold Schwarzenegger til å spille skurken. Det er også andre filmprosjekt igang. Vet ikke om dere kjenner *The Black Panther* som Wesley Snipes skal spille. Han debuterte i *Boys And The Hood. Dr. Strange* vil bli skrevet og regissert av min venn Wes Craven som lagde *Nightmare On Elm Street*. Jeg tror det blir et mye bedre resultat om man arbeider sammen med noen som er entusiastiske, enn med noen som bare gjør en jobb. Jim Cameron vil lage en film om *Edderkoppen*. Har dere sett *Hulk* på TV'n her? Universal

Da jeg kom hjem fra Europa, hadde han drept Gwen Stacy...

som lagde TV- serien vil lage den som en kinofilm. Vi er litt i tvil om vi skal lage den mer som tegne-serien enn TV-serien. Han skal ihvertfall snakke og ha litt mer superkrefter enn i TV-serien. En av mine favoritter er *The Mighty Thor* og mange vil lage kinofilm av han. Men dere som kjenner serien, vet at da må vi ha scener fra Asgard, gudenes hjem, med kjemper, ildsprutende monstre og andre spesialeffekter. Det vil koste en formue å lage det. Nå som Disneys *The Beauty And The Beast* har spilt inn så mye penger er det mange i Hollywood som vil investere penger i en tegne-film. Og jeg tror at Thor vil bli den største tegnefilmen noen-sinne. Vi har ikke bestemt hvem som skal lage den ennå, men ikke bli overrasket om Disney eller

Han kjente ikke seriefiguren, men mente han kunne lage fine filmeffekter...

Universal gjør det. Tenk på hvilke spesial-effekter vi kan få i tegnefilm.

Daredevil vil passe best som tv-serie. Vi er i kontakt med selskapet Lorimar som vil lage denne tv-serien. Og de er kanskje USAs beste når det gjelder å lage tv-serier. Tegneseriene er blitt mørkere, mer realistiske, mer ubehagelige, ihvertfall er tegneserier i USA det. Akkurat som på film er historiene tøffere, det virker som en ny trend. Nyhetene på TV blir tøffere og det er mer kriminalitet. Seriene gjenspeiler dette. Håper at det ikke vil vare. Vi har *Punisher* som ikke gjør annet enn å drepe folk. Og vi har *Ghostrider* som har en pakt med djevelen. I Hollywood elsker de spesialeffekter og med en figur som gjør seg i spesialeffekter vil de lage en film av.

En produsent spurte meg om filmrettighetene til Ghostrider var ledige. Da jeg lurte på om han kjente figuren, så benektet han det, men han mente at han ville kunne lage fine spesialeffekter med han.

Edderkoppen er den eneste superhelten som har klart seg som avisserie. Vi startet en stripe i 1977. Det er det eneste jeg skriver fast på

Han er egentlig ikke så ond, han vil bare være verdenshersker...

nå og den går i over 500 aviser. Håper at også noen svenske aviser har serien, ihvertfall burde det være det. *Superman, Batman* og *Star Wars* er alle like kjente som Edderkoppen og startet også som avisserier, men de klarte seg ikke. Så vi er stolte av at Edderkoppen klarer seg.

Jeg ble bedt om å fortelle om hvilke nye planer vi har med seriene. Men planene forandrer seg hele tiden. Mye blir bestemt av fanposten vi får. Vi leser alt som kommer inn. Vi prøver å følge de rådene som leserne gir oss. Men det er ikke alltid like lett. Mange skriver og sier at vi må drepe tanta til Edderkoppen, tante May, men like mange skriver og sier at vi ikke må kvitte oss med henne. Av og til må vi selv ta avgjørelsene og ikke høre på leserne. Jeg håper at tante May får leve. Da jeg sluttet å skrive Edderkoppen hadde han ei venninne som het Gwen Stacy og jeg håpet at han ville gifte seg med henne. Tegneren som overtok serien spurte meg om hvordan han skulle skrive den, men jeg sa at det fikk han bestemme selv. Det er ikke bra å fortelle andre åssen de skal skrive, da får du ikke det beste resultatet. Da jeg kom hjem fra en reise i Europa, hadde han drept Gwen Stacy...

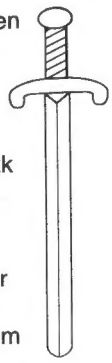

For noen år siden hadde vi en redaktør som skapte *The New Marvel Universe* med helt nye figurer. Det hadde ikke noe å gjøre med de seriene vi hadde. Vi ga dem ut, men de kunne ha blitt utgitt av hvilket forlag som helst. Det var ingen suksess. Men jeg ønsket at vi skulle kunne gjøre noe slikt. Det er ikke riktig å bare utgi de samme figurene hele tiden. Jeg ville også prøve dette, men med den forskjellen at vi lot en ny gruppe figurer leve i Marvel-universet. Den eneste muligheten var å la dem leve i fremtiden. Det kommer en ny gruppe hefter som heter *Marvel 2099*. Kanskje Thor fremdeles lever i år 2099. Det kommer til å begynne med 4 hefter, hvor en er fremtidens Edderkoppen.

En annen er fremtidens *Punisher*, den tredje er fremtidens *Dr. Doom*. Han er konge i Latveria. Han er egentlig ikke så ond, han vil bare være verdenshersker. Om Dr. Doom i fremtiden er hans sønn, eller sønnesønn, eller en robot, finner vi ut senere i serien.

Den fjerde serien, *Ravage*, vil jeg skrive selv. Ihvertfall de første bladene. I de to første bladene ser vi hvordan han blir til hva han er og i det tredje bladet får han en ny superkraft. Håper dere vil kjøpe serien og se hva den blir.

Sa Stan Lee.

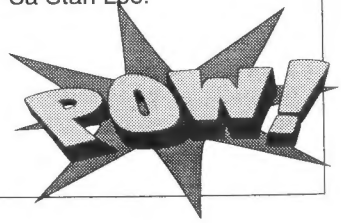

En kur mot arbeidsløshet

Hvis Stortinget sier ja til å lage 2000 norske tegnefilmer kan arbeidsledigheten bli fullstendig eliminert de neste årene. Iallefall har TEGN kommet til det etter å ha sett på tall i forbindelse med framstillingen av Disney-filmen "Askepott". Mer enn 750 kunstnere, skribenter og andre medvirkende arbeidet nemlig i seks år for å lage denne filmen.

Filmen er fremdeles svært populær — mer enn 40 år etter premieren. I fjor høst kom filmen på video og med norsk tale, blant annet takket være Hege Schøyen, Guri Schanke og Ivar Nørve.

Moro med navn: "Åpen linje" er navnet på Televerkets Internavis. Også der benyttes tegneserier. I nummer 19 1992 (se stripe over) er Thore Nilsen, Thore Hansens gamle kollega, representert med en kostelig ruteomskrivning av en gammel vits. Vitsen minner oss forresten på en av de tidligere lederne i Statoil. Treffende nok var hans etternavn Tønne (helt sant!). Fornavnet var ikke Tom, isåfall ville han nok ikke ha blitt ansatt.

Hørt om tegneserie-teater? I november var *Nationen* på teater. I den påfølgende artikkelen, blir vi presentert med erfaringene fra stykket kalt "Blåveispiken", under tittelen "Tegneserie-teater.

Vi sakser: Elsa Kvammes teaterspråk (altså regissøren) har elementer både fra drømmen og fra tegneseriene... Fra tegneseriene de litt groteskt overdrevne situasjonsbeskrivelsene, de musikalske crescendoene som midt i sin musikalitet har noe til felles med tegneserienes "vroom, kjæsj-bang", og de enkle nesten upersonlige replikkene som fra tid til annen poengterer og understreker det visuelle. Som i tegneserien spiller ordet her en underordnet rolle. Det er det kroppslige uttrykket, mimikken, det tause samspillet som bringer stykket framover...

Anmelderen heter *IdaLou Larsen*. Gadd vite hva hennes tegneseriesamling omfatter.

Hva stykket handlet om? Incest.

Serieskaper-Fagforening

Norske Tegneserie-Skapere (NTS) er en nystartet fagligorganisasjon. Foreningens formann, *Bjørn Ousland*, mener at de eksisterende fagforeninger ikke har klart å representere serieskaperne som en samlet gruppe.

av Kurt Østergaard

—Norsk Illustratørforbund som nå er gått inn i en større forening som heter *Grafill*, har ønsket å representere tegneserietegnere, forklarer Bjørn Ousland, men hittil har bare vært tegnerne som kunne være medlemmer der. Vi ønsker også å få dem som skriver, manusforfatterne, inn i samme organisasjon.

Et annet stort problem er at mange serietegnere ikke har ønsket å melde seg inn i den slags foreninger, som de ikke føler noe tilhørsforhold til. Og siden vi som har vært medlem har vært så få, har disse foreningene ikke klart å representere oss.

—Finnes det tegneserieskapere nok i Norge til å lage en fagorganisasjon?

—Vi mener ja. Vi har satt opp en liste på 40-50 personer, som vi mener arbeider profesjonelt med tegneserier. Det skulle være nok til å skape en forening.

—Profesjonalitet er et relativt begrep, hvor går grensen?

—Grensen for oss er at man har hatt en god del sider trykt i profesjonelle fora, blader som betaler for publikasjonene sine. 10 sider har vi satt som et slags krav, for å ha et fastholdepunkt å gå ut ifra, men vi er til å snakke med. Ut over vanlig, fast medlemsskap, har vi et 'nestenmedlemsskap',for dem som er amatører, men har planer om å bli profesjonelle. De kan dra stor nytte av foreningens sosiale og rådgivningsmessige sider.

—Hva kan foreningen tilby sine medlemmer?

—En av de viktige funksjoner er det sosiale. Serieskapere sitter veldig mye hjemme og arbeider for seg selv og trenger muligheten til å treffe kolleger og lufte ideer og synspunkter med. Vi skal ha faglige kvelder med foredrag som kan øke forståelsen for faget.

Vi skal arbeide overfor myndighetene, særlig når det gjelder støtteordningen for tegneserier. Den har ikke blitt skikkelig benyttet fordi folk rett og slett ikke har visst om den. Det skyldes blant annet at myndighetene ikke har hatt en samlet serieskaper-forening å henvende seg til. Derfor har opplysningene tidligere gått til *Grafill* og nådd medlemmene der, men ikke de mange serieskapere som enten er medlemer andre steder eller står utenfor organisering.

Vi ønsker å klarlegge hva som finnes av forskjellige legater,stipendier etc, og hjelpe folk med å søke. Vi har planer om å arrangere turer og seminarer. Vi ønsker også å kunne veilede kolleger, kanskje spesielt for dem som ikke er faste medlemmer ennå, men ønsker å bli profesjonelle. NTS vil også være et naturligt sted for forlagene å henvende seg med ideer og oppgaver. NTS vil snart stå for den største kompetansen her i landet på det å lage tegneserier. Dette gjør at man får igjen mange ganger det man betaler for et medlemsskap, som er 500 kroner for et år, tilføyer Ousland med et forsiktig smil.

Kontaktadresse:
Norske Tegneserie Skapere
co/ Mykle Illustrasjoner
Eikveien 46, 3109 Lofts-Eik
Tlf. 033 68 9 46

APPROVED BY THE COMICS CODE AUTHORITY

Norges aller første tegneseriefestival:

Historien i striper — striper i historien

25. og 26. juni skal Norsk Seriefestival avholdes i Tønsberg, i forbindelse med festspillene i Vestfold.

av Tor Sandberg

Festivalen, som har temaet "Historien i striper - striper i historien", vil omfatte seminarer, utstillinger, konkurranser og en massevis av kjente serietegnere, lover ikke helt ukjente Kurt Østergaard, som også har markert seg som TEGN-redaksjonens mest produktive og desidert mest danske skribent for øyeblikket. Han har blitt engasjert som faglig konsulent for seriefestivalen. Det skjedde etter at festspill-direktør Morten Walderhaug, som forøvrig er helfrelst på tegneserier, så en tegneserieutstilling i regi av selvsamme Østergaard på biblioteket i Tønsberg.

—Han kontaktet meg, røper Østergaard, tilsynelatende uberørt.

—Temaet "Historien i striper — striper i historien", innebærer at vi har bestemt oss for å la de historiske tegneseriene komme i forgrunnen ved at vi legger ekstra vekt på dem.

Andre dansker vil også være til stede under festivalen. Peter Madsen vil møte opp og fortelle om hvordan man lager tegneserier med kvalitet og kommersiell appell. Han vil også informere om millionprosjektet og tegnefilmen Valhalla.

—Vi håper å få vist filmen under festivalen, sier Østergaard forhåpningsfullt.

Belgeren Hermann Huppen, kjent for *Jeremiah, Red Kelly, Bernhard Prince* og *Tårnene i Mauryskogen* vil også komme til Tønsberg, for å fortelle om ikke minst sistnevnte serie.

Norgesvennen (i mer enn en forstand) Annie Goetzinger kommer sammen med Jón Sveinbjørn Jónsson. Deres tema er "Kjønnsroller i tegneseriene".

Kurt Østergaard er særdeles stresset for tiden...

Det blir videre et fellesforedrag om Nordens historiske tegneserier. I denne forbindelse vil det også bli arrangert en historisk utstilling. Sentral i denne forbindelse er Morten Myklebust (med blant annet *Kristina av Tunsberg*), Eirik Ihldal og Bjørn Ousland (som er sammen om *Solruns saga*), Orla Johansen (*Gøngehøvdingen*) og Claes Reimerthi (kjent blant annet som Fantomet-forfatter) og Per Gyllenör. De to sistnevnte står bak albumet *Gustav Wasa i Dalarna* som kommer ut i Sverige i mars.

Siri Dokken og Bård Enoksen, kjent som vinnere av Kulturrådets manuskonkurranse med *Kongens mand*

Prosjektstøtten:

Nye talenter på frammarsj mens de etablerte ligger lavt

Norsk kulturråd har foretatt annen gangs fordeling av prosjektstøttemidler til tegneserier for 1992.

av Jon Gisle

Semic fikk 15 000 kroner til utgivelse i albumform av Eirik Ildahl og Jean Yves Mittons *Herman Storm*-serie Det ensomme øye. Men ellers var det de nye talenter som nøt godt av støtteordningen denne gang.

Lars Elling og Baard Enoksen fikk 30 000 til videreutvikling av prosjektet *Dårenes formynder*, som handler om en prests forgjeves idealisme i mellomkrigstidens Norge. I og med at hele beløpet går til de to opphavsmennene, kan det søkes på nytt om produk-sjonsstøtte når Elling og Enoksen finner et forlag.

Brødrene Størksen vant for en tid siden annenpremie i Kulturrådets manuskonkurranse med *Blod og melk*, som handler om brytningstiden i årene kort før 1814. Øyvind Hansen er kommet et stykke på vei med å tegne albumet ferdig. Her ble det bevilget 45 000 til opphavsmennene til videreutvikling av prosjektet, og også i dette tilfellet kan det søkes om produksjonsstøtte senere.

Det er interessant at de etablerte forlagene denne gangen lå lavt. Dette øker muligheten for småforlag og seriekunstnere som ennå ikke har noe forlag, til å få noe ut av støtteordningen. Ordningen kan på den måten være med på å få fram nye talenter. Men det de lager, må jo så utgis. Det kan virke som forlagene er vel forsiktige med å satse på nye forfattere og tegnere, og det er et problem at det bare er to større forlag som i det hele tatt utgir norske serier. Det er behov for flere forlag, mindre forlag, forlag eid av opphavsmennene selv og forlag drevet på mer idealistisk basis, slik som TEGN nå tar mål av seg til. Men da må støtteordningen, som nå skal evalueres, gjøres permanent, og det årlige beløpet bør økes.

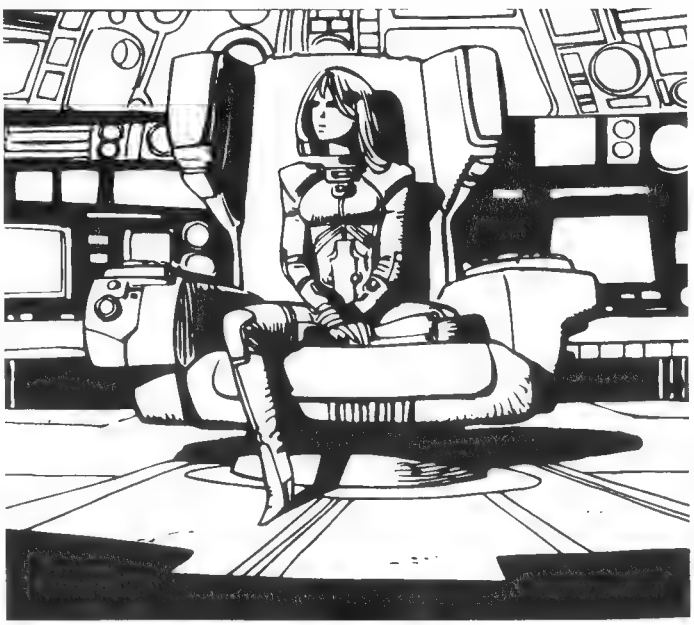

Den gamle norske tegneseriefigur, den noe distre professor Tanke, kommer kanskje i Jon Gisles skikkelse...

(Om den frigitte afrikanske slaven som i 1664 ble gitt som gave til Norges statthol-der Ulrik Fredrik Gyldenløve, og som senere ble postmes-ter i Kragerø), regner også med å komme til Tønsberg.

Det blir en presentasjon av tegneseriedebutanter; før nevnte Siri Dokken og Bård Enoksen, og Steffen Kverne-land i forbindelse med hans fantastiske *De knyttede never*, som en introduksjon til hovedutstillingen. Det blir et foredrag og samtale med overnevnte og Jon Gisle sammen med InkaLill og Mikahel Holmberg.

Allestedsnærværende Arild Midthun vil fortelle om virkemidler i tegneseriene. Det kommer også en uten-landsk Fantomet-tegner, som også vil tegne og fortelle. Det skulle ikke forundre oss om han tar turen til Fantomet-grotten som skal bygges opp inne i gårdsrommet på det nye biblioteket i Tønsberg. Østergaard fortelle at grotten vil bli utstyrt med bandarer og alt som hører med. I tillegg blir det en utstilling med Fantomet-samlekort.

En paneldiskusjon om hva som er godt og dårlig i tegne-serier, lover Østergaard også, i løpet av festivalen. Navn som Morten Myklebust, Finn Bjørklid, Gard Espeland og en fra Barneombudet er nevnt blant deltagerne. Videre blir resultatene av "tegn din egen tegneserie", et tiltak for barn, stilt ut. Elevarbeidene fra grafisk-fortellerteknisk seminar som Morten Mykle-bust startet opp, blir vist.

De beste bidragene fra Norsk tegneserieforums seriekonkurranse fra tidligere i vinter vil også bli utstilt. I samme forbindelse vil også kåringen av beste bidrag og premieutdeling finne sted.

Nevnes bør det også at det jobbes hardt med å få i satnd en utstilling av Leif Hasle, far til den historiske norske tegneserien *Vangs-gutane*. Det skjer i samarbeid med Leif Hasles sønn Steinar. En annen sønn er Chris Browne, sønn av Dik Browne, som den oppmerk-somme leser kjenner som tegneren og skaperen av *Hegar the Horrible* (*Hårek*). Den fysisk sett meget om-fangsrike Chris overtok serien etter sin fars død på slutten av 80-tallet. Navnet *Hegar* var faktisk det han kalte sin far som barn...

For de synes det kan bli for ensformig med bare tegneserier, anbefaler Øster-gaard de mange andre arrangementene i forbindelse med festspillene. Det blir blant annet jazz-konser[illegible]ed Arild Andersen og Bendik Hofseth.

EIN SKÅL FOR MEG SJØLV!

Viktig Melding Til Alle Norske Serieskapere!

Under seriefestilvalen i Tøns-berg er det planlagt en plan-sjeutstilling over alle norske serieskapere. Formålet er å presentere dem gjennom arbeider. Utstillingen vil vise eksempler fra den enkeltes produksjon og sin helhet vise den bredde og kvalitet som kjenntegner norske serie-skapere. Kurt Østergaard håper dette vil kunne lede til at folk tar kontakt og han er mottagelig for tips og forslag på tegnere som bør være representert. Ta gjerne kontakt!

Få ut fingeren og skriv eller ring — snarest,! Slik reklame har du ikke råd til å gå glipp av!

Telefon er: 033-42353.
Adressen er Kurt Østergaard Øvre Keisermark 24, 3183 Horten.

Landsforeningen Tegneserievennen er stiftet

Noen vil kanskje stusse over at vi har fått enda en tegne-serieforening hertil lands, men denne er litt spesiell.

av Jon Gisle

Foreningen har nemlig ifølge sine vedtekter som formål "å arbeide for opprettelse og drift av egne "hus" for alle typer tegneserieaktiviteter i Oslo, og i andre norske byer". Det åpnes for lokallag i de enkelte kommuner og til og med i bydeler.

Ifølge foreningens lang-siktige mål skal et tegne-seriested ha arkiv, bibliotek, møterom, kursrom, lokaler for tegneserie-foreninger og for utleie til tegneseriebutikker. På mellomlang sikt godtar man som tegneseriested alle lokaler som stilles til disposi-sjon for utstillinger, møter o.l. for tegneserieinteresserte.

Foreningen ledes av et landsstyre, og *Jan Petter Krogh* er valgt til president. Både enkeltpersoner, foreninger, forretningsforetak og offentlige organer kan tas opp som medlemmer. Kontingenten for 1993 er 20 kroner for enkeltpersoner, 200 kroner for firmaer etc. For å få start-kapital, satser man på å få en del livsvarige medlemmer (en tanke som minner om TEGNs ordning med B-andelshavere). Livsvarig medlemskap koster 200 kroner for enkeltpersoner, 2000 kroner for firmaer o.l.

Her er det langt fram, vil nok mange lesere tenke. Ikke desto mindre fins det allerede et tegneseriested i *Westye Egebergs gate 8C, 0172 Oslo*. Her fins det både arkiv, foreningskontor og antikvariat-er, og her har også TEGN installert seg. Westye Egebergs gate 8C er også den adressen du skal hen-vende deg til hvis du er interessert i å bli medlem.

Hund møter and

ER DONALD DUCK VIRKE-LIG FEMTI ÅR GAMMEL? DET ER DRYGT FOR EN AND..
OM JEG KJENNER HAM? NEI, EGENTLIG IKKE..
EN GANG DRØMTE JEG AT JEG TRAFF HAM..
"HEI, DONALD," SÅ JEG.. OG "VARKNOPP," SÅ HAN!

Knøttene er best når Charles Schulz lar alle hemninger fare, som i klassikeren "Åte går løs" hvor meitemark ment for kroken tar en grusom og latterhikstende hevn over Fredrikke. Eller som her — når *Snoopy* omtaler sin kollega *Donald Duck*.

TEGN i Tiden

Bedre enn Barbie?
Mens verden hurtig går sin ende hurtig i møte og vi er i ferd med å bruke opp våre siste år, må Barbie-dukker over hele kloden vike plassen for nye dukker tilpasset den nye virkeligheten — miljø-ødeleggelsenes tidsalder.

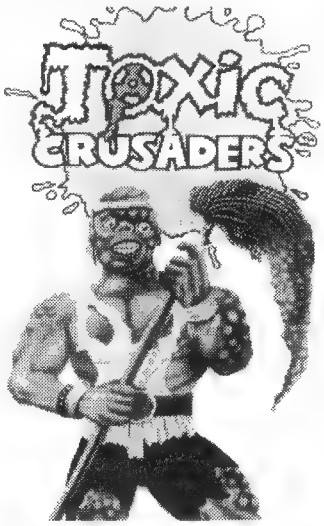

Toxic Crusaders er navnet på serien med dukker basert på en tegneserie (her til lands utgitt av Bladkompaniet) hvor skjønnhet kommer i siste rekke og knapt nok der. I stedet tilbys vi muterte og på andre måter strålingsskadde uhyrer med væskende byller. En grei måte å forberede på yngste på årene som kommer, eller hva?

Men Anders Kvåle Rue var slett ikke glemt — han bare tegner på de underligste steder, som i bladet *Speideren*, medlemsbladet for... nei, det får du gjette selv. *Padde-Patruljen* er tittelen på Kvåle Rues stripe om noen alltid beredte ungdommer. Utdraget som sees ovenfor er hentet fra nummer 4—1992.

Relansering i Norge Rundt

Det er langt i fra hvert år NRKs programpost *Norge rundt* tar for seg tegneserier, men det skjedde altså i forbindelse med relanseringen av *Nils og Blåmann*. I 1927 kom Ivar Mauritz Hansens fortelling om gutten og bukken første gang. *NoTem forlag* stod for nyutgivelsen som kom i fjor (Forlaget er forøvrig tidligere omtalt i TEGN i forbindelse med salg av brukte tegneserier). NRK vartet opp med bukk og lyslugget gutt og besøk i Nasjonalgalleriet, helt i tråd med tegneserien.

Ivar Mauritz Hansen huskes forøvrig for flere tegneserier. I *Tidens Tegn* tegnet han Onkel Brumbass, Detektiv Luresen, Jumbo og mer kjente Professor Tanke. Nils og Blåmann gikk imidlertid i *Illustrert familieblad*.

NoTem forlag planlgger å gi ut et nytt Nils og Blåmann-hefte neste jul. Forøvrig overtok Erik von Krogh tegneserien da Mauritz Hansen hadde fått nok, en gang etter andre verdenskrig.

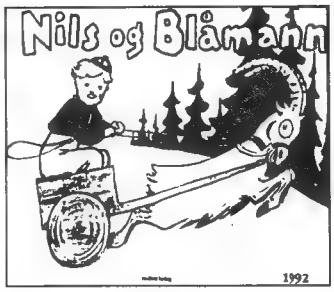

Noen serier dør aldri.
Det er 67 år siden første hefte kom ut...

Ivar Mauritz Hansen må ellers ikke forvekles med Mauritz Chr. Hansen som blant annet står bak kriminalromaen *Mordet paa maskinbygger Roolfsen*. Denne korte romanen regnes av flere som verdens første detektivfortelling. Den ble utgitt i 1840, et år før Edgar Allan Poe slapp løs sitt uhyre i Rue Morgue og den listige detektiven og filosofen C. Auguste Dupin.

Tor Sandberg

Tegneseriefolket med portoprotest

Norsk Tegneserieforum protesterer på økningen av portotakstene mellom Norge og de andre nordiske land. I et brev til Postdirektoratet, Stortinget og pressen påpeker foreningen at nye postale gebyrer i praksis har medført en fordobling av prisene på tidsskrifter fra nabolandene.

Innføring av de nye postgiroavgiftene fra nyttår 1993 setter en effektiv stopper for de aller fleste bestillinger av fagtidsskrifter fra de øvrige nordiske land. NTF karakteriserer dette

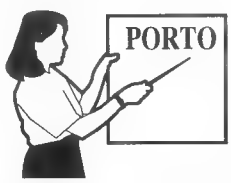

som et frontralangrep mot kulturen.

"Med de sterkt reduserte bevilgninger til bibliotek og skolevesen vil alle økninger føre til et redusert tilbud til brukere av tjeneste" skriver foreningen, som avslutter: "Postale avgifter må ikke sees adskilt fra kultur-politikken. Blad- og avisporto må ikke vurderes rent forretningsmessig."

J.G.

Høytidsstemt serieproduksjon fra Norsk Seriebyrå som utnytter enhver høytid til å selge tegneserier. Vi har allerede hatt flere utgaver av *Kul Jul*, observert påske-tegneserier, vært på ferietur sammen med interrailere, og nå selvfølgelig også gøy med 17. mai. Men det er dyktig gjort å plassere søttendemai på 17. mai.

- Se der! Hurra for Kong Harald! Nei, søren, det var bare vaskekona igjen!

Og streken — den er umiskjennelig waltersk.

Roll over Hepstein: Galaksens galeste serieframbringer, Waldemar Hepstein, har platedebutert. *Fru Hitler henger i badekaret* er visstnok tittelen på verket, som er å høre på utgivelsen *Ur-Rauten* en samle-CD utgitt av dBut, med et vidt spekter av musikalske vidunderbarn som aldri har skjelt så alt for mye til VG-lista. I Puls nr. 11, 92 reklamerer Hepstein skamløst og med sedvanlig surrealistisk eleganse for produktet. Til høyre ser vi den unge, sympatiske mannen i egen strek...

Aftenposten definerer:
Hva er en superhelt? *Aftenposten* har svaret, iallefall når det gjelder den amerikanske utgaven av slike helter: En amerikansk superhelt er en fyr med fysiske megakvaliteter, som lever på siden av samfunnet og som utøver et eller annet antikriminelt kall i en fordervet storby. Det fastslår *Sveinung Berg Bentzrød* i sin fullstendige slakt av relanseringen av "superhelten" *Tarzan*.

Semic bundolo, mener Berg Bentzrød og formerlig vemmes over "ukebladet".

Norsk markering i København:

Pyton, Arild Midthun og Bjørn Ousland stiller ut i *Det kulørte bibliotek*

MED NYTTÅRSFEIRINGEN SÅVIDT UTE AV KROPPEN REISTE ARILD MIDTHUN, DAG KOLSTAD OG UNDERTEGNEDE TIL KØBENHAVN MED BAGASJEN FULL AV EGNE PRODUKTER -

Anledningen var en utstilling i Det kulørte bibliotek. Arild og jeg okkuperte den ene etasjen. Arild med et tverrsnitt fra sin imponerende karriere — helt fra tidlig *MAD*-materiale, innom *Truls og Trine*, og *Troll* og til serier for bladet *Reporter*.

Jeg benyttet anledningen til for første gang å få vist serier fra *Solruns saga 3 — Sjøormen* sammen med en presentasjon av de to første albumene i serienen.

I tilknyttning til originalene var det også utstilt skisser laget under forarbeidene til albumene i serien. Håpet var at en slik markering skulle resultere i en dansk oversettelse av Sjøormen i likhet med de foregående albumene. Men om det lykkes er fremdeles usikkert.

Å finne ut om mulighetene var til stede for en dansk utgave var også en av baktankene med å presentere Pyton på danske vegger. Etter at de først blir kjent med Pytons historie, blir de besøkende presentert for de enkelte Pytontegnerene; *Frode Øverli, Erik Nordgård, Tommy Sydsæter* samt de to tidligere nevnte. Svensk Pyton og arbeidene til de svenske bidragsyterne samt Pyton spesial med *Ormeyngelen* gis god plass.

Utstillingen avsluttes med det spesielle ved Pytonuniverset og arbeids- og samarbeidsformene vi benytter i bladet. De besøkende skal gjennom tekst og eksempler fra bladet ha fått et godt inntrykk av den sentrale rollen bladet har i norsk serieproduksjon. Pytonredaktør Kolstad uttrykte at han var stolt da han så det beste fra syv årganger hengt opp på veggen.

Reaksjonene fra publikum var også medet positive. I tilknytning til utstillingen holdt Dag Kolstad et foredrag om Pytons historie og særegenskaper i bibliotekets auditorium. Til tross for små rom benyttet biblioteket meget store rammer. Vi fikk kommentarer fra oppheng-erene da vi hadde fylt rammene opp til trengsel. Teorien vår var var at det er interessant å se så mye som mulig.

Slik fikk vi alt plass til rundt tohundre arbeider, altså en stor markering av norsk seriekunst — muligens den største hittil i utlandet. med et godt oppmøte av danske serieskapere og forlagsforlag til en sosial og faglig sammenkomst på biblioteket etter åpningen, ble det et meget godt utbytte av turen.

De danske tegnerne uttrykte et savn etter blad av Pytons type, og håpet sterkt på en dansk utgave av det samme.

Tommy Sydsæther og Arild Midthun på utstilling, sett ved Bjørn Ousland.

Ellers imponerte mange av de danske serieskaperne stort med sin profesjonalitet. Selv om albummarkedet har gått ned, har forlagenes satsning på egenproduserte albumserier gitt resultater. Kvaliteten er ofte misunnelsesverdig høy både i innhold og utrustning, men mulighetene til å få solgt serier til blader av Pytons type savnes.

I de sene nattetimer ble det drukket dansk øl i norsk-dansk forbrødning.

Arild Midthun og Sussi Bech i munter samtale på Det kulørte bibliotek

Reisebrev fra Bjørn Ousland

Dette er Det kulørte bibliotek:

Biblioteket er noe sjeldent som et spesialbiblioteket kun for tegneserier, noe som er ganske unikt også i en internasjonalt sammenheng. Biblioteket ligger på Nicolaj plads 32 midt i København sentrum, rett ved Stroget og Højbroplads. Det inneholder to etasjer med bibliotek og galleri, samt forelesningssal i toppetasjen. Utstillingene i galleriene skifter som regel hver måned, og det er kjent navn som presenteres bl.a. Comes i februar og Bilal i mars som de neste utstillerne.

Forelobig er framtiden til stedet likevel noe usikkert utover august i år da leiekontrakten utloper. Vi onsker *Det kulorte bibliotek* lykke til med fortsettelsen og tor vi håpe på noe lignende her hjemme?

B.O.

ved Jon Gisle

Prinsessen fra Dor

Myten forteller at det kom en telefon til Bladkompaniet fra en ung jente fra en avsides bygd i Nord-Norge. Hun hadde laget noen tegneserier, sa hun, og dem ville hun gjerne ha utgitt...

Redaksjonssjefen var nokså tvilende, men for sikkerhets skyld ba han jenta ta en tur til Oslo for å vise fram det hun hadde laget. Jenta så gjorde. En vakker dag kom hun inn på redaksjonssjefens kontor, bærende på en diger koffert som hun plasserte på skrivebordet hans. Hun åpnet kofferten, og bladde opp det ene ferdige tegneseriealbumet etter det andre, — noen sier tyve, andre sier femogtyve, og noen mener at det lå hele tredve forskjellige album i kofferten.Den natten lå redaksjonssjefen våken og leste tegneserier til den lyse morgen. Så kalte han jenta til kontoret sitt igjen og sa: *—Du er et geni. Jeg vil utgi alt du har laget. La oss skrive kontrakt med en gang.*

Og dermed ble *Ridderne av Dor* et nytt kapittel i norsk tegneseriehistorie, og Inga-Lill Røsberg ble seriekunstneren Inkalill. TEGN ville ha tak i InkaLill for å få bekreftet at myten er sann. Akkurat som i eventyret måtte det tre forsøk til før vi fikk kontakt, for det er ikke bare enkelt med en redaksjon i Oslo og et intervjuobjekt som bor nord for Sinsenkrysset. Første gang var InkaLill riktignok i Oslo, men på vei til Fornebu da vi sporet henne opp. Andre gangen satt hun og TEGN og ventet på hverandre på Stortorvets Gjestgiveri, men på hver sitt tidspunkt og i hver sin del av restauranten. Som tredje forsøk satset vi på et telefonintervju. I mellomtiden var *Hjertets knekt*, første bind av *Ridderne av Dor*, utgitt. Det er en typisk eventyrserie, lagt til en oppdiktet verdensdel som heter Dor, med slemme trollmenn og modige riddere, konger, prinsesser, alver og troll. De sju ridderne kommer fra hvert sitt land og amfatter både mennesker, troll, dyr og andre vesener.

Intervju med Inga-Lill Røsberg

—Myten om meg stemmer bare delvis, forklarer InkaLill. —Da jeg kontaktet forlaget, hadde jeg mange ideer som jeg arbeidet med, men bare noen få album var ferdigtegnet. Et av disse var *Hjertets knekt,* som jeg sendte nedover sammen med synopsis til seks album til. Jeg hadde lest i TEGN at Terje Nordberg, som er redaksjonssjef i Bladkompaniet, gjerne ville satse på norske talenter. Da Terje fikk se det jeg hadde sendt, ble han fyr og flamme og forlangte at jeg skulle komme til Oslo med en gang. Jeg satte meg på flyet med en masse materiale i form av skisser, ferdige tegninger, noen forsider og synopsis til 24 album, hvorav noen var ferdigtegnet. Terje ble imponert fordi han syntes jeg tenkte så stort.

—Det kan man forstå. Handler alle de 24 synopsisene om ridderne av Dor?

—Bare sju av dem. Den nesten albumserien kommer til å hete Fabel og Fidel. Men alle 24 album foregår i samme univers. Ridderne av Dor utgjør liksom ett hjørne av dette universet, mens Fabel og Fidel er et annet hjørne. Sannsynligvis vil ikke personene i den ene og den andre albumserien treffe hverandre noen gang, for seriene foregår til forskjellig tid og forskjellig sted. Stemningen er også ulik. Dor er en gammel, ærverdig sivilisasjon, mens Fabel og Fidel lever i et helt annet slags samfunn.

—Hvordan fikk du ideen til noe så omfattende? "Oppfant" du hele universet med en gang, eller startet det med en enkelt historie som du senere spant videre fra?

InkaLill blir tankefull. —Det er faktisk barndommens fantasier som ligger i bunnen. Det føles som ideen til Fabel og Fidel har vært der bestandig; den kom antagelig da jeg var i åtteårsalderen. Oppover i tenårene utviklet jeg ideen og ga den form. De siste 10 årene har jeg tegnet målbevisst.

Tegnet serier i hemmelighet mens jeg gikk på Kunstakademiet

—Har du publisert noe utenom *Ridderne av Dor*?

—Norsk Barneblad har trykket en serie, og en annen er på beddingen. Den handler om en katt som er bibliotekar og opptrer som *Den hjemmelagde hevneren.*

—Det var jo klart og greit.

—Den er beregnet på barn og deres logikk. Ellers har jeg jobbet som illustratør og billedkunstner, særlig med grafikk. Men det gikk litt trått, for jeg tegnet serier i smug i stedet for å forberede grafikkutstilling.

—Har du utdannelse i tegning?

—Jeg har gått på Kunst- og håndverksskolen og på Kunstakademiet. Det var dessverre før Tor Bomann-Larsen begynte å undervise i tegneserier på SHKS, så serier hadde en lav status der den gangen. —I den perioden tegnet jeg også serier i hemmelighet, føyer hun til med en liten latter.

—Selv om du har utdannelse innen bildende kunst, er det på manuskriptsiden du overrasker mest. Du er faktisk en av de få gode manusforfattere i det norske tegneseriemiljøet. Hva slags manus skriver du?

InkaLill tar en ny tenkepause. —Jeg skriver ikke detaljerte manus, men korte synopsis. Så griper jeg tak i en tanke eller en interessant figur og lager en skissehistorie. Jeg skisser historien gradvis fram til jeg ender opp med en rentegnet serie. Detaljer og replikker kommer etter hvert, og det skjer stadige forandringer i prosessen. Replikkene må derfor ofte skrives om. Replikkenes funksjon er jo ikke minst at de skal peke videre; de skal drive historien framover.

Ideen til Hjertets knekt fikk jeg etter å ha skapt Hassel Hvitveis, som er hovedperson i albumet, og kombinert ham med en kortstokk...

For 500 år siden hersket den onde trollmannen Saranac som keiser over Dor. Han ble styrtet av sju riddere som så ble konger over hvert sitt rike. Diktaturet måtte vike for demokratiet. Men før han døde, framsa Saranac denne spådommen: "Fem hundre år får dere til å skape et nytt rike av ruinene. En ny trollmann skal komme og ta makten over Dor. Han skal ta opp arven etter meg!"

Får klaus av det lille formatet

—Hvordan går du fram under rentegningen?

—Etter å ha laget noenlunde ferdige skisser legger jeg en gjennomsiktig folie over skissene og rentegner på den. I det første albumet ble streken for tykk. Dette blir annerledes i resten av utgivelsene; nå kommer jeg til å tegne med samme type tusj, men i større format. Når originalene så nedfotograferes, blir streken tynnere. Ønskeringen, som blir album nr. 2, blir omtegnet i sin helhet.

Dermed får jeg også til flere miljøbilder med flere detaljer. Da jeg laget Hjertets knekt, fikk jeg nesten klaustrofobi fordi

Skurken Overall og heltinnen Timian i Ønskeringen. Dette albumet blir tegnet om før utgivelse.

Intervju med Inga-Lill Røsberg

Hassel Hvitveis er hovedpersonen i Ridderne av Dor. Han bor i Glassdor, småfolkets land, hvor han arbeider som nattevekter. Gjør han en feil i jobben, straffer sjefen ham med å gi ham fri en uke, og Hassel roter seg borti spennende eventyr. Enkelte har — kanskje på noe sviktende grunnlag — sammenlignet småfolket med Tolkiens hobbiter.

formatet var så lite. Med flere detaljer kan jeg også lage flere store bilder, men jeg kommer ikke til å avvike mye fra den klassiske layouten. Den passer i en serie som Ridderne av Dor.

—Hjertets knekt virker veldig "riktig" strukturert. Tenker du dramaturgi når du lager en historie?

—Jeg har ikke lært mye om dramaturgi, men jeg tenker likevel noe på det. På skissestadiet dukker det alltid opp en del spenningstopper, som det gjelder å gjøre mest mulig ut av. Det er spesielt viktig med en spenningstopp mot slutten av historien.

"Jeg har godhet for alminnelige folk"

—Hassel Hvitveis er hovedperson i Hjertets knekt. Er han det i hele serien?

—Ja, men han opptrer ofte i kombinasjon med en av de andre ridderne. I Ønskeringen spiller den lure og eventyrlystne hemmelige agenten Timian en sentral rolle. Hun drar handlingen i gang, men så kommer Hassel inn på arenaen.

—Har du selv noen favoritter blant figurene?

—Jeg liker faktisk den slemme og

Et dramatisk øyeblikk i fortellingen er når ønskene oppfylles av knektene i åndeverden...

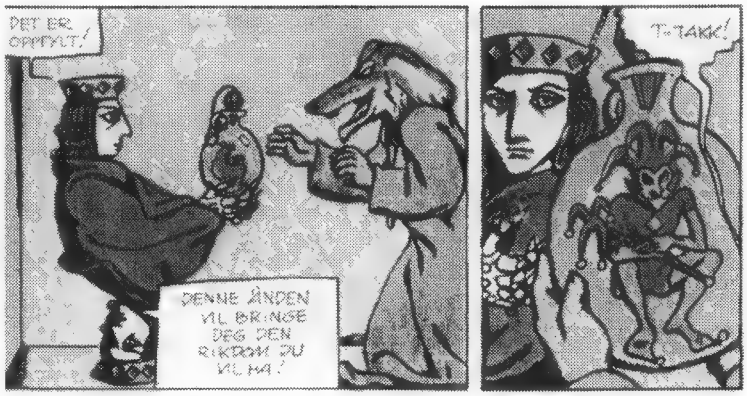

forfengelige Sjasmin (Timians mer eller mindre vakre søster). Men Hassel er min favoritt.

—Men hovedpersoner har vel en tendens til å bli "flate" og for alminnelige etter hvert, slik som Mikke Mus, for eksempel.

—Skurkene er som regel mer spennende, og jeg må passe på så Hassel ikke blir for kjedelig. Men jeg liker ham fordi han er tidløs i sin alminnelighet, og det viser seg at han har skjulte dybder. Slik er det jo med vanlige mennesker. Jeg har veldig godhet for alminnelige folk.

—Hva slags type er trollet Småstein, som oppfører seg som en katt eller et annet lite dyr?

—Han er en primitiv utgave av alle de andre figurene. Han er en skygge av dem og dublerer dem. Småstein kommuniserer med sin mimikk, men gir ikke fra seg forståelige ord. I så måte minner han om tause Birgitte i Casino. Han kan nok ligne på et dyr, men han har også mye til felles med barna mine! For øvrig ønsker jeg meg katt...

Fra Shakespeare til Solruns saga

—Har historiene dine moral?

Vi hører gjennom telefonrøret at InkaLill blir flakkende i blikket. Så kommer det: —De skal jo liksom ha det, da. Jeg prøver å legge inn en moral, for rettferdigheten skal jo skje fyllest. Men så blir jeg hysjet ned av meg selv...

—Har du noen forbilder?

—Carl Barks er en av de virkelig store tegneseriekunstnerne, både som manusforfatter og tegner. Jeg har også lært mye av Goscinny, som skrev de fleste av Asterix-fortellingene, og av hans tegner-kompanjong Uderzo. André Franquin er en annen skikkelig original kunstner.

Jeg kan også nevne at jeg har lest en del science fiction, og at jeg er svak for engelsk litteratur —fra Shakespeare til Tolkien og engelske barnerim.

—Der kom navnet jeg var ute etter.

InkaLill er tydeligvis vant til å bli sammenlignet med Tolkien, og er raskt ute med

Har man tre eller fire magiske kort, kan man skape et magisk rom og få kontakt med åndenes verden. Dette er et av de få større bildene i "Hjertets knekt" og viser en mer surrealistisk side ved InkaLills fantasi.

Intervju med Inga-Lill Røsberg

Tidlig skisse til "Ridderne av Dor". Hovedpersonen Hassel Hvitveis het den gangen Hassan Bringebær...

svaret: —Jeg begynte å lese bøkene hans da jeg var i 13-14-årsalderen, men jeg er ingen ny Tolkien. Jeg når ham ikke til knærne en gang. Den som prøver å etterligne ham, går i baret, og det går også galt når man overfører bøkene hans til et annet medium. Jeg synes Tolkien på film var mindre vellykket, og å lage noe Tolkien-lignende i tegneserieform ville antagelig også være dødfødt. For så vidt er det bra at tegneserien er et annet medium enn romanen; da går det an å la seg inspirere av ham uten å prøve å etterligne ham.

InkaLill har tegnet på serien Fabel og Fidel siden hun var barn. Her i en tidlig versjon med Fabel til venstre.

—Hva synes du om norske tegneserier?

—Det er bra at det kommer ut noen norske serier, men jeg vet at det er mange norske tegnere som ikke får prøvd seg. Jeg setter pris på Dankert Ørsteins arbeid for å få fram nye talenter i bladet *Norske serier*. En virkelig fremragende norsk serie er *Solruns saga* av Eirik Ildahl og Bjørn Ousland.

Det er vanskelig for norske serieskapere å nå et internasjonalt nivå. Da trengs det mye tid, mye innsats og noen som vil satse penger på det du gjør. Det er ikke så lett å være et ukjent talent i et lite språksamfunn. Men talentene fins helt klart.

En hemmelighet mellom Saranac og meg

—Hva gjør du nå?

—Først og fremst gjør jeg ferdig Ønskeringen. I slutten av Hjertets knekt sitter Timian igjen med en ring som stammer fra ruterknekten i trollmannskeiseren Saranacs kortstokk. Det nye albumet begynner der Hjertets knekt sluttet. Timian bestemmer seg for å beholde ringen, og det bringer henne opp i vanskeligheter. Saranacs forbannelse hviler jo over Dor: 500 år e[illegible] hans død skal det komme en ny trollmann som skal bli keiser og ta opp arven etter Saranac, som var en skikkelig tyrann. I Hjertets knekt var det Eyric som tok mål av seg til å bli keiser, men han mislyktes.

I album nr. 2 viser det seg at ringen er en magisk ring, "rød som blod, og ond som en brå død", som det står i Saranacs dagbok. Den oppfyller ønskene til den som bærer den, men den vrir ønskene slik at de blir til ulykke for bæreren. Bare den nye keiseren kan bære den trygt. Trollmannen Overall stjeler ringen og tar mål av seg til til å bli keiser. Så drar ridderne ut, med Hassel og Timian i spissen, for å ta ringen tilbake. Kjempenes konge Oros Konos, som spilte en mer tilbaketrukken rolle enn de andre ridderne i Hjertets knekt, er også med i første rekke denne gangen. Det samme er alvesjarm-øren Dariel.

—Apropos ruterknekten. Hvem er disse knektene som ser ut som vanlige spillkort, men som blir levende i et mystisk rom som oppstår når man setter kortene sammen?

—Det er et magisk ønskerom i åndenes land. Rommet er en slags himmel, og det fins —naturlig nok —sju himler over Dor. Himlene påvirker virkeligheten; der er der tingene blir til. I den vanlige virkeligheten er man ubeskyttet mot Den mektige, men i åndenes land har man beskyttelse mot ham. Det vil si: Man er ikke trygg for ham i åndeverdenen heller hvis man inviterer ham inn. I Hjertets knekt skjer det jo noe som får Den mektige til å gripe direkte inn i begivenhetene.

—Hvem er Den mektige?

—Det er Gud. Han har jo forekommet i tegneserier før!

—Blir det tid til andre serier enn *Ridderne av Dor* og ett og annet for *Norsk Barneblad*?

—Jeg har fått bestilling på en kort serie til Nissens jul for 1993; de er tidlig ute der i gården. Det er en typisk barneserie om lille Klums, som er så klossete og bare lager problemer for seg selv og andre. Ellers drømmer jeg om å lage tegnefilm og har lyst til å sette meg inn i computeranimasjon. Der fins det masse muligheter!

—Til slutt: Hvem er den onde keiseren i spådommen? Er det Overall eller en annen?

—Det er en hemmelighet mellom Saranac og meg. ◆

JON GISLE

Tegneserie ved Inga-Lill Røsberg

PADDA
YU-HUU!
KRIPP!
HER ER JEG!
.....PADDA!
JEG VIL BENYTTE ANLEDNINGEN TIL Å....
..TAKKE REDAK-TØREN...
DET VAR DA SÅ LI...
..FOR AT JEG FÅR KOMME HIT FOR Å BYGGE OPP MIN...
BOMM!
...KARRIERE SOM BERØMT SERIEFIGUR!!
SUKK
JEG SKAL LEGGE VERDEN FOR MINE SVØMMEFØTTER!
OG JEG BE-GYNNER MED DERE SOM LESER DENNE BLEKKA...
DERE BLIR VITNE TIL NOE UNIKT... -EN STJERNE BLIR FØDT!!!!
NÅ ER DET NOK!
JEG! GLK
DERE FÅR MULIGENS MØTE PADDA I NESTE NUMMER OGSÅ (GRUNNET MANGEL PÅ SERIEFIGURER) HVIS IKKE LESERNE SENDER ET PROTEST-SKRIV.
Red.

Den sjette Mosebok

Om Will Eisners "En kontrakt med Gud"

I New York bor det en gammel serietegner som kan se tilbake på ikke mindre enn tre karrierer. Som meget ung startet Will Eisner den ironiske detektivserien *The Spirit* i 1940. Serien gjorde ham berømt i løpet av kort tid, og i dag regnes den som en av de store klassikere i tegneserie-historien. Men Eisner gikk trett av den og ga opp *The Spirit* i 1950.

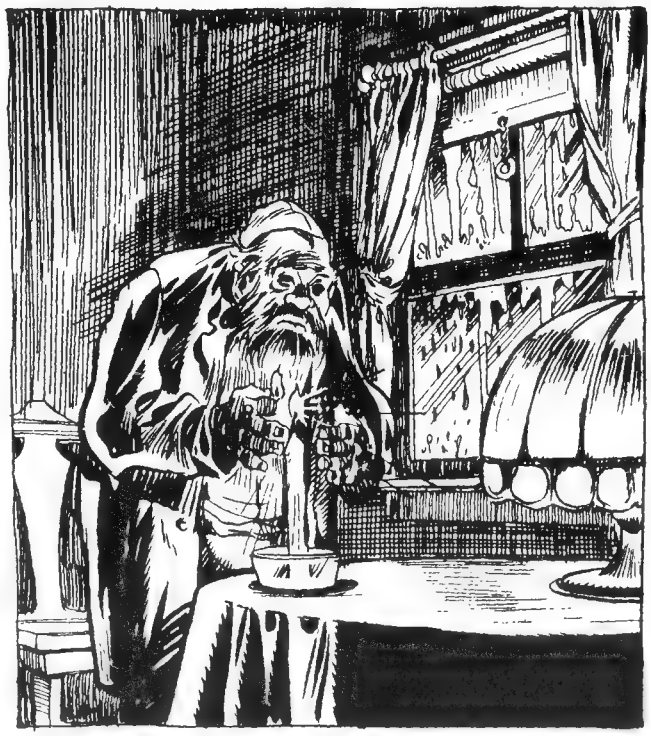

Dermed begynte hans annen karriere. Gjennom vel 25 år arbeidet han innenfor undervisningssektoren, dels med å lage serier for undervisningsformål, og dels med å undervise i tegning.

Med årene syntes han dette ble for lite kreativt. Han ville tilbake til fiction-seriene. I en alder av over 60 gikk han løs på karriere nr. 3. Siden 1978 har Eisner publisert hva han selv kaller "grafiske romaner og noveller", og det holder han fortsatt på med. Denne typen serier var noe nytt i USA, hvor seriene ellers har hatt lite til felles med skjønnlitteratur.

Hans grafiske romaner og noveller er preget av hans bakgrunn fra New York, av sosial realisme og av en påtagelig, men usentimental interesse for livets skyggesider. Vi møter mennesker som er fattige, har problemer, sliter for å oppnå et liv som er så noenlunde verdt å leve, men som også har i seg en seig vilje til å overleve; det er ikke for ingenting at en av de "grafiske romanene" har tittelen *A Life Force (Livskraft, 1983).*

Eisners jødiske bakgrunn har også satt preg på deler av hans produksjon. Det gjelder i særlig høy grad den grafiske novellen som er tema for denne artikkelen, nemlig *En kontrakt med Gud.* Dette er tittelhistorien i *A Contract with God and other Tenement Stories (En kontrakt med Gud og andre historier fra Bronx)*, som utkom i 1978 og innledet Eisners tredje karriere.

Det er ikke så ofte TEGN lar en hel artikkel dreie seg om en enkelt historie. Slike artikler forutsetter at en god del av leserne kjenner historien, og at resten har mulighet til å få tak i den. Siden det har vært så mye oppmerksomhet omkring både *En kontrakt med Gud* og Will Eisner selv, går jeg ut fra at mange av TEGNs lesere er kjent med den.[1] (De lesere som ikke kjenner serien, har ennå sjansen. Boka er fortsatt å få i Norge i både amerikansk og norsk utgave.)

Skal man skrive om en enkeltserie, må det også ligge noe bak historien som en artikkel kan avdekke. Det er tilfellet med *En kontrakt med Gud.*

Ved Jon Gisle

Frimme Hershs historie

Kjent eller ikke, vi koster på oss et kort referat av handlingen:

Historien starter midt i handlingsforløpet. Tidspunktet er ca. 1930. Vi møter hovedpersonen, en middelaldrende jøde fra New York ved navn Frimme Hersh, rett etter at han har begravet sin stedatter Rachele. Sorgen er blandet med en følelse av forurettelse. Dette skulle ikke hende nettopp ham! På slutten av innledningsavsnittet avsløres grunnen: Frimme Hersh har en kontrakt med Gud og har trodd at den beskyttet ham mot ulykker.

Etter innledningen går vi bakover i tiden, til Hershs barndom. På slutten av 1800-tallet vokste Frimehleh, som han egentlig heter, opp i Georgia, som var en del av Russland. Han var en snill og hjelpsom gutt, og han var modig; blant annet reddet han flere mennesker fra en brann. Foreldrene døde da han var liten, og det ble samlet inn penger for å sende ham til Amerika så han skulle komme unna tsarens jødeforfølgelser. Frimme mente at hvis han fortsatte å gjøre gode gjerninger, ville Gud være god mot ham. På vei ut av Russland skrev han derfor en kontrakt med Gud.

En kontrakt med Gud

I USA slår Frimme Hersh seg ned i New York. Han fortsetter å gjøre gode gjerninger. Han tar til seg den foreldreløse Rachele, som dør etter noen år. Dermed er handlingen kommet fram til det tidspunktet da serien begynte. Racheles død er et voldsomt slag for Hersh. Han holder et oppgjør med Gud, som han beskylder for å ha brutt kontrakten. Ute er det et kraftig uvær med lyn og torden. Hersh konfronterer Gud gjennom en hel natt. Til slutt tar han fram kontrakten, spytter på den og kaster den ut av vinduet.

Nå gjennomgår Hersh en forvandling. Han raker av seg skjegget, tar på seg dress og slips og skifter dermed utseende fra en from folkets mann til en smart forretningsdrivende. Og forandringen skjer ikke bare på det ytre planet. For første gang i sitt liv lyver Frimme Hersh: Han inngår en låneavtale med en bank på falske premisser. Som sikkerhet stiller han nemlig noen obligasjoner som han påstår er hans egne, men som i virkeligheten tilhører synagogen.

For de lånte pengene kjøper Hersh den bygården han bor i, 55 Dropsie Avenue (som for øvrig danner rammen rundt alle novellene i boka). Han utbytter leieboerne grovt og bygger etter hvert opp et eiendomsimperium. Han selger og kjøper bygårder i ett sett, men hele tiden beholder han 55 Dropsie Avenue. Hersh får seg en elskerinne, han blir rik, men han blir ikke lykkelig. En dag går han til de eldste i synagogen, tilstår hva han har gjort og gir dem obligasjonene tilbake med renter. Han forteller også om kontrakten med Gud og ber de eldste skrive en ny kontrakt for ham, en kontrakt som i form og innhold kan tilfredsstille Gud. Under tvil gjør de eldste dette. Som betaling får synagogen 55 Dropsie Avenue.

Frimme Hersh tror at med den nye kontrakten kan han ikke rammes av noe vondt. Han roper til Gud: "Denne gangen bryter du ikke kontrakten vår!" I samme øyeblikk får Hersh hjerteanfall og dør. Det kommer et voldsomt lyn, og en storm feier gjennom byen.

Slik ender historien om Frimme Hersh, men serien er ikke slutt. Eisner har nemlig føyd til en epilog: Lynet slår ned i bydelen under stormen, og en rekke bygårder brenner ned til grunnen. Mirakuløst nok blir 55 Dropsie Avenue ikke skadet. En liten gutt, Shloime Khreks, gjør en stor innsats under brannen og redder livet til flere mennesker. Etterpå finner han Frimme Hershs første kontrakt med Gud på gata. Han føyer sin egen underskrift til ved siden av Frimmes. Og slik ender historien, eller rettere: Det skal ikke mye fantasi til for å skjønne at dermed begynner historien på nytt.

Frimme Hersh går i rette med Gud, som svarer med lydløse lyn.

Mulige innfallsvinkler

En kontrakt med Gud er interessant fra flere synsvinkler. Grafisk er den et eksempel på hvordan en dyktig tegner kan utnytte mediet når han frir seg fra den vanlige layouten med firkantede bilder og standard sidestørrelse. *En kontrakt med Gud* har et mindre format enn vanlig i tegneserier; sidene er bare litt større enn A5-format. Mange tegnere ville ha sett på et så lite format som en tvangstrøye, men Eisner har valgt formatet selv og sier at han opplever det som et ledd i en frigjøring fra tilvante måter å lage tegneserier på. Interessant er det også at bildene innenfor hver side ofte flyter over i hverandre, rent bortsett fra at en del sider bare består av et enkelt bilde.[2]

Handlingen er også bygget opp på en måte som er et studium verdt, noe referatet ovenfor gir en viss pekepinn om. Det gikk an å vinkle en artikkel om *En kontrakt med Gud* ut fra fortellerteknikken. Spesielt interessant er det at handlingen biter seg selv i halen; den slutter som den begynner. Tekstens funksjon er også en annen her enn i de aller fleste tegneserier; *En kontrakt med Gud* er en mellomting mellom en tegneserie og en illustrert fortelling.

Men framfor alt er serien spennende hvis man betrakter den mot en religiøs bakgrunn, og det er det jeg skal gjøre i denne artikkelen.

En mann, en kontrakt, en gud og et hus

Frimme Hersh er ikke alene om å være seriens hovedperson. Handlingen utspiller seg i en firkant bestående av Frimme, Gud, leiegården og kontrakten, som alle på sett og vis er hovedpersoner. Frimme selv er enkel å forstå. I denne artikkelen skal vi se på de tre andre.

Den gammeltestamentlige pakt og den moderne kontrakt

For å se hvor stor rolle kontrakten spiller, er det nyttig å ta en titt på strukturen i historien. Den faller naturlig i 5 eller 6 sekvenser:

1. Frimme kommer hjem etter begravelsen og sørger over stedatteren. På slutten av sekvensen får vi første gang høre om kontrakten med Gud.

2. Frimmes russiske barndom. Sekvensen slutter med at han skriver kontrakten med Gud.

3. Frimmes liv i New York fram til Racheles død og hans oppgjør med Gud. Sekvensen ender med at han kaster kontrakten.

4. Hershs "nye" liv som rik eiendomsspekulant. Sekvensen slutter med at han føler seg ulykkelig.

5. Hersh skaffer seg ny kontrakt og dør under en slags dialog med Gud om den nye kontrakten.

6. Epilogen, som ender med at Shloime Khreks tiltrer kontrakten med Gud.

mer neste side...

En kontrakt med Gud

De eldstes dilemma: Tør de skrive en kontrakt med Gud?

Kontrakten dukker som vi ser opp ved alle vendepunkter og gjerne der en sekvens slutter. *Første* sekvens er en presentasjon av hovedpersonen og hans problem. Som den fortellerteknisk skolerte forfatter Eisner er, avslutter han med å presentere det som er viktigst, nemlig kontrakten. *Annen* sekvens utdyper forholdet mellom Hersh, kontrakten og Gud, og her avsluttes sekvensen med at kontrakten blir til. *Tredje* sekvens gir oss seriens første "plot point", det første helt avgjørende vendepunktet i handlingen, der Frimme Hersh bryter med Gud. Det som først og fremst symboliserer bruddet, er at han spytter på kontrakten og hiver den ut av vinduet, og dermed spiller kontrakten en sentral rolle også i slutten av denne sekvensen.

I *fjerde* "akt" hverken ser eller hører vi om kontrakten. Det er ikke så rart, i og med at denne sekvensen skildrer den eneste perioden i Hershs liv da han forsøker å klare seg uten en pakt med Gud. Derfor hører vi heller ikke noe om kontrakten i slutten av denne sekvensen, men når man leser videre inn i femte "akt", skjønner man at tanken på kontrakten har vært til stede hos Hersh hele tiden. Derfor er kontrakten sentral også på slutten av fjerde sekvens, selv om den ikke nevnes akkurat der. Hershs tanker i slutten av denne sekvensen fører nemlig til seriens andre plot point: Han ber de lærde skrive en ny kontrakt for seg. Og så ender altså *femte* "akt" med at Hersh faller død om med den nye kontrakten i hånden.

Hvem eller hva er kontrakten, som spiller en så viktig rolle på alle vesentlige punkter i handlingen?

Som nevnt har Eisners jødiske bakgrunn preget *En kontrakt med Gud*. I denne serien kan vi finne igjen religiøse forestillinger som stammer fra de aller eldste deler av Bibelen, nemlig de fem Mosebøkene, som stammer fra tiden rundt og kort etter år 1000 f.Kr.

Himmelens sluser åpner seg i åpningsbildet til epilogen.

Det at Gud og menneske inngår en avtale, er typisk for Det gamle testamente. I våre bibeloversettelser har det vært vanlig å bruke ordet "pakt" om slike avtaler. De fleste husker Paktens ark fra bibelhistorien; det var visstnok en kiste der lovens tavler ble oppbevart. På disse tavlene sto de påbud Gud hadde gitt Israel som følge av sin pakt med folket. Viktigst var de ti bud.

Her ser vi allerede forskjellen mellom en avtale slik vi er vant til, og den gammeltestamentlige pakt. Vanlig oppfatning i vår kultur er at en avtale skal inngås mellom to ideelt sett likeverdige parter. Begge får rettigheter og plikter etter avtalen, som inngås frivillig. I praksis er selvfølgelig ikke virkeligheten fullt så idyllisk. Avtaler inngås ofte i forhold hvor den ene av partene er klart sterkere enn den andre. Men vi har likevel en følelse av at det ikke er slik det helst skal være. Det er iallfall grenser for hvor stor ubalanse det kan være mellom to avtaleparter, og det er klare grenser for hvor langt den ene part kan gå i å diktere sine betingelser.

Den gammeltestamentlige pakt består av påbud fra Gud

Frimme Hersh inngår en avtale med Gud nettopp ut fra en slik forretningsmessig tankegang — han forutsetter at de er to likeverdige parter. Han er altfor "moderne" i sin oppfatning av hva en kontrakt er, og han glemmer at motparten er Gud selv. Han skaffer seg dermed en motpart som ikke bare er sterkere enn han selv, men som er i sin fulle rett til å være den sterkeste. For den gammeltestamentlige pakt er noe helt annet enn en moderne kontrakt. Vi skal se på noen trekk ved den.

For det første er pakten *gitt ensidig* av Gud. Den er ikke en kontrakt som to parter er blitt enige om. Tvert imot har mennesket ingen innvirkning på innholdet. Lovens tavler med de ti bud var skrevet av Gud, "med Guds finger" (2. Mosebok 31,18). Når Israel skal holde pakten med Gud, er det fordi han har gitt dem påbud om det.[3] Alle lover i Mosebøkene er av guddommelig opprinnelse, enten uttalt av Jahve direkte eller av Moses på Guds befaling. Pakten er altså ikke noen gjensidig overenskomst ("agreement", for å bruke det ordet Hersh bruker om sin egen kontrakt).

Frimme Hersh bryter med dette idet han selv skriver kontrakten. Han — og ikke Gud — bestemmer innholdet i den (for øvrig uten at leserne får vite hva innholdet er). I forbindelse med den første versjonen av kontrakten spør han ikke en gang om Guds vilje. (Denne kontrakten er altså heller ikke noen "agreement"!) Fram mot den andre kontrakten skjer det en utvikling med Hersh.[4] Etter at han åpenbart har grublet over saken gjennom store deler av sitt liv, faller det ham inn at Guds vilje bør ha virkning på kontraktens form og innhold. Det er da han "bestiller" en ny kontrakt av de eldste i synagogen. Denne gangen skal innholdet være i overensstemmelse med Guds vilje slik den tolkes av eksperter, og alle formaliteter skal være ivaretatt.

Nå går det altså galt også med den andre kontrakten, og vel så galt som første gang, i og med at Gud nå lar døden ramme Hersh

En kontrakt med Gud

selv. Det skyldes at Hersh gjør minst like alvorlige feil som da han skrev kontrakt nummer 1. For det første er det han og ikke Gud som tar initiativet. For det andre forutsetter han at det fins mennesker som kjenner Guds vilje. For det tredje vil han utnytte kontrakten til egen fordel. Han mangler helt den ydmykhet den gammeltestamentlige Gud krever av sine paktsmotparter. Og for det fjerde — og det er nok det mest alvorlige: Det er egentlig Frimme Hershs egen vilje det dreier seg om; Guds vilje er bare et middel for ham til å fremme egne interesser. Ved å skaffe seg en kontrakt som er i tråd med Guds vilje, vil Frimme Hersh i virkeligheten tilfredsstille sin egen vilje til makt.

Gud er ikke forpliktet til motytelser

Om den gammeltestamentlige pakt skiller seg fra vår tids avtaler ved at den ene part dikterer vilkårene, ligner den den moderne avtale på et annet punkt: Det er snakk om utveksling av ytelser. At Gud er suveren ved inngåelsen av pakten, betyr ikke at menneskene ikke har noe igjen for paktsforholdet. Tvert imot: Til gjengjeld for at Israel holder hans bud, har Gud gjort dem til sitt utvalgte folk og gitt dem privilegier: "Og jeg oprettet min pakt med dem, at jeg vilde gi dem Kana'ans land" (2. Mosebok 6,4).

Frimme Hersh ønsker motytelser fra Gud som en del av det første kontraktsforholdet, men han yter også noe selv: Gjennom mange år lever han et gudfryktig liv og gjør gode gjerninger. Det ser ikke ut til at Frimme har så veldig store materielle fordringer i denne fasen av sitt liv. Ikke desto mindre viser det seg — både når han inngår kontrakten og når ulykken rammer ham — at motytelsen fra Guds side har vært det viktigste for ham. Han overser at mennesket er forpliktet til å yte sitt uten å tenke på hva Gud skal yte tilbake. Vel gir Gud sine utvalgte motytelser, men han er ikke forpliktet til det.

Dette overser Hersh i enda større grad når han skriver sin annen kontrakt. Da tror han at fordi han har en pakt med Gud, er han automatisk beskyttet mot ulykker uansett hva han foretar seg. Tankegangen er ikke ny. I det gamle Israel ble det etter hvert en utbredt oppfatning at Gud holdt sin hånd over sitt folk selv om de konsekvent brøt de moralbud Gud hadde gitt. Flere av profetene refset Israel for dette, blant annet profeten Mika: "Dets [dvs. folkets] høvdinger dømmer for gave, dets prester lærer for betaling, og dets profeter spår for penger, og enda stoler de på Herren og sier: Er ikke Herren midt iblandt oss? Det kommer ingen ulykke over oss."

Guds veier er uransakelige

Jeg nevnte ovenfor at en av de feilene Frimme Hersh gjør når han lar kontrakt nr. 2 bli skrevet, er at han tror det fins mennesker som kjenner Guds vilje. Slutter man en avtale i dagliglivet, synes man som regel at det er trygt og greit å kjenne den annen parts motiver for å inngå avtalen. Slik er det ikke når man inngår en pakt med Gud. Guds veier er uransakelige, iallfall i den grad han selv ønsker å være uransakelig.

Guds uransakelighet har med oppfyllelsen av kontrakten å gjøre. Gud kan uten varsel føre ulykke over sin kontraktsmotpart, jfr. historien om Job. Derfor kan ikke en gang en lærd rabbiner kjenne Guds vilje. Derfor er "Nei" svaret på Frimme Hershs spørsmål: "Hvis Gud krever at menneskene holder sine avtaler, har så ikke Gud den samme forpliktelse?" Når de eldste i synagogen — presset av utsiktene til økonomisk gevinst — prøver å utforme en kontrakt som er slik Gud vil ha den, samtidig som den skal tilfredsstille Frimme Hersh, er utgangspunktet så galt som det kan få blitt.

Forholdet mellom menneskene og Gud er viktigere enn forholdet mellom mennesker

De ti bud, slik vi kjenner dem, er ti korte setninger. De tre første, om bare å ha én gud, om ikke å misbruke Guds navn, og om å holde hviledagen hellig, dreier seg om menneskets forhold til Gud. De resterende sju er moralske læresetninger som handler om hvordan mennesker skal oppføre seg mot hverandre: Man skal ikke stjele, ikke lyve, ikke være utro osv.

Tilsynelatende ofres altså mer oppmerksomhet på forholdet mellom mennesker enn på forholdet mellom Gud og mennesker. Men slår man opp i originalteksten i 2. Moseboks 20. kapittel, gjør man en forbausende oppdagelse: De tre første budene er her ikke konsentrert i tre korte setninger, men utdypet slik at hvert bud blir et lengre avsnitt som ikke bare inneholder selve påbudet, men også presiseringer, begrunnelser og setninger som markerer Guds suverenitet over menneskene. Det annet bud lyder for eksempel slik:

"Du skal ikke ha andre guder foruten mig.

Du skal ikke gjøre dig noget utskåret billede eller nogen avbildning av det som er oppe i himmelen, eller av det som er nede på jorden, eller av det som er i vannet nedenfor jorden.

Du skal ikke tilbede dem og ikke tjene dem; for jeg, Herren din Gud, er en nidkjær Gud, som hjemsøker fedres misgjerninger på barn inntil tredje og fjerde ledd, på dem som hater mig,

og som gjør miskunnhet mot tusen ledd, mot dem som elsker mig og holder mine bud."

Første og tredje bud har omtrent samme form og omfang.

En kontrakt med Gud

Deretter kommer de sju siste budene, og de har den korthogne formen vi kjenner fra katekismen.

Det betyr at katekismens tilsynelatende vektlegging av de sju siste budene ikke samsvarer med den mosaiske vektlegging. Den historiske forklaringen er nok at 2. Mosebok er sammensatt av flere tekster av ulikt opphav. Når teksten er blitt redigert sammen på akkurat denne måten, er det for å gi uttrykk for det helt sentrale i mosaisk etikk, nemlig at forholdet mennesker imellom vel er viktig, men menneskenes forhold til Gud er mye viktigere og ofres derfor mer plass.

Frimme Hershs største velgjerning er å ta til seg den foreldreløse Rachele og oppdra henne som sin egen datter. Dersom Racheles død er Jahves straff over Hersh fordi han skrev en ulovlig kontrakt, er det en sammenheng mellom Hershs velgjerninger og Guds vrede. For det er to feil ved Hershs forhold til sine medmennesker: For det første legger han større vekt på forholdet til dem enn på forholdet til Gud. Han legger mye arbeid i sine gode gjerninger, mens han tar forholdet til Gud for gitt. For det andre ligger det egoisme bak velgjerningene. Kanskje gjorde det ikke det fra begynnelsen av, men den natten han skriver sin første kontrakt, slår det Frimme Hersh at gode gjerninger er et middel han kan ty til for å tekkes Gud.

Det fins bare én pakt, og den er allerede skrevet

Jahve har en gang for alle inngått en pakt med Israel. Innholdet i denne pakten er den delen av de fem Mosebøkene som inneholder lovbud. Her finner vi de ti bud, samt en rekke andre påbud. Dessuten inneholder pakten Guds løfter til Israel — motytelsene.

Det er innlysende at Gud har inngått pakten ikke bare med Israel som folk, men med hver enkelt israelitt. Det er videre underforstått at pakten er endelig og uforanderlig. I motsetning til "verdslige" avtaler skal den ikke revideres med jevne mellomrom. Noen ny pakt kommer heller ikke på tale, hverken med folket som helhet eller med enkeltmennesker.

Derfor er det galt av et enkelt menneske å lage en ny kontrakt. En ny kontrakt er en krenkelse av den pakt som allerede fins mellom Gud og hans folk. Ved å skrive en slik kontrakt har Hersh — uten å ville det — prøvd å sette pakten mellom Jahve og Israel

Fra epilogen: Shloime Khreks finner kontrakten.

til side. Og her har vi kanskje også forklaringen på at serien om Frimme Hersh ikke sier noe om innholdet i den kontrakten han skriver. Innholdet i Guds pakt med menneskene framgår av Mosebøkene. Den som forsøker å lage en ny pakt, lager noe innholdsløst.

Tordenguden

Vi har hittil konsentrert oss om kontrakten, som er én av hovedpersonene i *En kontrakt med Gud*. Neste hovedperson ut er Jahve. Vi ser ikke Gud i serien. Vi hører heller ikke stemmen hans. Men han later til å være til stede to ganger. Første gang er når Frimme Hersh har sitt oppgjør med ham etter datterens begravelse. Andre gang er når Hersh selv dør.

Gud som naturfenomen

Bruken av været til å formidle stemninger er en enkel og banal effekt. En filmregissør som ønsker en lett og lys stemning, lar sola skinne. Skal stemningen være trist, skrur han på vannkanonene og lager regn. Men i *En kontrakt med Gud* betyr været noe mer.

Israelittene lot sin gud manifestere seg i naturen. Dette har deres religion felles med mange religioner. I Bibelen framstilles det dels slik at Gud framtrer som naturfenomen, dels slik at han forårsaker naturfenomener, og dels slik at han har en tilknytning til spesielle steder i naturen. Jahve var knyttet til geografiske steder som fjellet Sinai og oasen Kades, men var også i himmelen. Han åpenbarte seg i storm, torden og lyn. Som lynets gud var han også ildens gud. Han snakker til Moses fra en brennende busk, og under Israels vandring i ørkenen viser han vei dels som en ildsøyle og dels som en røyksøyle. Jahve er også knyttet til jordskjelv. Generelt ble han assosiert med naturfenomener som kunne understreke det mektige og lunefulle ved ham. Han bruker da også sin makt over naturen til å straffe sine fiender; jfr. historien om gresshoppesvermene som han sender inn over Egypt.

Det mest kjente eksempel på hvordan israelittene så en sammenheng mellom Gud og naturen, er fortellingen om syndfloden. I *En kontrakt med Gud* knytter Will Eisner direkte an til denne historien. Når Hersh har begravet Rachele, kommer et regnvær som Eisner karakteriserer som en syndflod, og han sammenligner 55 Dropsie Avenue med Noas ark.

Eisner fortsetter med å la Gud vise seg for Hersh på samme måten som han åpenbarte seg for Moses og Israel: i lyn, torden, storm og ild. Når Hersh roper til Gud at han har brutt kontrakten, kommer det første lynet. Dette utvikler seg til en dialog:

Hersh: — Hvis Gud krever at menneskene holder sine avtaler, har så ikke Gud den samme forpliktelse?

(Et taust bilde av et lyn.)

Hersh: — Jeg spør deg... Var ikke betingelsene klart utformet?

(Et taust bilde av et lyn.)

Hersh: — Har jeg tilsidesatt en eneste setning... eller kun et enkelt komma?

(Et taust bilde av et lyn.)

Gud svarer altså i form av et dramatisk naturfenomen, men ikke med ord. Effekten forsterkes ved at Eisner ikke faller for fristelsen til å utstyre bildene av lynet med slike lydmalende ord som er så typiske for tegneserier. Det hadde gjort mindre inntrykk hvis Gud hadde tordnet og sagt **KABOOM...**

Når Hersh kaster kontrakten ut av vinduet, er det slutt på lynet, men det regner i dagevis.

I neste del av serien, der Hersh bygger opp sitt eiendomsimperium, spiller været ingen rolle. Gud er fraværende, akkurat som kontrakten er det. Guds fravær varer helt til Hershs død. I det øyeblikk han faller død om, "slo et kraftig lyn ned over byen... Det falt ikke en dråpe regn... Men en rasende vind[5] hvirvlet rundt leiegårdene." Gud svarer altså på samme måte som sist Hersh krenket ham.

Det kraftige lynet innleder en ny storm. Epilogen til serien innledes med et bilde som bokstavelig talt viser hvordan himmelens sluser åpner seg, og hvor "kameraet" er plassert over skyene; "kameravinkelen" er

En kontrakt med Gud

altså Guds synsvinkel. Gud manifesterer seg igjen i regn, og dessuten som ild, i og med at lyn antenner husene i området.

Gud som dommer

Rollen som naturguddom er én side ved Jahve. En annen side er hans rolle som hersker. Han hersker over menneskene (og særlig over sitt utvalgte folk, Israel) akkurat som Saul og David hersket som konger over israelittene. Jahve var lovgiver og dommer, og han fullbyrdet de straffer han selv pådømte. Han kunne også oppfattes som en slags himmelsk landsfader som ville sitt folk vel. Han ble forbundet med vilkårlighet, men også rettferdighet og kjærlighet.

Også denne siden ved den israelittiske gud møter vi i "En kontrakt med Gud". De to stedene Jahve opptrer i serien, er det som dommer og hersker. Når Hersh konfronterer Gud, lyner han mot ham for å vise hvem som er den mektigste av dem. Og slutten kan vanskelig oppfattes annerledes enn at Gud feller en dødsdom over Hersh og eksekverer denne.

Sammenfatningsvis kan vi si at mens kontrakten — "tittelpersonen" i serien — står den mosaiske pakt fjernt, er Gud framstilt på samme måte som i Det gamle testamente. Først og fremst har han trekk som vi finner igjen i de eldste delene av testamentet.

Arken

I en serie av Carl Barks prøver Donald å få lov til å opptre i et TV-show. TV-selskapets betingelse er at han gjør seg bemerket på en helt usedvanlig måte. Donald er "heldig" nok til å bli slukt av en hval og kommer levende fra det. Han henvender seg til TV-stasjonen, men blir avvist med følgende argument: "En herre ved navn Jonas gjorde noe lignende for et par tusen år siden."

Historien om Jonas i hvalfiskens buk danner sammen med flere lignende historier en egen genre i Det gamle testamente. Disse historiene handler om hvordan et menneske eller en gruppe av mennesker med nød og neppe unnslipper en katastrofe med Herrens hjelp. Den eldste og mest kjente er fortellingen om Noas ark. Den yngste er historien om Daniel, som har en Jonas-lignende opplevelse i en løvegård.[6]

Hva har dette med *En kontrakt med Gud* å gjøre? Jo, vi kommer nå til den fjerde og siste "hovedpersonen", nemlig leiegården i Dropsie Avenue.

Denne leiegården spiller en sentral rolle gjennom flere ledd i historien:

1. Den er Frimme Hershs bolig i de første årene i New York.

2. Det er den første gården han kjøper etter han begynner med eiendomsspekulsasjon. Tydeligvis skal han markere overfor sine tidligere naboer at han nå står høyere på den sosiale rangstigen enn de gjør.

3. Det er den eneste gården han ikke selger. Om han ellers er aldri så steinhard, har han en følelsemessig tilknytning til denne gården.

4. Han gir gården til synagogen som betaling for den nye kontrakten. Det ligger noe symbolsk i dette. På en måte gir han gården til Gud som et vederlag for at de igjen har en avtale med hverandre (tror han).

5. 55 Dropsie Avenue er den eneste gården som overlever bybrannen i slutten av historien.

6. Når Shloime Khreks i epilogen setter sitt navn under kontrakten, skjer det mens han sitter på trappa til 55 Dropsie Avenue.

Leiegården

Viktigst er nok gårdens rolle i forbindelse med brannen. Som nevnt sammenligner Eisner 55 Dropsie Avenue med Noas ark. Det skjer i begynnelsen av historien, under det silende regnet som akkompagnerer Frimme Hershs skritt der han går hjem fra datterens begravelse. Vi har konstatert tidligere at dette er det første av de to steder i historien der Gud er med i handlingen. Det andre stedet Gud er nærværende, *blir* gården en veritabel Noas ark, siden den altså er den eneste bygningen i strøket som unngår den syndflod av flom, tordenvær og branner som ellers rammer området. Dette er en ekte nød-og-neppe-redning som kan sammenlignes med for eksempel historien om arken, med historien om Jonas og med Israels tørrskodde vandring over Rødehavet.

Det er neppe tilfeldig at denne gården blir Noas ark; tross de eldstes rolle under kontraktskrivingen, er denne gården i spesiell grad knyttet til de troende. Den eies av synagogen, og som nevnt kan eiendomsforholdet oppfattes slik at Hersh har gitt den til Gud som en del av transaksjonen. Det er noe hellig ved denne gården; derfor holder Gud sin hånd over den. Hvis Hersh fortsatt hadde bodd i gården, ville han ha overlevd, hvis det i det hele tatt hadde blitt noe uvær da. Hershs død skyldes jo den kontrakten som blir til i forbindelse med at han gir fra seg leiegården. Han så å si går til grunne fordi han forlater arken.

Og 55 Dropsie Avenue er litt av en Noas ark, med mennesker og menneskeskjebner av alle mulige slag. Eisner sier i forordet at i en leiegård som dette bodde det "low-paid city employees, laborers, clerks and their families. [...] It was a kind of ship board fellowship of passengers in transit — for, they were on a voyage of upward mobility. They were intent on their own survival, busy with breeding their young and dreaming of a better life they knew existed 'uptown'. [...] 55 Dropsie Avenue was typical of most tenements. Its tenants were varied. Some came and went. many remained there for a lifetime... imprisoned by poverty or other factors. it was a sort of micro-village — and the world was Dropsie Avenue. Within its walls great dramas were played out."[7]

Om dette handler resten av historiene i En kontrakt med Gud og andre historier fra Bronx.

Jon Gisle

Fotnoter:

1 TEGN nr. 3 inneholder en artikkel om Eisner og et intervju med ham.

2 Det er også spesielt at originalen er trykket i brunt på lysebrunt papir. Dette gir en helt annen stemning enn i den norske utgaven, hvor de svart/hvite strektegningene blir unødig "harde".

3 I Det gamle testament er det et unntak fra regelen om at pakter mellom Gud og mennesker skal være påbudt av Gud. I Josvas bok 10,12-14 er det Gud som adlyder et menneske, idet han på Josvas befaling lar sola stå stille. Bibelen karakteriserer dette som enestående: "aldri har det vært nogen dag som denne, hverken før eller siden, da Herren hørte på en manns røst".

4 Dette viser styrken ved Eisners grafiske noveller som genre: I de fleste tegneserier, der hovedpersonen er den samme fra historie til historie, er det nesten uråd å la vedkommende utvikle seg. Annerledes med en person som bare opptrer i en enkelt novelle.

5 I originalen: "an angry wind". Det er eneste sted Eisner uttrykkelig personifiserer uværet

6 Historiene om Jonas' og Daniels erfaringer med farlige dyr er så livlig fortalt i Bibelen at det er dette de huskes for av lekfolk. Men sin største betydning hadde de fordi de hørte til Det gamle testamentes profeter.

7 Jeg tyr til originalteksten fordi oversettelsen av forordet ikke er helt god på alle punkter.

Den kubistiske helt

og hans skaper

Intervju med Steffen Kverneland

—Jonas Fjeld er en uhyre morsom fyr. Han er omtrent schizofren og manisk depressiv, sier Steffen Kverneland om hovedpersonen i sitt aller første album, De knyttede never. I disse dager avsluttes arbeidet med å omskape Øvre Richter Frichs blonde kjempe til tidenes mest kubistiske tegneseriehelt.

Kall det heroisk nasjonalkubisme, sier Kverneland med et skjevt smil.

TEGNs utsendte befinner seg i det kvernelandske hjem. Det er tirsdag ettermiddag. Kverneland har nettopp kommet tilbake fra Dag og Tids redaksjon, etter å ha levert nok en tegning. Haugesunderen i frivillig eksil er kledt i tusjsvarte klær. Han er relativt nybarbert. I den ene munnviken henger en hjemmerullet sigarett. Foran seg på et lavt, lite bord, står en kopp med rykende varm kaffe.

På et større bord bak Kverneland ligger kopier av de fleste sidene i albumet. En gigant med svulmende overarmer, veldige slegger av noen never og historiens kraftigste og mest firkantede hakeparti går igjen på de fleste sidene. Det er Jonas Fjeld — den norske legen som stupte inn i norsk spenningslitteratur i 1911.

I utallige bøker ble Fjeld sendt ut på de utroligste eventyr — over store deler av verden, som en dampalderens James Bond. Med titler som *Det yderste hav, I polarnattens favn, Jorden som dræper, Vampyren, Rotterne, Menneskejegerne* og *Kvelerne*, fikk Øvre Richter Frich en voldsom suksess. Bøkene ble oversatt til blant annet tysk, tjekkisk, ungarsk, slovensk, finsk og spansk.

—Jeg fikk lyst til å lage tegneserie av Jonas Fjeld etter tilfeldig å ha kommet over *De knyttede never*, forteller Kverneland.

—Den frivillige og ufrivillige humoren, det tidstypiske språket, holdningene som er ekstremt tatt ut i boka, den blonde kjempen... I utgangspunktet ville jeg tegne noen sider for å se hvordan det fungerte.

I TEGN nummer 1, 1991, ble Kverneland og de seks første sidene av tegneserien om Jonas Fjeld presentert. TEGN-redaksjonen var imponert og samtidig sjokkert over at det ikke fantes noe norsk forlag som ville gi ut et album basert på Kvernelands dramatisering av boka. Løsningen ble å opprette et eget forlag tilknyttet TEGN, nemlig TEGN A/L Bum, for å få gitt ut mesterverket.

Kverneland fikk startsignal etter at Kulturrådet bestemte seg for å støtte prosjektet med penger. Senere har også Grafill bevilget en del tusenlapper.

—Etter at det ble klart at det ville bli et album, begynte jeg helt på nytt. De første sidene i albumet er dermed ikke identiske med sidene som ble trykket i TEGN, opplyser Kverneland.

—Muligens vil dette bli det eneste albumet jeg lager, derfor ville jeg at det skulle bli så godt som mulig. Stilen min hadde endret seg mye siden jeg tegnet de første sidene. For å unngå å få et brudd, måtte jeg tegne alt på nytt. Jeg ønsket også å få til en større blanding av realisme og karikerte figurer.

Tekst og foto:
Tor Sandberg

Intervju med Steffen Kverneland

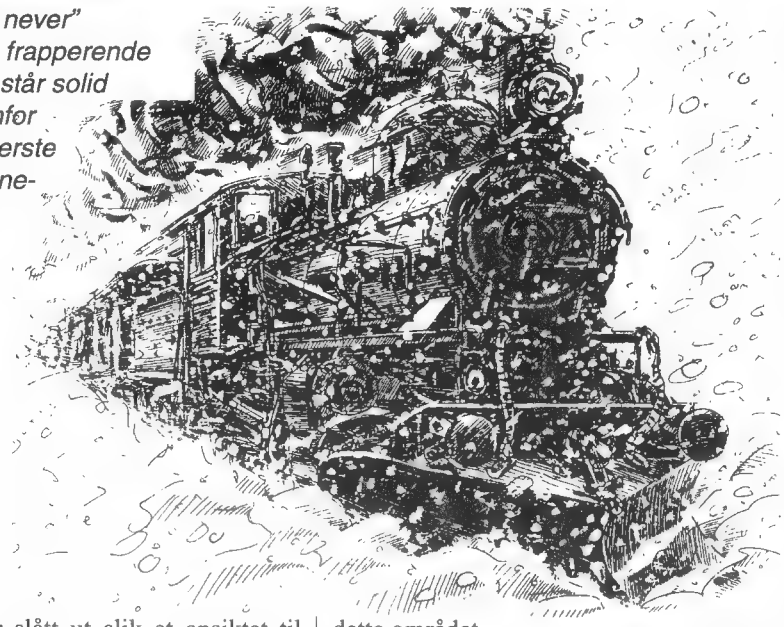

"De knyttete never" framviser en frapperende kvalitet som står solid plantet innenfør det aller ypperste av norsk tegne-tradisjon.

Dette har slått ut slik at ansiktet til Jonas Fjeld omtrent er som tegnet med linjal, og her kommer det Kverneland kalle en slags kubisme inn. De andre personene er ikke fullt så ekstremt tegnet, noe som vel henger sammen med at de ikke har en like ekstrem personlighet som Jonas Fjeld.

—Det finnes bøker hvor bifigurene er mer interessante enn hovedpersonen. Slik er det ikke i *De knyttede never*, slår Kverneland fast.

Han framhever de mest motstridende trekk i sin helt, som vel på mange måter mest av alt er en anti-helt. I det ene øyeblikket føler Jonas Fjeld seg som verdens herre, i neste er han det usleste av alle kryp. Hans barnslige naivitet kan brått bli overskygget av kvasifilosofiske og pompøst svulmende uttalelser. Og han viker ikke tilbake fra å drepe folk - om det så er bare for å få bekreftet sine teorier. Alt dette har farget Kvernelands album på en slik måte at sluttresultatet ligger et godt stykke fra det tradisjonelle action-eventyret en del vel kunne ha ventet med utgangspunkt i romanen.

—Jeg synes det har blitt et humoristisk album, selv om det ikke tilhører den tradisjonelle humor-genreen. Det er nærmest som med ekspresjonistiske skrekk-filmer. Den gang de var nye skremte de livet av folk. I dag er de morsomme.

Den som har lest romanen *Den knyttede never* og andre romaner av Øvre Richter Frich, kan vel ikke ha unngått å ha lagt merke til en del ganske så ytterliggående oppfatninger om blant annet jøder, sigøynere og arbeidsfolks streikerett, for den saks skyld. Kverneland håper folk har vett nok til å skjønne at hans egne oppfatninger ikke er sammenfallende med forfatterens på dette området.

—Det jeg minst av alt ønsker er at dette skal bli et kult-album for boot-boys, understreker Kverneland.

—Og bare for å ha sagt det — politisk er jeg på den helt motsatte ytterfløyen av hva Øvre Richter Frich og Jonas Fjeld befinner seg. Når Jonas Fjeld er morsom, er det også fordi han har morsomme holdninger — fordi de er helt på trynet. Arne Myrdal er også ufrivillig morsom. Samtidig er slike holdninger også uhyggelige. Jeg har med albumet forsøkt å gjøre som i mine avistegninger — å latterliggjøre farlige og ekle ting.

På tross av de politisk betente oppfatningene i romanen, er den på andre måter som skapt for tegneseriemediet.

—Det er full fart, poengterte replikker, fiks ferdige personer, få indirekte passasjer og moderne klipping ved at Frich hopper i tid og foretar hurtige sceneskifter. På den måten blir det også lettere å kutte i boka, og det har jeg måttet gjøre.

Til å begynne med vurderte Kverneland det dit hen at en side roman måtte bli en side tegneserie. Det ville ha medført et album på rundt 130 sider. I stedet blir det et album av normal størrelse. Dette har Kverneland klart ved å bearbeide og fortolke boken til sin egen høyst særegne tolkning, og blant annet kutte ut første kapittel og de siste kapitlene.

—Det er så mye stoff i en roman at det er umulig å få med mer enn en brøkdel i et tegneseriealbum. Historien og forteller-flyten må uansett bli anderledes i et tegneseriealbum. Jeg fant et sted i boka hvor det var mulig å få en happy end, og der slutter albumet. De siste kapitlene i boka er nærmest å regne som starten på neste historie om Jonas Fjeld.

Da Kverneland begynte å skissere opp sidene for albumet, fant han ganske snart ut at det var nødvendig med detalj-kunnskaper om tidsperioden. Handlingen finner sted i 1911, like etter at Roald Amundsen nådde sydpolen. Da holder det ikke å lene seg ut av vinduet og tegne første og beste hus anno 1993. Iallefall ikke hvis ønsket er en mest mulig realistisk "setting". Og det var nettopp det Kverneland ønsket.

—Jeg gikk på biblioteket og lånte alt jeg kom over av billedverk fra den gang. Det gjaldt både for interiør, klær og spesielt bygninger. Jeg oppsøkte også Norges Bank, fikk komme inn på arkivet der og låne bilder, etter å ha blitt sikkerhetsklarert og sluset inn. Jeg trodde nesten jeg aldri ville komme ut derfra igjen, sier Kverneland.

Disse bildene var nødvendige for dramatiseringen av et bankran Jonas Fjeld gjennomfører i albumet. Hele 448.365 kroner er utbyttet etter at safen i selveste Norges Bank er sprengt "som den var av glass".

—Gard Espeland, ex-redaktør i *Dag og Tid*, har et eget bibliotek vedrørende tog og slikt. Han hjalp meg til å finne fram til riktige tog og riktig interiør, fortsetter Kverneland.

Blant annet på side 30 i albumet ser vi et eksempel på dette research-arbeidet. Der peser et damplokomotiv seg fram gjennom

Kjære Erko, at du ikke kan venne deg av med denne svakhet for disse ynkelige menneskeliv. Vi skal jo alle dø engang. Og det er bedre å dø hurtig og smertefritt for en sikker hånd enn...

Intervju med Steffen Kverneland

Møte med pressen!

JONAS FJELD OPPSTÅR SOM KUBIST! skrev *Dag og Tid* så tidlig som i desember i fjor. Over nyttår hadde *Arbeiderbladet* et større oppslag, hvor også litteraturprofessor Willy Dahl fra Bergen uttalte seg. Også journalisten fra Haugesund har møtt opp i hovedstaden for å møte en kunstner som det ryktes holder på med noe stort.

Det er ikke vanlig at tegneserie-album får større omtale, og slett ikke *før* det er utgitt. Selv *TEGN* omtalte, og publiserte deler av verket før det for alvor ble påbegynt.

Presseomtalen har allerede skapt en del spennende nye genre-uttrykk som Dag og Tids "heroisk nasjonalkubisme" ved alltid våkne Lars Aarønæs.

TEGNs er selvsagt forhåndsprogrammert til å synes at Steffen Kvernelands serie er spennende og imponerende, men det er ikke bare salgsreklame. Steffen Kverneland har frembrakt noe helt unikt; ikke bare en spennende fortalt historie med driv, handling og "det onde begjær i mine øyne", men også tegninger med flere lag enn en løk. Det finnes ironi, historiske dokumentarisme, og vittige avsløringer. Dette er en fremstilling som beviser tegneseriens styrke: Den kunne ikke ha eksistert som noe annet enn som nettopp en tegneserie! ◆ **F.B.**

snøstormen, på vei til Voss.

—Det eneste i albumet som ikke er historisk korrekt, er rådhuset i Oslo, opplyser Kverneland.

—Men det er riktig i henhold til boka. Det omtalte rådhusballet i "det nye rådhuset", kan ikke ha blitt gjennomført, rett og slett fordi det ikke eksisterte noe nytt rådhus da. Det fikk jeg opplyst av byantikvaren. På den tid ble den gamle frimurerlosjen benyttet som rådhus. Da jeg oppdaget at jeg måtte ha et rådhus, bestemte jeg meg for selv å være arkitekt for det.

Sluttresultatet i albumet er riktig så wagnersk i all sin unordiske overdådighet.

—Det er forresten en ting til som ikke er basert på fakta. Det er Jonas Fjelds bolig i Homansbyen, husker Kverneland.

Dette huset blir kun tegnet som en siluett, og den er hentet ut av tegnerens hode.

En del lesere vil kanskje stusse noe over replikkene. De er slett ikke alltid vinjesk korrekte, og virker også til tider meget daterte. Det henger med at replikkene er Øvre Richter Frichs egne.

—Massevis av humoren ligger i språket, mener Kverneland.

—Det er som en berg og dalbane — fra det glimrende til det helt på snørra banale.

Det er ellers ikke første gang Kverneland holder seg tilnærmet slavisk til forfatteres egne replikker og formuleringer. Tidligere har han dramatisert både James Joyce og Georg Johannesen. Kvernelands produksjon sett under ett, har han imidlertid selv stått for stordelen av manusene.

—Jeg plundrer stadig vekk med egne manus, forsikrer haugesunderen.

Resultatene av dette fikk norske tegneserieleserne se eksempler på i 1990-årenes mest spennende tegneserieprosjekt — **FIDUS**.

Første nummer forelå i midten av mars i regi av *No Comprendo Press*, også kjent som utgiverne av den norske utgaven av *Arne Anka*. Waldemar Hepstein har satt sitt navn som redaktør for bladet. I tillegg rommer redaksjonen navn som Christopher Nielsen, Michael Holmberg, Knut Nærum og Ola Hegdal, foruten Steffen Kverneland da.

—Målet er å lage et blad som skal holde et høyt nivå og som ikke retter seg mot fjortiser, men folk i 20, 30-årsalderen med sans for rockekulturen og tegneserier. Vi tror det er stort marked for et slikt blad, hvis det blir markedsført på riktig måte.

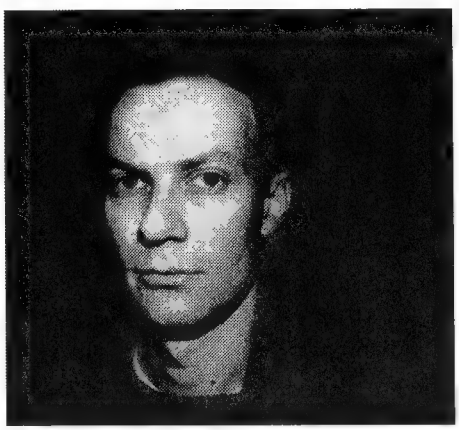

Bladet skal etter planen komme med fire nummer på 64 svart-hvite sider hver, i året. Det skal foruten det norskproduserte stoffet fra den harde kjernen, også inneholde utenlandsk stoff, fra blader som *Galago*, *Raw* og *Weirdo*. Kverneland håper ellers at flere norske tegnerne, og da også gjerne kvinner, vil bidra.

—Tegnerne skal få stå helt fritt, og det skal være rom for alle salgs typer serier. Alt fra plumpe tull- og dilldallserier til hyperintellektuelle serier, forklarer Kverneland.

—Dette skal bli en møteplass for de halvgamle, norske tegnerserietegnere — de som ikke har noe naturlig forum i dag. Det er idealismen som driver oss, og det å slippe å tvære serier til album eller pervertere ideer slik at de passer for *Pyton* eller *Mad*. Nå kan vi lage tegneserier for tegneseriens skyld!

Fidus var vel verd å vente på! Det er forlengelsen av de beste tradisjoner fra salige Brage, men uten Brages svakheter. De tegnere som startet unge lovende i Brage for et titalls år siden med tradisjonstro undergrunnstemaer som rød tråd på godt og vondt, har nå blitt voksne, skarpe kunstnere som vet å bite fra seg, og dessuten har modent talent som gjør det mulig å glefse med stil.

Omslaget er modernistisk bad painting-type maleri ved den tidligere kunststudenten Michael Holmberg (som selv har et voksent album ut nå og som vi kommer tilbake til; *Kunsten å gå i baret*). Det er et omslag som gir bestemte signaler om redaksjonens tanker, omtrent som TEGNs første omslag med et fotografi av en katt. Det var også et signal.

14. januar i år fylte Steffen Kverneland 30 år. Han sitter og venter på et tomrom.

—Etter arbeidet med albumet og Fidus tror jeg har et vakuum i vente. Jeg lurer litt på hva jeg skal gjøre videre. Jeg har hatt stor suksess med kunsten min, og blitt representert på alle de utstillingene jeg har sendt inn verker til. Det gjelder både Vestlands-, Østlands- og Høstutstillingen. I året som gikk ble det lite kunst. Skal jeg fortsette med tegneseriene eller skal jeg satse på billedkunsten igjen?

Målsettingen som tegneserieskaper er imidlertid klinkende klar.

—Mine ambisjoner har alltid vært å lage tegneserier som jeg kunne tenke meg å lese selv, sier Kverneland.

De Knyttede never har blitt en slik serie. Men den er noe mer, noe mye mer. Steffen Kvernelands *De knyttede never* er årets beste norske tegneseriealbum. ◆

TEGNESERIER

DE HAR FØRT PETER BAGGE SIDEN 85 (NEAT STUFF, HATE) ARNE ANKA SIDEN 1989.

OG AV NORDMENN! 9 APRIL, SOLRUNS SAGA, BOMANN, INKA LILL, FOR IKKE Å GLEMME HOLMBERG, HEPSTEIN, NIELSEN NÆRUM OG SVART STEFFEN KVERNELAND.

FRA TRONSMO BOKHANDEL

DE FØRER TITLER FRA DE FREMSTE FORLAGENE! UAVHENGIGE SÅVEL SOM ETABLERTE: TAGO, VIZ, KITCHEN SINK, FANTAGRAPHICS, DC / MARVEL, DARK HORSE, TUNDRA OG M.M.!

DE HAR NYOPPTRYKK AV KLASSIKERNE: LI'L ABNER, POPEYE, TERRY & THE PIRATES, LITTLE NEMO OG KRAZY KAT.

DU FINNER DEM I KRISTIAN AUGUSTS GATE 19.

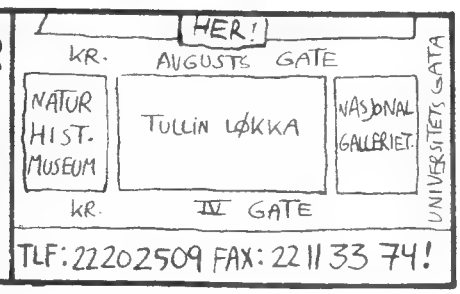

TLF: 22202509 FAX: 22113374!

Den politiske vårløsningen i 1988/89 og opphevelsen av sensuren i1990 resulterte i en regelrett tegneserie-eksplosjon i Polen. —Men ikke alt er like bra, forteller arkitekt med mere, og serietegner *Witold Tkaczyk* fra Poznan.

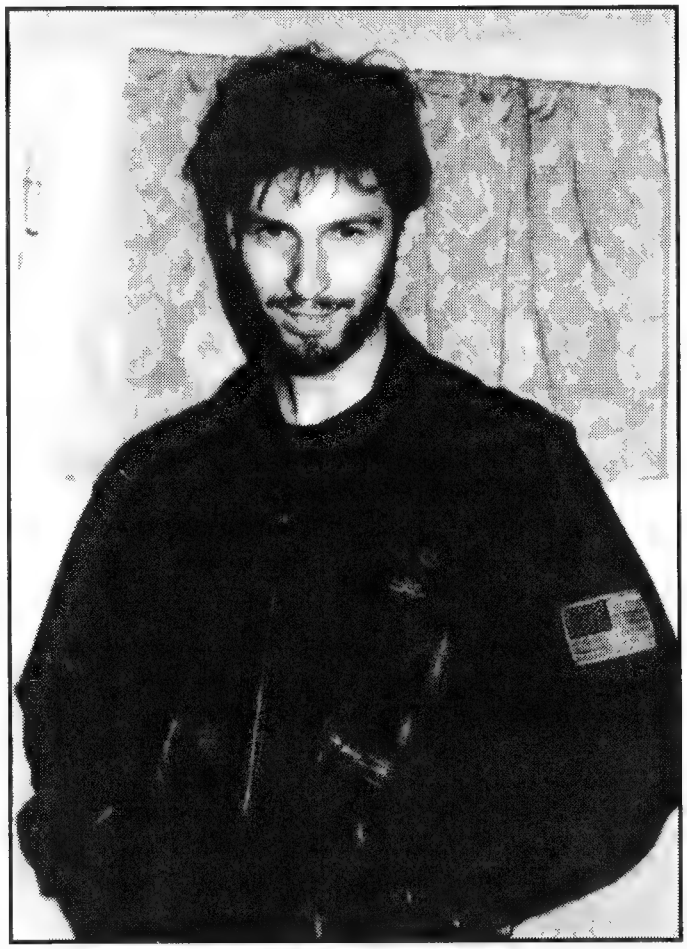

POLSK TEGNESERIE-AMBASSADØR

Witold Tkaczyk intervjuet av Kurt Østergaard

Her i Polen betyr den nye økonomiske situasjonen at forleggerne har helt nye spilleregler. I stedet for de få store nasjonale forlag som tidligere kontrollerte hele markedet, vokser det nå opp mange små, helt nye forlag som spytter ut et mylder av titler. Dessverre er det meste ganske dårlige saker, veldig amatøraktige med dårlige historier og lav kvalitet på tegningene.

—Kjøper folk disse utgivelsene, når de nå er så dårlige?

—Ja langt på vei har de gjort det. Grunnen er at vi har hatt hva man kan kalle et underskudd i tegneserier. Etterspørslen har vært enorm og tilbudet har ganske enkelt ikke vært stort nok, så folk kjøpte nesten ukritisk enhver ny tittel. Det benyttet en del utgivere seg av, for hurtig å tjene noen lette penger.

Opplagstall på 100.000 til 300.000 eksemplarer har ikke vært unormalt de siste par årene. Men det har endret seg nå.

Nyhets-Bulletin fra Polen

Witold Tkaczyk er utdannet arkitekt, har dessuten et uavsluttet kunststudium bak seg, men jobber med noe helt tredje, nemlig som lay-out-sjef på den lokale avis *Glos Wielkopolski.* Han lager dessuten diverse tegninger til avisen.

De siste par årene har han også skrevet artikler om polske tegneserier både for polske aviser og for utenlandske magasiner. På tegneseriemessen i Stockholm og senere i Finland har han holdt lysbilledforedrag om serier i Polen og Østeuropa, og han ble invitert til å holde ett i forbindelse med verdensutstillingen i Sevilla.

—Du har blitt en slags 'Ambassadør for polske tegneserier'. Hvordan og hvorfor?

—For noen år siden kontaktet jeg *Seriefrämjandet* i Sverige og besøkte dem blant annet på Nordisk Seriemøte i Göteborg. Derigjennom kom jeg til å kjenne serieinteresserte fra mange andre land og har nå kontakter i de fleste europeiske land.

Helt ærlig så er vi kun en håndfull mennesker i Polen som er hva man kan kalle velorienterte om hva som foregår innenfor tegneserieområdet i utlandet, såvel som i Polen. Hver av oss har sine egne private forbindelser, men de andre er mest interesserte i å informere egne massemedia. Jeg er tilsynelatende den eneste som også forsøker å gå den andre veien: å gi utlandet et inntrykk av hva som foregår i Polen.

Det gjør jeg blant annet ved jevnlig å sende ut en bulletin jeg kaller *Comics News Service From Poland* til tidsskrifter og lignende.

Akkurat startet

—Hva foregår det så på tegneseriefronten i Polen akkurat nå?

—Noe av det viktigste er at landets aviser er begynt å publisere tegneserier. Og dette nye marked har vært med på å få fram en ny generasjon av unge, ivrige tegnere. Den polske undergrunn er også voksende og har blitt mer synlig etter at sensuren forsvant. Generelt sett så har polsk produserte tegneserier det vanskelig for tiden.

Etter den store boom fra 1988/91, hvor alt kunne selges, godt eller dårlig, synes markedet å være mettet og på samme tid kom de store utenlandske forlag inn på scenen. Disney, Marvel, Dargaud, Lombard og polsk tegneserie sto tilbake som taper.

Polen har aldri fått etablert en skikkelig

Møte med Polen

Polsk science-fiction-tegneserie fra magasinet 'Awantura' (1/1990) med tittelruten til 'Samotnik' av tegneren Jacek Michalski

En av Polens mest produktive serieskapere er Jeszy Wroblewski. Over fra serien 'Cena Wolnosci' (Frihetens pris) om tiden rundt den russiske revolusjonen og gjenvinnelsen av den polske uavhengigheten i 1918. Lenin på befalsskolen ses i siste rute...

tegneseriekultur eller et tegneseriemiljø og nå viste manglene seg: Først har forlagene problemer med å finne de gode tegnerne og forfatterne. De få som er, og er kjente, har nok å gjøre.

Så er det problemer med trykking og distribusjon. Et album som blir utgitt i Sør-Polen kan få det vanskelig med overhodet å komme i butikkhyllene i f.eks. Gdansk, fordi distribusjonen er under enhver kritikk. Og den behandling et album får hos masse-media, om noen behandling i det hele tatt, er uprofesjonell og av folk som ofte ikke har noe greie på mediet.

Arbeidet for polsk tegneserie har akkurat startet. Det har ikke hatt noen særlig effekt ennå, men vi skal få det til.

Før Asterix

—Dere aldri har fått etablert en seriekultur, men tegneserier har dere hatt?

—Ja, men ikke mye. Fra 1948 ble det innført en sensur som totalforbød alt som minnet om den vestlige verden, hvilket betydde bl.a. tegneserier. Riktignok overlevde den enkelte steder i meget lokale, små og sensurerte magasiner, men det var sjeldenheter.

I 1956, da det igjen ble endring i den politiske situasjonen, fikk diverse magasiner mulighet for å prøve seg, også et med tegneserier. I det debuterte blant annet *Janusz Christa*, som nå er en av Polens best kjente tegnere. Han skapte figurene *Kajtek og Kokosz*, en liten kvikk og en stor litt dum, men snill, som kan minne meget om de franske *Asterix og Obelix*. Men Christa sier at han skapte sine figurer *før* Goscinny og Uderzo skapte deres.

Propaganda for Milicja

På slutten av 60-tallet ble det en voldsom maktkamp innenfor det kommunistiske partiet. Opprør fra studenter og arbeidere i 1968 og i 1970 ble slått ned hardt og brutalt av *Milicja*, politiet, som såret og drepte hundrevis av mennesker.

Ikke rart at politiet heretter ble temmelig upopulært. Myndighetene ønsket å forandre det: ved å vise polititet som en effektiv og dyktig institusjon som bekjemper kriminaliteten. Tegneserien synes å være et bra medium til dette, ikke minst fordi det var populært blant unge.

Grzegorz Rosinski, som nå er kjent for sin serie *Thorgal*, skapte, sammen med to andre serieskapere, figuren *Kaptein Zbik (Kaptein Villkatt)*, en polsk James Bond, en super-tøff milicja-mann som ingen kriminelle kunne ta knekken på.

Etter 1970 ble det mer åpne forhold for tegneserien å leve under. Det eksisterte stadig en stram kommunistisk kultur-politikk og sensur, men blant annet innenfor avisene ble det en mer liberal holdning til tegneserien. Politisk-satiriske tegninger dukket fram sammen med rå og upolerte undergrunns-serier. Den første som våget å gi ut denne typen serier var *Andrzej Mleczko*. Han laget en serie om en anti-helt, en helt vanlig polsk maskinarbeider, som forsøker som best han kan å overleve under de harde vilkårene i Polen. Etter 1976 ble det igjen stengt for denne typen serier. Mleczko fortsatte å tegne, men nå mer kommersielle saker.

—Fikk det senere noen konsekvenser for Rosinski, at han gjennom sin tegneserie gikk myndighetenes ærend og forsøkte å dekke over Milicjas brutalitet?

—Nei. Hvis man ville tegne serier, var det på den tiden praktisk talt den eneste veien å gå. Polens tre store navn innenfor tegneserier, *Rosinski, Wròblewski og Polch*, startet alle med å tegne propaganda-politiserier. Rosinski sluttet i midten av 70-åra og begynte med historiske serier i stedet.

—Hvordan ble situasjonen opp gjennom 80-åra med streiker og Soldaritetsbevegelsen?

Historie-forfalskning

Den ble varm, brannheit. Så sent som i 1989 ble den første serien om streiken i Gdansk i 1980 trykket i et satirisk magasin. Det ble ved den ene. Sensuren hadde stadig full kontroll.

Møte med Polen

Unntakstilstanden i desember 1981 stengte aviser og magasiner. Tilbake var kun to kommunistiske aviser. Noen journalister og forleggere begynte å utgi undergrunnsskrifter i propagandaøyemed. Også tegneserier, denne gang til å tjene den polske opposisjonen.

Det polske samfunnet var i en tilstand av oppgitthet og depresjon. Det flyktet inn i religion, musikk, litteratur og privatlivets små sysler. Meget symptomatisk, kan man si, var det at den mest populære tegneseriesjangre i denne tiden var ScienceFiction.

En av tidens mest produktive var *Jerzy Wròblewski*, som stod for langt det meste av hva som ble lagd av offisielle tegneserier på denne tiden. Han har lagd serier om alt mulig. Hans *Cena Wolnosci (Frihetens pris)* f.eks. er om Første verdenskrig og om gjenvinnelsen av den polske uavhengighet i 1918. Angående Cena Wolnosci er det viktig å nevne at den er lagd på grunnlag av en bok skrevet av en historiker og forfatter som fullstendig er det kommunistiske styrets mann. For eksempel betyr det at historiske fakta er omskrevet, forfalsket eller utelatt etter behov. Når det gjelder det polsk-russiske forholdet på den tiden og beskrivelsen av den polske nasjonal-helten, Pilsudzki, som var veldig upopulær blant de regjerende kommunister etter 1945.

Mye imitasjon

Etter de politiske endringene i 1988/89 ble det mer frie hender for foreleggerne og fra 1990 ble sensuren fjernet og en nykulturpolitikk ble etablert. Det resulterte i en eksplosjon av tegneserier og, som jeg nevnte før, ikke alt av like høy kvalitet.

—Finnes det endringer i emnevalg når du sammenligner tegneserier fra kommunistperioden med nåtidens?

—Ja, men kun til en viss grad. De var tidligere alle bygget opp omkring emner som politi, krig, pioner, skole eller gamle historiske legender, alle iblandet propaganda i større eller mindre grad. Senere under unntakstilstanden ble det eskapisme gjennom SF og fantastiske historier, noe som stadig er populært.

Forleggerne holder seg stadig mye til de tradisjonelle emnene. De er litt redde for å ta sjansen på noe nytt, på politikk, nåtidshistorier eller moderne kunstserier.

—Hvordan er den øst-europeiske seriestilen, sammenliknet med den vest-europeiske eller den amerikanske?

—Det finnes ikke noen virkelig øst-europeisk stil, fordi vi aldri har fått bygd opp en egen tegneserietradisjon. Vi følger veldig mye den fransk-belgiske skolen og noen, især innenfor undergrunns-serier, er tydelig influert av USA Robert Crumb og Richard Corben.

Vår mulighet for originalitet er nok heller å finne i en spesifikk form for humor eller vri på et emne, enn i den endelige formelle kunstneriske løsningen.

Egentlig kan man si at vi tidligere faktisk hadde mer vår egen spesifikke form for serier, da vi ikke kjente noe særlig til vestlige serier, enn nå, hvor de fleste imiterer kjente vestlige serieskapere.

Utrolig vakkert medium...

—Hvorfor serier for deg, og ikke kunst, film eller litteratur?

—For meg er tegneserier et utrolig vakkert og spennende medium. Det gir meg mye uansett om jeg kun leser eller selv skaper tegneserier.

Jeg har lagd tegneserier fra jeg var liten og jeg begynte å lese dem ganske tidlig. Jeg har en stor samling av nesten alle polske tegneserier som har kommet ut siden slutten av 60-tallet.

Jeg har alltid forsøkt å gjøre min egen type serier. Men mest har det blitt til vitsetegninger med politisk, nonsens- eller svart humor. Disse tegner jeg for en del aviser og for magasiner. En enkel 'riktig' tegneserie holder jeg på med for et musikkmagasin. Ellers er tiden for kort for selv korte serier. Jeg har ikke tid til å lage dem.

Tegneserie er et forståelig medium med mange muligheter. Jeg rett og slett liker dette mediet.

Serie-sensasjon?

Er Kajko far til Asterix?

WSTRAIE NA CHWILE.
CO TY?!... JA NIE MUSZĘ !!
PAF! AJ!! PAF!
DROGA WOLNA, KAJKO.
Akk og ve!
VI SETTER GOTER-HJELMENE OPPÅ GALLER-LUENE VÅRE -DET GJØR OSS BARE STØRRE!
JAVEL!
GLEM NÅ IKKE AT VI IKKE MÅ SI ET KLØYVA ORD TIL GOTERNE... VI SNAKKER JO IKKE GOTISK...
HAR JEG LOV Å BRUKE HENDENE?...

Hvem kom først til verden? En liten og kvikk ved Kajko, og en stor og litt dum, men snill ved navn Kokosz? Eller var navnene mer franske, som Asterix og Obelix?

I 1956, det samme året som Sovjet invaderte Ungarn, debuterte tegneren Janusz Christa med serien Kajko og Koksz. Knappe tre år senere, 1959, klekket en duo Goscinney og Uderzo i Frankrike ut ideen med Asterix og Obelix.

Hvem stjeler fra hvem?

TEGN trykker nådigst en stripe fra den polske serien og en fra det mer kjente albumet 'Asterix og goterne'. Uten å trekke for bastante konklusjoner, bør det være mulig å påstå at likheten er slående. Så lik at den knapt kan være tilfeldig. Hva vi vet er at både Goscinney og Uderzo var kjente for sin nøyaktige research...

Igjen det pinlige spørsmål; hvem kom egentlig først?

K.Ø.

Alan Moore:
Del 3

KUNSTEN
å skrive tegneserier

Sannsynligvis har du nå fått innblikk i de muligheter som åpnes når en historie fortelles. Det neste området vi skal bevege oss inn i om-handler elementer innenfor selve dikterverket.

Enkelt sagt kan hovedelementene i denne kategorien plasseres i tre hovedområder: karakter-skildring, valg av miljø og, endelig, handlingsforløpet.

La oss starte med miljøet først, ettersom handlingsgangen karakterenes motivasjoner stort sett vil være bestemt av den verden de lever i. Fortellerens jobb, enten han eller hun prøver å skildre en koloni på Neptun i år 3020 eller sositetslivet i London rundt 1890, består i fremstille en følelse av et mest mulig realistisk miljø så komplett og usedvanlig som mulig. Den mest opplagte måten å gjøre dette på er å forklare forutsetningene for din verden for dine lesere ved å bruke tekstruter og forklarende dialog, men det er etter min mening også den mest unaturlige og som oftest den minst effektive. Det er bare tilfeldigvis den enkleste, og derfor også den mest bruke. I kontrast til dette, er den beste måten den vanskeligste, men også den mest givende i det lange løp.

Slik jeg ser det, er den beste måten å først betrakte det miljøet som du skal beskrive i detalj, allerede før noe skrives ned. Før jeg skrev *V for Vendetta*, som ett eksempel, kom jeg frem til en drøss informasjon om verden og menneskene i den, mye som aldri ble benyttet i serien av den enkle grunn at det meste var uinteressant for leseren og for plasskrevende. Det som er viktig er at fortelleren hele tiden har et klart bilde i hodet av de imaginære verden i alle dens detaljer.

La oss vende tilbake til våre Neptunianske koloni for et øyeblikk og se på hva slags detaljer som er viktig for å få klart bilde av dette samfunnet. Først og fremst, hvordan klarer menneskene å leve på Neptun? Hvilke fysiske problemer må overvinnes før mennesker kan leve på en slik verden? Hvilke metoder er brukbare for å løse vanskelighetene? Kan det faktum at Neptun stort sett består av gass nødvendiggjøre et antall flytende, kunstig miljøer bundet sammen samferdsel av teleportasjon? Hvordan virker et slikt system? Hvilken effekt har den enorme gravitasjonen fra på livet og psyken til menneskene som lever der? Og hva er så hensikten med Nepton-kolonien? Er det kanskje for å skaffe mineraler til Jorda? Hva er den rådende politiske tilstanden på Jorda på dette tidspunktet? Og hvordan påvirker det livet til kolonistene? Hvor lenge har de vært der? Har de vært der lenge nok til å utvikle en form for særpreget kultur? I så fall, hva slags malerkunst har de og hva slags musikk lytter de til?

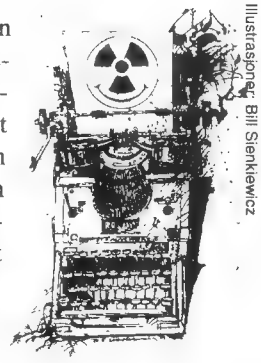
Illustrasjoner: Bill Sienkiewicz

Er det en deprimert, klaustrofobisk kunst som følgene av å leve i lukket miljø, eller er bildene og musikken fulle av lys og rom for å kompensere de hemmende omgivelsene som kolonistene er nødt til å leve i? Hva slags sosiale problemer eksisterer? Hvordan opprettholdes loven? Er mennesket den eneste rasen eller er andre raser involvert? Hvordan fungerer økonomien?

Introduksjon til Kunsten å skrive tegneserier og Alan Moore

Født 1952. Bosatt i Northampton, England. Begeynte aktivt å skrive tegneserier i 1980. Av hans samlete produksjon er kun et lite antall oversatt til norsk, men dog de viktigste som *Vekterne*, *Det glade vanvidd* og *Skizz*.

En av de mest profilerte og prisbelønte av dagens tegneserieskapere. Mottok Norsk tegneserieforums Sproing-pris i 1990 for beste utenlandske serie sammen med Brian Bolland for *Det glade vanvidd*.

Tidligere artikler i TEGN behandlet skrivingens verdi i forhold til tegneseriemediet — og andre medier. Den plasserte betydningen av bærende ideer og indre tema innenfor fortellingen, samt fortellerstruktur og konstruksjonsmessige elementer. I denne tredje artikkelen, som avslutter Alan Moores artikkelserie i TEGN, behandles miljø- og karakterskildringer.

Tor Arne Hegna

Klesvaner? Familesammen-setninger?

Dette er den prosessen som jeg selv fulgte da jeg konstruerte Warpsmiths verden og den måten deres kultur var sammensatt. Jeg gikk gjennom den samme prosessen med Halo Jones og *V for Vendetta*. Poenget er at når du har arbeidet frem miljøet i dens aller minste detalj. kan du snakke om den i fullstendig fortrolighet og i en ledig stil uten å treffe dine lesere høyt over hodet med en hel masse utredninger.

Howard Chaykin gjorde det med albumet *American Flag*. Han utarbeidet merkenavnene, TV-showene, moteretningene og de politiske problemene. Da han begynte på historien lot han leserne plukke det opp etterhvert. I det første nummeret av *American Flag* ser vi glimt av TV-show og reklamebolker som gir oss et mye mer realistisk inntrykk av måten disse menneskene lever og tenker på enn en mengde forklarende tekstrubrikker ville ha klart. Det har også fordelen av å virke mer naturlig siden den følger nesten eksakt den måten vi setter oss inn i en fremmed kultur om vi reiser utenlands i ferien.

Vi forstår ikke nødvendigvis alt om kulturen med en gang, men etterhvert som vi plukker opp detaljer som omgir oss, får vi en komplett følelse av helheten i miljøet; dets unike atmosfære og de sosiale elementer som former det. Når en forfatter bruker miljøet *riktig* på denne måten, får vi *ikke* følelsen av å få en drøss unyttige detaljer presset på oss bare fordi forfatteren vil vise oss hvor omhyggelig han har gjort sitt tankearbeid. Ved å plassere historien i en logisk konstruert verden, vil leserenes motforestillinger på langt nær bli fjernet og føre dem trygt inn i den hypnotiske lesertilstanden som jeg har nevnt tidligere (se TEGN 3/92).

Når jeg snakker om kolonien på Neptun, er det et tenkt og konstruert sted, men om du benytter et sted og et miljø som faktisk eksisterer, må du være like gjennomtenkt og gjennomført i detaljene den verden du fremstiller. Når jeg startet å skrive *Swamp Thing*, leste jeg så mye jeg kunne om Louisiana og Bayou, og fikk etterhvert en brukbar kunnskap om stedets plante- og dyreliv, og hvordan det hele så ut. Jeg vet at vannhysainter samler seg i tykke lag på vannet slik at det ser ut som fast grunn og at det gror så hurtig at man i tidligere tider

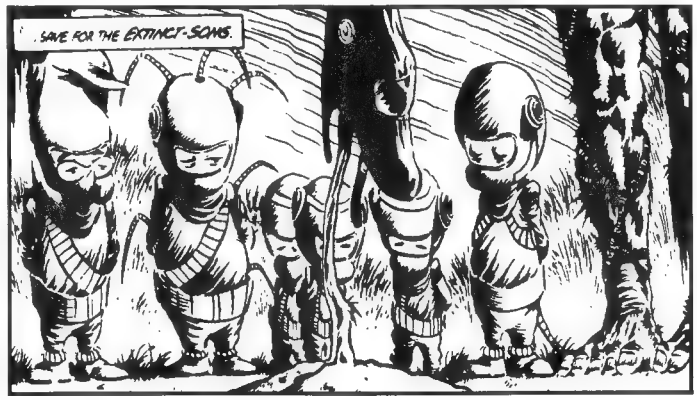

Hvordan å beskrive personligheter fra andre verdner? I "Swamp Thing" nr. 32 benyttet Alan Moore en tale med klang av Pogo for sine fremmede...

måtte brenne dem vekk før de oversvømte hele sumpen. Jeg vet at alligatorer spiser stein, i den tro at det er skilpadder, og at de selvfølgelig ikke klarer å fordøye steinene. Det er derfor alligatorer har et slikt dårlig humør...

Jeg vet at de lokale cajuanene blir kalt "coonass" av ikke-cajunere som en slags nedsettende betegnelse og at cajunerne selv har gjort bruk av denne fornærmelsen ved å lage stickers med teksten "Proud to be coonass". Jeg vet at det mest populære cajunnavnet er Bourdreaux. Hvis jeg ønsker et realistisk navn på en vanlig innbygger i Louisiana, så ser jeg i telefonkatalogen over Houma til jeg kommer over som synes å ha en bra klang; Hattie Duplantis er et bra navn, det er også Jody Hebert. Og jeg benytter atlas får studere motorvegene. Det er slike små detaljer som gjør beskrivelsen av ditt spesielle sted overbevisende og realistisk. De kan forsiktig plasseres inn i dialogbildet uten brask og bram, og vil sannsynligvis virke mer overbevisende jo desto mer uviktige og trivielle de er.

En skikkelse som i utgangspunktet er usannsynlig, men likevel sannsynlig på sine premisser, og fullendt og logisk, er Dr. Manhatten i "Watchmen".

Når du behandler et miljø, så er det ikke bare stedets fysiske nærhet som må forstås, men også den emosjonelle og atmosfæriske virkelighet. Ta Batmans Gotham City som eksempel. Er det bare en annen versjon av New York? Er det et enormt tiltrekkende lekeland for godt utvokste barn, fylt med gigantiske skrivemaskiner og svære troll-i-eske-skapninger, befolket med typer som Bat-mite og eksentriske misfostre som Pingvinen og Jokeren? Er det et mørkt, paranoid og utbrent landskap tatt rett ut av Fritz Langs fantasi, terrorisert av deformerte skapninger og monstre, og hvor den eneste forsvareren er en skremmende og nådeløst vigiliante — utkledd som en flaggermus?

Måten du velger å beskrive miljøet på vil bestemme hele historiens stemning, og er like viktig for den endelige lesereffekt som en forståelse av de fysiske faktorer som utgjør den verden du skriver om.

LA OSS SI AT VI NÅ HAR BESTEMT vår verden. Hva slags mennesker bor i den og hvordan skal vi best beskrive dem? Dette bringer oss over på det vanskelige området personbeskrivelse.

Holdningen til personskildringer i tegneseriene har endret seg, som alt annet i dette tilbakestående bastardmediet, i et smertelig sakte tempo i de siste tredve eller førti årene. Den første holdningen en fant i seriehefter, var den enkle, endimensjonale menneskeskildringen som "denne personen er god" og "denne personen er ond".

For tegneserier av denne tiden og for den enkle samtiden de var ment å underholde, var de perfekte.

I de tidlige 60-årene derimot, hadde tidene forandret seg og en ny tilnærming til personskildring var helt nødvendig. Da innførte forlagsredaktøren Stan Lee (se en annen artikkel i dette TEGN) todimensjonale beskrivelser av typen "denne typen er bra, men har lite hell hos damene" og "denne typen er dårlig, men kan endre seg og bli med i Alliansen om mange nok lesere skriver inn og ber om det".

Nok en gang synes dette å være en innovativ og tidsriktig måte å produsere en tegneserie med relevans til sin egen tid. Utviklingen siden den gang har vært minimal. I et forsøk på å følge med i tiden, har seriefigurene blitt mer ekstreme, mer brutale, mer bisarre og enda mer nevrotiske, men den grunnleggende måten å portrettere dem har endret seg svært lite. De er fremdeles omhyggelig definerte todimensjonale typer, muligens med litt verbal flørting for å sprite dem opp.

Jeg tror mye av skylden for dette beror på forestillingen at "en type er ikke god om han ikke kan oppsummeres i femten ord" holder. Jeg mener at det som egentlig menes er at "hvis en person ikke kan skildres med minimum femten ord, så får jeg ikke solgt noe til et barnepublikum, som vi tror har begrenset intelligens og er i besittelse av begrenset oppmerksomhet".

Uskrevne lover og konvensjonell kunnskap av denne typen er egentlig industriens bane, eller en av dem. Problemet er at de prøver å fange mennesker inn i en spesiell måte å tenke på. Det er opplagt at hvis din skapning må beskrives med femten ord à la "en kynisk politimann viss foreldres mord fører ham til en maskert krig mot all kriminalitet". Selv om dette representerer begynnelsen på en brukbar karakter, er tendens at fortelleren aldri kommer hinsides de femten ordene. En eller annen gang i hver fortelling vil han forsikre seg at personen sier noe kynisk og tenker tilbake på sin karriere som politimann. Eller en av bifigurene vil si noe som "Ærlig talt, du er så kynisk!" Og som vår helt imøtegår med "Hva hadde du ventet deg? Jeg har vært politimann!"

Hvis fortelleren er noenlunde dyktig, vil mindre trekk av personligheten bli introdusert etterhvert. Det blir åpenbart, som eksempel, at vår kyniske eks-politimann også er frimerkesamler. Merkelig nok blir dette ført tilbake til det opprinnelige premisset: "Vel, her sitter jeg, med albumet foran meg og fukter hengsler. Jeg ville aldri ha gjort dette om jeg fortsatt var politimann. Faktisk, jo mer jeg tenker over det, jo mer kynisk føler jeg meg."

—Alle skikkelser i historien er en selvstendig karakter, selv om han tilfeldigvis bare vandrer i bakgrunnen uten å si et ord og aldri dukker opp i igjen. Her en kommenterende avisselger i "Wachmen".

Hvis fortelleren er mer av en eventyrer, vil han muligens føle behov for å skildre sin figur med større dybde. Problemet er at uansett hvor dyp figurens sjel enn viser seg å være, så er den kun femten ord bred. Kanskje vil forfatteren ofre et helt hefte på figuren hvor han prøver å løse mysteriene i hans fortid ved bruke flashback eller lignende. Historien vil da ha et sentralt punkt og et tema, som fortellinger skal ha, sannsynligvis i retningen av "hva gjorde den personen så kynisk?"

Over de neste tyve sidene eller så går vi gjennom personens tidligere år til vi når den apokalyptiske handlingen ved historiens kjerne. "Jeg sto bare der,, stirret på frimerkealbumet, den uvurderlige samlingen som det hadde tatt år å bygge opp, og når jeg plutselig forsto at siden jeg idiotisk nok hadde limt dem med altfor sterkt lim, var de totalt verdiløse. Jeg forsto at universet var en grusom spøk over menneskeheten og at livet var totalt unyttig. Der og da ble jeg fullstendig kynisk overfor den menneskelige eksistens og bestemt meg for å gå inn i politiet."

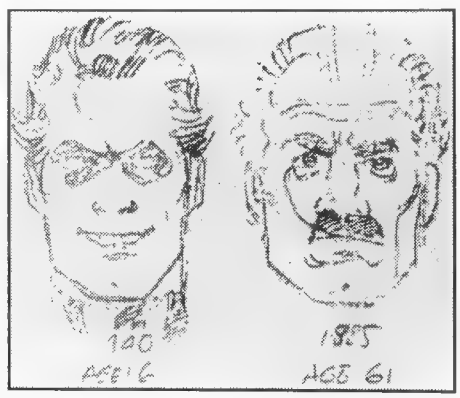

Dave Gibbons tidlige skisse til den dystre karakteren Komikeren i "Watchmen".

Poenget er at de interne, stadig arbeidende, figurbeskrivelsene er begrenset og føles etterhvert mer og mer uvirkelige, og da blir figuren det også. Om tegneserieforfattere skal skape i takt med tiden og utvikle sine personbeskrivelser, er det på tide å forkaste noen av disse arbeidsmåtene, og angripe saken fra en annen vinkel.

Et logisk sted å begynne vil være å studere virkelige mennesker. Se på karaktertrekkene til dine medmennesker, og studer gjerne deg selv også, så objektivt som mulig, og etterhvert vil ingen av dem kunne plasseres innenfor en femten-ords ramme. Du noterer deg kanskje at noen mennesker forandrer personligheten avhengig av hvem de snakker med. De har en annen stemme når de snakker med sine foreldre enn den de har når de snakker med sine arbeidskollegaer. De endrer sin holdning og sitt humør fra time til time. Ofte vil de gjøre ting som ikke synes å stå i stil med deres type. Korte observasjoner som dette er til hjelp for å føre den skapende kraft mot en mer komplett forståelse av å beskrive karakterer enn det som oppnås av noen enkle forenklinger av fenomenet.

Det er verd å studere hvordan mennesker på andre felt løser problemet med menneskelig sannsynlighet. En tegner som vil lære å tegne den menneskelige kropp realistisk vil sannsynligvis starte med å tegne fra livet, observere måten de står på, bøyer og beveger seg på. Kun de mest tåpelig tegnere slår seg til tåls med å følge tvilsomme utsagn som at "pene figurer har alle store haker".

Se på deg selv og folk rundt deg i detalj og prøv å få med deg alt, hvert verbale utfall og nøling, hver vage nyanse i kroppsholdning og en nesten umerkelig håndbevegelse. Lytt til måten de snakker på og gjenskap stemmen deres i ditt eget hode med all dens eiendommeligheter intakt. Siden du aldri vil kunne skape en skikkelse som er helt tro mot virkeligheten, vil forsøket uansett føre deg nærmere målet og en dypere forståelse av problemene involvert.

Et annet brukbart redskap ved personskildringen kan tas fra teateret. Jeg har tidligere nevnt at jeg prøver å ha en så metodeaktig tilnærming til typeskildring

som mulig, og det synes å gi brukbare metoder. Som et eksempel på hvordan jeg pleier å nærme meg en karakter, er den måten the demon ble brukt o nummer 25-27 av *Swamp Thing*. Å utarbeide Jason Bloods personlighet representerte ingen virkelig vanskelighet, men siden the Demon selv faktisk var ment å være en skapning fra helvete, innså jeg at hans psykologi og indre krefter ville trenge endel betraktninger. Jeg visste at han var en kort og stubbete type, og det slo meg at han sannsynligvis var tettpakket og tøff, som et resultat av å leve og overleve i helvete. Jeg forestilte meg hans vekt som massiv, som om han var skapt av solid jern, og hans indre kroppstemperatur omtrent så varm som magma. Det førte til en slags febersk intensitet i tanker og handlinger.

Jeg noterte meg at i Steve og Johns opprinnelige skisser til skikkelsen var hoggtennene markerte og at munnen hadde en antydning til en katteaktig kløft i overleppen. Dette måtte medføre at stemmen var noe maltraktert, hemmet av leppene og tennenes deformasjon.

Ladet med en slik informasjon dro jeg gardinene for i arbeidsrommet mitt og prøvde jeg å forestille meg hvordan det ville føles å faktisk være denne typen. Det ante meg at med den enorme kroppsvekten, som også var lav, ville det gjøre kroppens bevegelser uhyre monumentale. I tråd med villdyrholdningen som hoggtennene innga, prøvde jeg å forme meg selv som pukkelrygget og bøyde meg mens jeg gikk fram og tilbake. Når jeg følte at jeg hadde den fysiske skikkelsen inne, testet jeg stemmen; jeg presset overkjeven fra, og krøllet overleppen til det ble vanskelig å snakke klart. For å gjøre seg forstått måtte man snakke langsomt, som ga en sakte kvalitet, noe som kom meget dypt, fra maven et sted. Til slutt forsto jeg at den eksakte stemmen jeg lette etter måte være en slags elektronisk utgave av Charles Laughtons stemme fra filmen *Mytteriet på Bounty*. Ved å sortere ut stemmen og skikkelsens positurer, kan du ordne inntrykkene inni hodet til tiden er inne for å gjøre bruk av dem i realistiske dialoger.

En konklusjon som jeg har kommet fram til, er at alle har uendelige mange fasetter i sine personligheter, men vi velger å ikke fokusere på mer enn et par håndfull det meste av tiden. Vi har alle områder i oss som er grusomme, onde, feige, lastefulle, voldelige, grådige...

Om vi ønsker å beskrive en karakter med disse attributter må vi være forberedt på å studere i hvitøyet de områder av vår egen personlighet som vi føler oss minst fornøyd med. På den andre siden har vi alle sammen sider hvor vi er noble, heroiske, uselviske eller kjærlige, enten vi velger å vedstå dem eller ikke. Når en edel skikkelse skal skapes, skal du først se etter det glimtet av edelhet som finnes i deg selv, uansett hvor tvilsomt dette kan synes for deg i dine svakeste stunder.

Jo mer eventyrlig du blir i din personskildring, desto sikrere er det at du vil møte noen av de vanskeligste og mer spesielle problemene. For igjen å ta et eksempel, som en mannlig, hvit forfatter og praktiserende hetroseksuell, hvordan skal jeg kunne beskrive en homofil skikkelse, eller en svart, eller en kvinne? Teoretisk sett skulle det være enklere å skrive om mennesker av en annen rase, kjønn eller seksuell legning enn for eksempel om noe så fantastisk som en emosjonell vegetabilsk bevissthet, fremmede übermenschen eller underjordiske skapninger. Det holder ikke om hvis din skildring av en omvandrende grønnsak blir feilaktig. Når det gjelder mengden av forskjellige skikkelser som du sannsynligvis vil skape gjennom din fortellerkarriere er det på samme tid absorberende og formanende. En dag er du en barnemorder i New York, den neste en følsom krystallskapning på Altair 4, neste igjen en syttiårig nonne som arbeider blant overlevende av den andre presten i London anno år 2237. Du vil tvinges til å betrakte mennesker som enten er politisk eller moralsk frastøtende for deg og likevel prøve å forstå dem.

Dette kan av og til være personlig såvel som profesjonelt ønskelig, men hovedmålet er at du i ditt arbeid som forfatter tar den rette graden av omtanke og tilstreber den nødvendig grad av stil og autentisitet i din personskildring, og bruker *hele linjen* av involverte prinsipper.

Husk at alle skikkelser i historien er en selvstendig karakter, selv om han tilfeldigvis bare vandrer i bakgrunnen uten å si et ord og aldri dukker opp i igjen. Hver gang du starter på en historie skaper du en verden og befolker den. Selv om du ikke kan ta deg tid til å bruke dager på dette hver gang, skal du ihvertfall være sikker på at du ofrer så mange tanker på det som mulig.

Oversatt og bearbeid av Tor Arne Hegna

Kan jeg friste med Norsk tegneserie-forum?

ANNONSE:

—Hvordan kan du være med i den norske og internasjonale tegneserie-miljøet? Jo, som medlem av Norsk tegneserieforum!

Du mottar medlemsbladet Bobbla, som kommer seks ganger i året, fylt med nyheter, kommentarer og sladder. Du vil også motta diverse andre tilbud på produkter og aktiviteter.
Du betaler bare
60 kr. om du er under 17 år
100 kr. om du er 17 år eller mer.
400 kr. for støttemedlemer (firmaer o.l.)

Norsk tegneserieforum
Westbue Egebergsgt. 8 C
0172 Oslo 1, Norge
Postgirokonto: 0805 4034815

Milovans siste testamente

heter tegneserien som du kan lese på de neste sidene. Den er tegnet av en av de unge geniene som Norge har fostret i den siste tiden. Trygve Høiseth heter den 21 år gamle "håpløse amatøren", som kaller seg selv, men legger til "dog med store ambisjoner. Jeg håper å bli en virkelig god serietegner en gang. Jeg vet hva bror min synes (*grusomt*!) og mamma (*flinke gutten min*), men hva synes TEGN?"

Vi synes det er helt topp! Og leserne kommer til se mer av Trygve Høiseth . *Vi lover!*

LANDSBYEN VOGOESCA UGORSKO, NORDVEST FOR SARAJEVO...
FOR ET SANT HELVETE KRIG ER!
HØISETH.
TENK AT DET HAR BODD MENNESKER HER EN GANG...
M-HM...
UN
UN
I FLERE ÅRHUNDRER HAR DE DYRKET ÅSSIDENE, TROSSET NATUREN ...
SÅ- -PLUTSELIG- UTRYDDER DE HVERANDRE...
HVORFOR?
UN
1

MENINGSLØST-
DET VAR JO ETT FOLK, MED SAMME BAKGRUNN.
BARE RELIGIONEN SKILTE DEM.
«KREMT» JEG FORESLÅR AT VI BEGYNNER VÅRE UNDERSØKELSER DER NEDE OG JOBBER OSS OPPOVER.
OK!
TO UKER SENERE: TETTSTEDET SVARSTAD, SØRVEST FOR OSLO...
SKAL DU HA MERE KAFFE, KJÆRE?
HM..?
JEG SPURTE OM DU VILLE HA MERE KAFFE.
EH... NEITAKK.
HAR DU SETT BILDENE FRA BOSNIA I ØSTLANDS-POSTEN? EN TRA-GEDIE, ER DET!
ØSTLANDS POSTEN
KRIG!
FOTO-KONKURRANSE
DAGENS ORD
TEGN
DAGENS HELT!
JA-FORFERDE-LIG!
«SUKK!» PÅ'N IGJEN!
FORRESTEN - DET KOM EN PAKKE TIL DEG I DAG MED POSTEN - FRA UNI-VERSITETET.
PAKKE..?
SEPTEM

OGSÅ FRA UNIVERSITET-ET!

EN BOK..?
NEI, SÅ HYGGELIG!

HM!
DET ER SIKKERT FOR AT DU SKAL HA NOE Å FORDRIVE TIDA MED...
VIRKELIG OMTENKSOMT AV DEM!

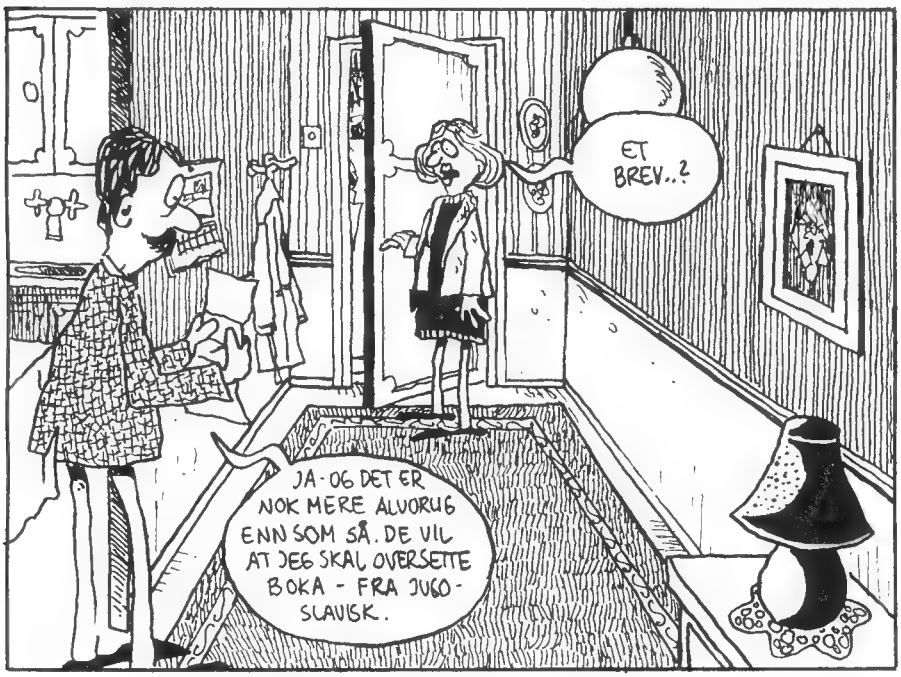
ET BREV..?
JA - OG DET ER NOK MERE ALVORLIG ENN SOM SÅ. DE VIL AT JEG SKAL OVERSETTE BOKA - FRA JUGO-SLAVISK.

NOE SÅ FREKT! DU ER JO SYKEMELDT!
DU FÅR SENDE DEN TILBAKE, MORTEN, MED ÉN GANG!
JEG VET IKKE, LINN...

... DET ER ET FRISTENDE OPPDRAG! DET ER FAKTISK EN DAGBOK - DEN BLE VISST-NOK FUNNET I NOEN RUINER AV NORSKE FN-SOLDATER.
SEPTEMBER

MEN MORTEN - JEG TRODDE DU ENDELIG SKULLE KUNNE KOBLE AV LITT -

SLAPP NÅ AV! DETTE BUR BARE GØY! DRA PÅ JOBBEN DU, DU ER ALLEREDE SENT UTE.
JEG VET IKKE...

HA EN FIN DAG! DET KOMMER JEG TIL Å FÅ, HELT SIKKERT!
ENDELIG! HERREGUD, SÅNN MÅS...
JEG TRENGER VIRKELIG Å FÅ GJORT DETTE. DET ER SÅNN HUN ALDRI VIL FORSTÅ ...
-MEN MAN KAN JO IKKE ELSKE JOBBEN SIN NÅR MAN ER BILSELGER, SOM UNN.
DETTE DERIMOT - ÅHH, FOR EN LIDENSKAP! «MILJOVAN HODICS DAGBOK» ...
INGEN DATO...? HMM...
Det er med tungt hjerte jeg starter denne dagboken. Mørket er over oss, rundt oss - og i oss - i disse dager. Hvorledes har det blitt...
En gang var vi alle venner, kommunismen var nærmest vår religion - og Tito var vår gud. Det er merkelig å tenke på nå. Bosniere som skålte med serbere og kroater, venner, naboer og endog familie...
SKÅL!
SKÅL!
SKÅL!

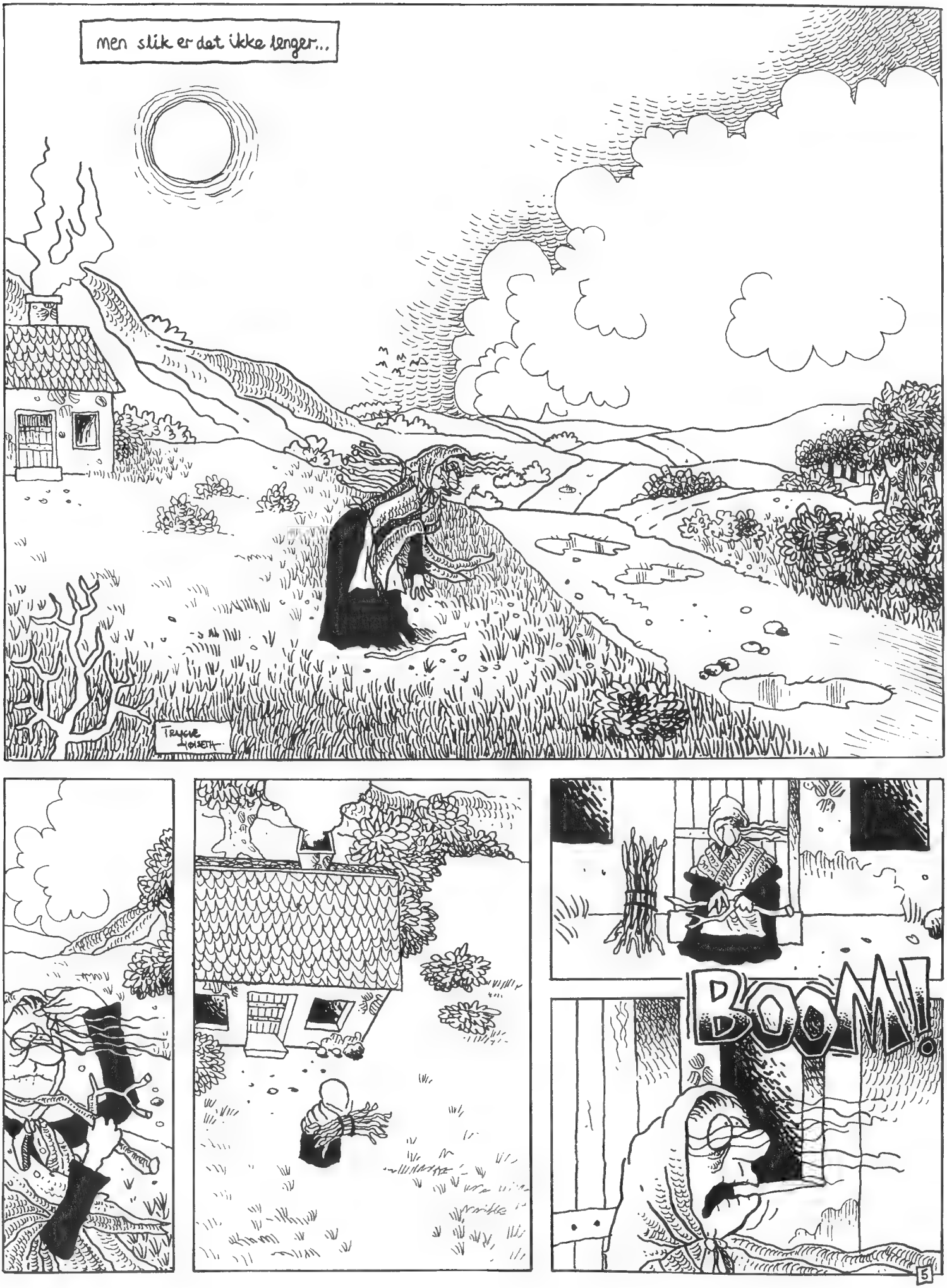
men slik er det ikke lenger...
TRYGVE HOLSETH
BOOM!!

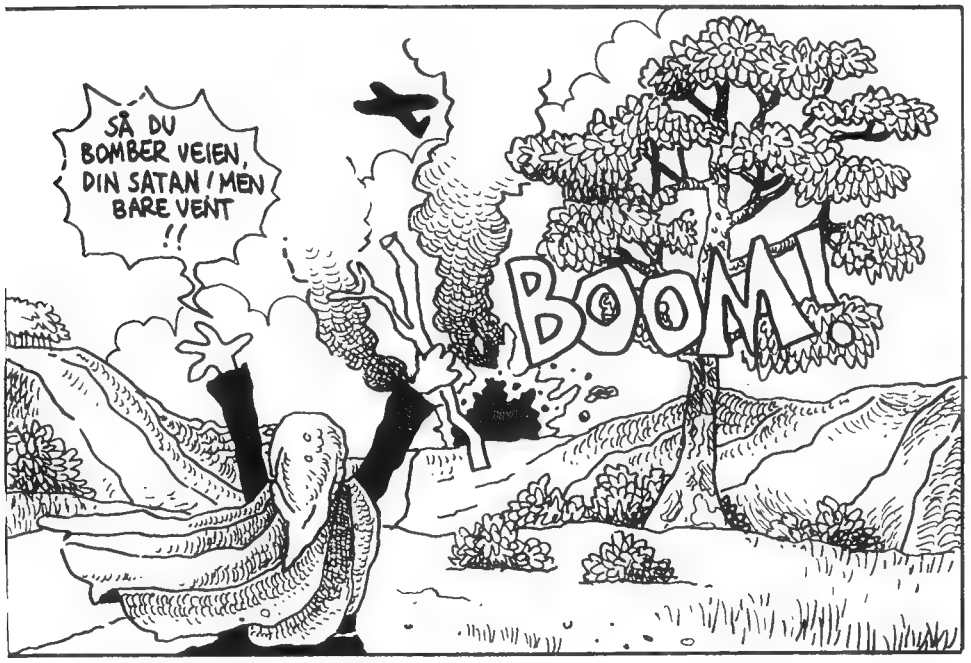
SÅ DU BOMBER VEIEN, DIN SATAN! MEN BARE VENT !!
BOOM!

TUSENÅRS-RIKET ER SNART OMME, OG GUD SPARER INGEN AV DERE!

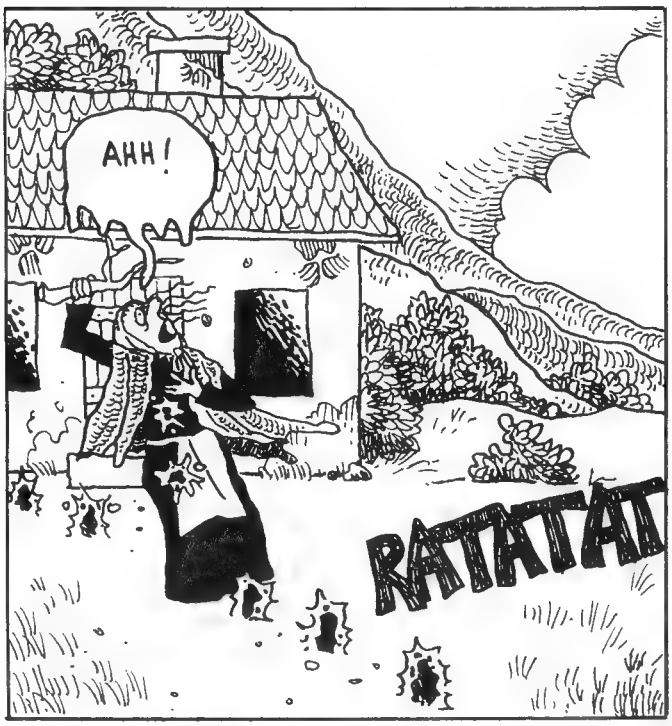
AHH!
RATATATAT

FADER VÅR, DU SOM ER I HIMMELEN...HOST! HELLIGE VORDE.. AHH...

...DITT NAVN...

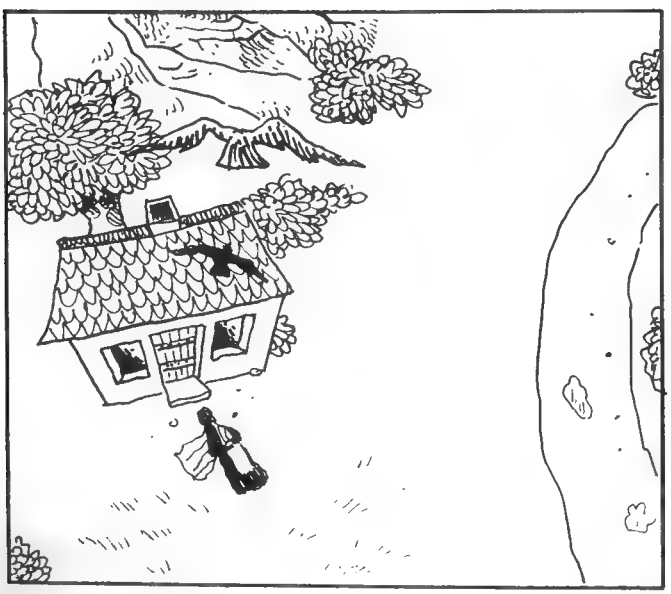

KJÆRE VENNER, JEG VET IKKE HVA JEG SKAL SI...HADDE VI BARE HATT EN PREST...

Mener vi egentlig noe med det?

Anmeldeleri kan, i sine beste stunder, være en egen genre.

Går vi til røttene finner vi ut at anmeldelse kommer fra det tyske begrepet *anmelden* i betydningen "å kunngjøre, å gjøre noe kjent eller gi melding om noe". Mer bestemt er det en avis- eller tidsskrift-artikkel hvor det blir gjort kritisk rede for en nylig utkommet publikasjon. Det er forskjell på omtale og anmeldelse. *Omtalen* og den rene kunngjørelsen finner TEGNs lesere på *TEGN i Tiden*-sidene, og der i *Nytt fra forlagene*. Der ligger en forskjell, selv om kritiske blikk kan snike seg inn.

Det ligger i sakens natur at enhever anmeldelse, eller recensjon (fra latin *recensere* i betydningen gjennomgå, vurdere) er subjektive, selv om objektivisme er anmelderens ideal. Man må lese en anmelder over tid for å finne dennes mer eller mindre klare kriterier for hva som er bra eller det motsatte, eller midt i mellom. Det er av samme grunn at TEGN prinsippielt ikke, som så mange andre publikasjoner, markerer at "ethvert artikkel står for signaturens ansvar". For det første er det feigt av publikasjonen å ta redaksjonell avstand fra sine skribenter. De har tross alt trykket det!

For det andre, vi betrakter alle våre skribenter som selvstendige individer, og både ønsker og oppmuntrer til ulike leserreaksjoner, på samme måte som vi som tidsskrift ikke ser det mulig å være enige eller venner med samtlige av våre lesere til enhver tid, herunder også de kunstnere som har slitt hardt med sitt verk for så å få det slaktet i TEGN.

Her vil selvsagt TEGN som helhet stille seg bak anmelderens rett til ikke å være feig og unnlate å si sin subjektive mening, så sant den er ærlig.

Det er av samme grunn TEGN *ikke* trykker terningskast, eller gir en tall-vurdering, over de ulike anmeldte verk, som f.eks. Norges største avis VG gjør, eller TEGNs søstertidsskrift i USA, *The Comics Journal*, gjør. Et slikt system fratar den enkelte anmelderen hans subjektive mening, og tvinger vedkommende inn i tidsskriftets upersonlige dilldall.

Det finnes ytterligere en redaksjonell vurdering av *hva* vi trykker som anmeldelser. TEGN trykker for eksempel *ikke* anmeldelser av *andre* tidsskrifter, noe andre tidsskrifter gjør. I den grad det er mulig å kaste stein i glasshus ville dette være tilfelle. Vi lager ikke *andres* tidsskrifter, vi lager vårt eget og den oppmerksomme leser holder seg selvsagt med mer enn et tegneserieorgan uansett, og vil således finne omtale av disse under *TEGN i Tiden*-spaltene.

Og bare for at det skal være sagt; TEGN har intet prinsippielt imot tegneserieblader, i motsetning til album, selv om man finner disse anmeldt i mindre grad. Det har noe med tradisjon å gjøre, og tid, siden TEGN kommer ut kvartalsvis, og f.eks. Donald Duck ut hver uke.

Til syvende og sist koker enhver god anmeldelse ned til å uttrykke anmelderens leserglede. For ingenting skuffer en entusiastisk anmelder mer enn en dårlig serie, og intet gleder mer enn en stor leseropplevelse.

Men det kan alltids diskuteres. Vel lest!

Finn Bjørklid

Friskt initiativ

Norske serieskapere, amatører som ønsker å nå lenger ut enn til den freak-, fan- og kultpregete lesergruppen, såvel som halv- og helproffe, har lenge manglet et forum hvor de har mulighet for å vise fram sine serier og prøve dem ut på et større publikum.

Ihvertfall serier som ikke passer inn mellom permene på hefter som *Pyton*, *Norsk MAD* og andre som ellers nok er flinke til å bruke norske krefter. Antologi-albumet *MIX* var et forsøk fra Semic, men det ble med det ene forsøket, dessverre (løse rykter sier at nr 2 kanskje er på trappene!). *Norske Serier* er et nytt, ferskt og friskt forsøk på å få et slik forum på beina, og ikke minst i kraft av at det fyller ut et fælt svart hull i det norske utgivelsesunivers, har det sin eksistensberettigelse.

Navnet *Norske Serier* er nok så sant som det er skrevet, bladet inneholder kun norsk-produsert stoff. Men noen spesiell oppsiktsvekkende og fantasifull tittel er det bestemt ikke. Norske serielesere er ikke kjent for å være særlig patriotiske i sine valg når de står i kiosken, så en mere fengende logo hadde ikke vært av veien.

Redaksjonelt og layoutmessig virker bladet umiddelbart oversiktlig og leservennlig, men ved gjennomlesning blir det åpenbart at flere av bidragene kunne trengt en oppstramning i regi og i enkelte tilfeller beskjed om å tegne om deler av en serie.

Et eksempel på dette er *Gul silke* skrevet av Knut Nærum (som ved nærlesning viser seg å medvirke som en silkeglatt, bestialsk nabo) og tegnet av Torstein Gundersen. Gundersens tegnestil gir meg assosiasjoner til seksti-tallets psykedeliske plakater og til Vakttårnets illustrasjoner, og den kombinasjonen passer dårlig når manus legger opp til en skikkelig blodig 'splatter'-historie.

Splatter eller hvertfall antydnings-splatter synes å være grunnideen for de fleste av Norske Serier's bidragsytere, og det viser seg at navnet Ingar Knutsen står bak manus i hele fire tilfeller. Plottet i to av disse, *Offeret* og *God bok* går det etterhvert tretten på dusinet av, og det gir ikke den avsluttende sjokkfølelsen som er nødvendig for denne sjanger. Man har skjønt hvor det bærer hen, lenge før siste rute. *Forfatteren* er en flott liten sak, veldig sjarmerende og bra tegnet av Knut A.Solberg. Også den kvalmende *Husdyr* hadde jeg sansen for (kanskje fordi jeg spiser mye boksmat), med dens intelligente rotter som har forstått at

Mer neste side ☞

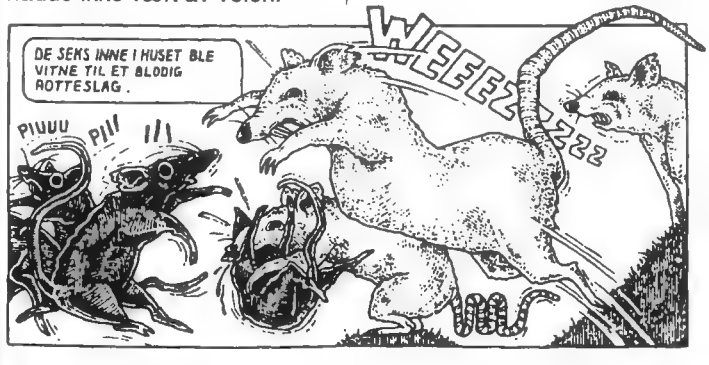

Bob Horn (Robert Thom Karlsen), kjent fra bl.a. 'Brage', er en av bidragsyterne i 'Norske serier' som ser ut til å ha overtatt gamle Brages rolle som ekselent forum for proffe norske 'amatør'-tegnere.

boksmat og syltetøy er veien til huseiernes hjerter.

Siste års vinner av NTF's tegneseriekonkurranse, John Arne Sæterøy, har, sammen med Kaj Konrad Clausen, lagd en historie, *Overgang*, som synes å ha ingredienser fra Peters/ Schuiten's *Tårnet* og Moebius' *Hermetiske garasje*, mixet til kortversjon. Historien er tegnet i den kalde, glatte, fremmedgjorte stilen som er Sæterøys varemerke. Sæterøy er en av dem jeg alltid ser fram til å se nye ting fra og resultatet av samarbeidet med Clausen er ikke noen skuffelse. Den kan sikkert leses på flere måter, men jeg valgte å se den som en kommentar til den følelsen man har som arbeider eller arbeidssøkende, når man blir flyttet fra en idiotjobb til en annen, uten mulighet for valg eller innflytelse.

Eneste høne i kurven, Gro Vik, har en liten harselas over den stakkars Trollmannen fra Oz. Hun framviser en bløt og fin strek som umiddelbart virker som skapt for tegneserier og illustrasjoner for småbarn. La oss se mer fra henne.

Formann Olsen er striper av Håkon Aasnes om dagliglivet på arbeidsplassen, sett med humorbriller. De passer som hånd i hanske for et LO-fagblad, men faller nok på siden av det øvrige innhold i *Norske Serier.*

Redaktør Dankert Ørstein fra Kongsberg har utvist gå-på-mot ved å satse på et slikt produkt som *Norske Serier.* Det er å håpe at det krones med bra salg, det har initiativet fortjent. Og etter diverse småjusteringer og litt ekstra erfaringer har bladet staket ut kursen mot noe riktig bra og kanskje etterhvert helt uunnværlig.

Til slutt et spørsmål til redaktøren: I listen over bidragsytere finnes ikke én manusforfatter. Det må da være et uhell?

Norske Serier kan abonnement-bestilles (kr. 90,- for fire numre)hos: Forlaget Konsept, Svartåsveien 26, 3600 Kongsberg

Kurt Østergaard

Norske Serier nr 1 — 1992
av Håkon Aasnes,
John Arne Sæterøy, Mykle,
Knut Nærum m.fl..
36 s., sv/hv, hefte-format,
Pris: Kr. 26,50
Forlaget Konsept 1992

Respektløs respekt for H.C.Andersen

Danmark har gitt verdenslitteraturen to store forfattere. Den ene er H.C.Andersen...

I et nytt, nesten hundre siders tykt tegneseriealbum får vi presentert seks av eventyrdikterens kjente fortellinger. Selv om H.C.Andersen skrev både romaner, dikt og reiseskildringer, er det hans eventyr for barn som er oversatt, kjent og verdsatt over hele verden. 156 eventyr har han skrevet og selv om man i romantikken nok gravde fram gamle muntlig overførte eventyr, både i Tyskland, Norge og for så vidt også Danmark, var det nye at H.C.Andersen skrev og fortalte sine eventyr på sin helt egen måte — og for barn.

Mer neste side

Skribling som gjødsel

De fleste av oss sitter og tegner ved telefonen. Skribler ubevisst løs mens oppmerksomheten er ved samtalen i røret. Gir Gro mustasje på forsiden av dagens, eller lager skraverte mønstre på baksiden av en konvolutt.

Joakim Pirinen er ikke annerledes enn folk flest - også han skribler mens han skravler. Likevel, annerledes er han, for han gjemmer sine skriblerier, jobber videre med dem, legger dem bort, tar dem fram igjen, bearbeider dem til tegninger — og gir dem til slutt en tittel.

Den sjunde björnen er en samling av slike bearbeidede skriblerier fra den svenske serietegneren. En samling av nonsens-tegninger som i kollisjonen med fantasifulle titler blir noe helt tredje, noe morsomt, noe ironisk, noe samfunnskritisk, noe makabert, alt etter øynene som ser.

Pirinen sier selv i en tittel: *Pirote är en svamp som innehållerden hallucinogena substansen pirin — ät av den och du blir precis som jag — du får se en massa små fina streck du får dålig hållning — du har att genomleva trettio års bakrus. (Sannelig litt av en tittel! Red. anm.)*

Og små fine streker får du unektelig å se. Pirinens pirkete, men likevel frie strek er et kreativt møte mellom svart og hvitt, som utforsker rommet mellom de rene streker og gjør skravering til det egentlig fantasifostrende.

Det er noe herlig forløsende, respektløst over Pirinens samling av tusjtegninger. Noe du kan ta fram med mellomrom, bla gjennom og merke hvordan din egen fantasi får gjødsel og mot til å slå seg løs.

Kurt Østergaard

Den sjunde björnen
tegninger av Joakim Pirinen
128 s., pris kr. 89,-
Tago forlag, Sverige 1992

Gjennom en muntlig stil henvendte han seg direkte til barna -fortalte med sidesprang, bibemerkninger og parenteser. Og for den voksne som forventes å lese høyt for barna, la han inn undertoner og ofte en dypere mening til ettertanke. Han brukte folkeeventyrenes almengyldige symboler, men tilførte dem sine egne ideer og tanker og kunne i sine beste eventyr la en idé fylle en fortelling og gi den en sluttet og fullkommen form.

Serieskaperen Rune Kidde skriver i et forord (plassert *midt* i det nye albumet), at H.C.Andersen stjal med armer og bein når han samlet stoff til sine eventyr. At hans produksjon er uhomogen, ulogisk, full av anakronismer, stavefeil, opppustethet og barnsligheter, men at det nettopp er slik det foranderlige, fanivoldske eventyret skal være. "Hvis eventyr blir klenodier og museumsgenstande, vil de dø. De skal genskabes og forvandles, som H.C.Andersen gjorde det — det var sjælen i hele hans produktion." Skriver Rune T.Kidde.

Albumet *En historie og andre eventyr* er et jubileumsbind, gitt ut i anledningen av det danske forlaget Carlsens 50-årsjubileum. Det er samlet av to eventyr-album med H.C. Andersen-fortellinger, hvorav det første kom ut et år tilbake.

Albumet inneholder foruten titteleventyret: *Fyrtøyet, Talismanen, Det er deg, fablen sikter til, Prinsessen på erten, samt LilleClaus* og *Store Claus*. I den siste er handlingen lagt til en norsk bygd og den er sammen med *Fyrtøyet* de to absolutt beste og mest underholdende eventyrene i samlingen.

Å gjenskape og forvandle H.C.Andersens eventyr til tegneserie skaper to fallgruver: Å lage H.C.Andersens eventyr illustrert, eller å lage dem nesten uigjenkjennelige eller parodiske.

Kidde og Co. unngår elegant begge fallgruver.

Med et språk, mer folkelig og ramsalt enn fra Andersens egen hånd og med en beskrivelse av folkeliv og dyder, eller mangel på samme, mer direkte og utvetydig enn hva som ville blitt godtatt for hundre år siden, rammer forfatteren Kidde, det vi kan forestille oss er ånden av den tid og det miljø folkeeventyrene er oppstått i, mer enn det nokså polerte språket til eventyrdikteren-Andersen.

Likevel er eventyrene de samme, figurene oppfører seg som vi forventer, ser ut som vi selv har tenkt dem, og de H.C.Andersenske ideer om form og innhold er bibeholdt med respekt, samtidig som en viss ertende og forløsende respektløshet ligger og lurer i krokene.

Jeppesens tegninger *er* eventyrtegninger, livlige, overdrevne, romantiske, groteske, med en humor som passer til Kiddes tekst, og en strek som perfekt legger opp til Løvdahls balanserte og fine fargelegging.

Eventyrene fortelles med en fantasifull og variert sidekomposisjon og en spennende bruk av rammer, og at Flemming Jeppesen ikke er profesjonell tegner, men jobber som brannmann og har yrker som bartender og soldat som sine 'forhenværende' (!) kan ikke sees som et negativt moment i streken, heller tvertimot.

En historie og andre eventyr er en verdig jubileumsutgivelse for bursdagsbarnet, et arbeid som det står respekt av i forhold til Kidde og Co. og et verk som vil få H.C.Andersen til å rotere i sin grav av salig fryd. 'Frit efter H.C.Andersen' er et tegneserieprosjekt som med tiden skal dekke H.C.Andersens samlede verker. Så det er mye godt i vente.

Danmarks andre store gave til verdenslitteraturen er Søren Kierkegaard. Vi har igjen å se *hans* samlede verker omgjort til tegneserier.

Kurt Østergaard

En historie og andre eventyr
— frit efter H.C.Andersen
Fortalt av Rune T. Kidde
Tegnet av Flemming Jeppesen
Fargelagt av Lis Løvdahl
96 s., farger, dansk tekst.
Pris: DKr. 98,-
Carlsen Comics 1992

Prins Valiant av Hamar

Relativt nystartede *Thule*-forlag på Hamar har store ambisjoner.

I løpet av de nærmeste årene er planen å gi ut samtlige av Prins Valiants eventyr i album-form. Det skulle bli noe slikt som rundt 40 album (inkludert John Cullen Murpys album), mer enn hva store og etablerte forlag som Semic og Bladkom-paniet våger å tenke på. Og Svein Erik Søland hos Hjemmet sitter fortsatt i ruinene av album-markedet som falt sammen med et wall streets brak.

Uansett, Thule-forlag har forlengst gitt ut det første eventyret som heter *De første eventyr*. Undertegnede sikret seg et eksemplar av den såkalte samlerutgaven som kom i 1000 eksemplarer. Denne anmeldelsen baserer seg dermed på dette.

Det meste er vel sagt og Harold Foster og hans livsverk allerede (se også forrige nummer av TEGN), så dermed lar vi det være i denne omgang. Vi nøyer oss med å konstatere at her får du eventyr, spenning, detaljerte tegninger og alt annet som kjennetegner de store klassiske tegneseriene.

Det som imidlertid irriterer noe er maskintekstingen. Thule-forlag kunne ha kostet på seg håndtekstingen. Vi blir vi istedet avspist med til dels dårlig tilpassede maskinskrevne tekstblokker. Papirkvalitet, format og innbinding er imidlertid forbilledlig.

Det som likevel gjør albumet til noe helt spesielt er de første sidene, som er viet Prins Valiants brogede karriere i Norge. Her får vi en detaljert og historisk interessant innføring, ledsaget av førstesider fra blader som *Spøk og Spenning* og *Fantomet*-hefter.

Oversikten over persongalleriet er ikke av samme klasse. Her blir det brått slutt på fargene, dårligere gjengivelse av tegningene og en alt for luftig uttegning — iallefall etter undeTEGNedes smak.

Thule-posten nummer 1, et brettet og stensilert A4-ark, medfølger albumet. Her får vi ytterligere informasjon om Foster og Murphy.

Thule-forlag har forøvrig planer om mer tilleggsstoff i de påfølgende album-utgivelsene. Blant annet er det snakk om å utarbeide en indeks over alle tidligere Pris Valiant-utgivelser på norsk, et intervju med nå avdøde Foster, og et person- og stedsnavnsregister.

Som om ikke dette var nok planlegger Hamar-forlaget flere andre utgivelser av andre tegnere. I mars/april vil albumet *Reisen til Ken* foreligge. Det er en helnorsk SF-tegneserie fra 1933-34. Serien ble skrevet av Christian Haugen og tegnet av Arent Christensen. Også i denne utgivelsen vil det bli tilleggsstoff. I 1994 vil et nytt album av duoen bli utgitt. *Den tause verden* er tittelen.

Thule-forlags adresse er:
Postboks 4006,
Postterminalen,
2301 Hamar.

Tor Sandberg

Hal Foster:
Prins Valiant, bind 1:
De første eventyr.
Side 1-46.
kroner 69.50 (samlerutgave), 49,50 (ordinær albumutgave)
Thule-forlag 1992

Elgjakt og skyte en folkevogn

Et svar til Finn Bjørklids slakt av Pyton i TEGN

Da vi bestemte oss for å lage et humorblad i 1985, ville vi lage et nytt og anderledes blad med utgangspunkt i en miks mellom MAD og underground-blader fra inn- og utland, (med unntak av humor om og med ulovlige rusmidler), og med innslag av hva vi lo av på gymnaset og i militæret.

Vi ville også være proffe med det arbeidet vi skulle utføre i bladet, samt legge opp produksjonen etter mønster fra de store serieforlagene ute i verden. Vi valgte å kalle bladet Pyton og gi det et innhold som var helt Pyton. Det samme som gjelder for andre merkevarer, skulle også gjelde for Pyton: kjøperne skulle få den opplevelsen som navnet tilsier, samt gi dem det de forventer å få når de kjøper bladet med et slikt navn.

Og har man først satt i gang et prosjekt, så skylder man alle involverte, ikke minst leserne, at man jobber seriøst og gir alle hva de vil ha og forventer å få. Det er ikke mulig å kritisere oss som lager bladet uten å kritisere de mellom tretti og førti tusen som kjøper bladet 19 ganger i året, (13 ordinære og 6 spesial utgaver).

Og faktisk er det spennende og gøyalt å jobbe med Pyton. Man får interessante, profesjonelle pluss internasjonale kollegaer, tilgang til tekniske hjelpemidler som gjør at jobben går lettere, mulighet til å diskutere både tekniske- og serieskapende-problemer, samt et system som fungerer slik at frustrasjonene blir minst mulig når veggene hjemme på arbeidsrommet kryper nærmere og nærmere og presser inspirasjonen til mindre enn en frossen ert.

Selv om det faller Finn Bjørklid og hans like, tungt for brystet at vi ikke lager fargealbum med voksen-serier, så er vi nødt til å se virkeligheten i øynene når vi engang har bestemt oss for å leve av å lage tegneserier i Norge.

Den franske bølgen er det bare noen små skvulp igjen av, og de store forlagene ute i Europa sliter og må si opp folk. Vi som har jobbet profesjonelt med serier i mange år, visste at bølgen her i landet var holdt kunstig oppe av entusiaster gjennom media, og at det var veldig få importerte voksen-serier som kunne bære seg økonomisk. Hadde vi kastet oss på voksenserie-bølgen slik som serie-guruene er i landet helst ville og ønsket, så hadde Norge fått en ti-tolv nye, frustrerte drosjesjåfører, renholdsbetjenter e.l.

Vi vet godt at det er vanskelig å bli profet i sitt eget land og at jante-loven forlengst er blitt en del av Norges-lover. Men de som sitter på gjerdet (les: de som ikke lager serier selv) og kritiserer, skal vite at det er kretsen rundt oss i Pyton (også før Pyton så dagens lys), som har lagt grunnlaget for det som kan kalles den moderne serieproduksjon her på berget. Og da mener jeg at man ikke lenger behøver å være lutfattig kunstner, i all ensomhet hjemme på gutterommet for å kunne lage serier uten å få en alvorlig knekk på idealismen, og å gi opp etter at det første albumet er ferdig. Pyton-gjengen (jeg kaller oss det selv om vi lager mye annet enn bare serier til Pyton) har vist at det i Norge går an å lage og å leve av serier som holder internasjonal standard og som også lar seg eksportere. Av de hundretalls av millioner som det omsettes tegneserier for i Norge hvert år, er kanskje en promille norskproduserte serier.

Nå har det seg slik at det ikke finnes andre blader i landet som trykker store mengder norskproduserte serier, og som er villige til å betale hva det koster. Veldig mange forlag/utgivere er også uprofesjonelle når det gjelder behandlingen av norske serier og serieskapere, spesielt når det gjelder bearbeiding av ide, manus og honorarer.

Hvem har råd til å lage et album for femten tusen kroner uten at man har veldig lyst til det og at man får penger til husleia gjennom Pyton e.l.? Det er i så

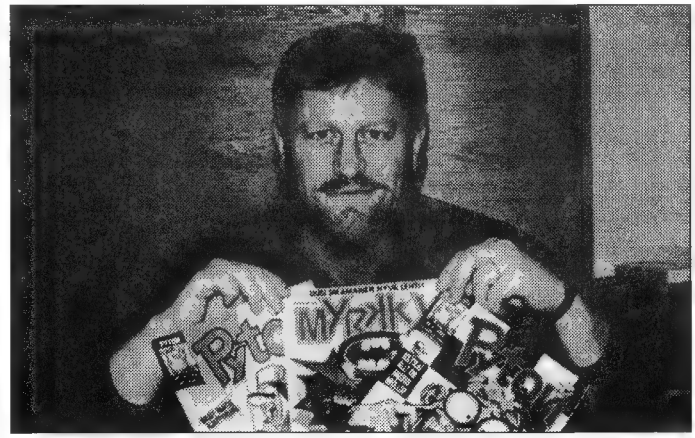

Dag E. Kolstad, redaktør av humorbladet Pyton, betakker seg for at noen snakker negativt om bladet hans.

fall idealister, og som regel, med få unntak, blir det med det ene albumet/serien.

Men tilbake til produktet Pyton. Det er sant at forandring fryder, men jeg tror ikke at Dagsrevyen-titterne blir spesielt glade hvis Oluf plutselig dukket opp kl. 19.00 en kveld og fortalte vitser. Det samme gjelder Pyton-leserne. De hadde nok følt seg lurt hvis det plutselig kom en ti sider lang artikkel om katter i stedet for den vanlige dosen med ekkel, bissarr humor. Selv om Donald Duck og Billy er blitt dårligere (les: ikke klart å følge med tiden) med årene, har de ikke forandret seg nevneverdig. Hvis Donald skiftet identitet og ble en vellykket japp, så hadde han ikke vært Donald. Det samme gjelder Pyton. Uten Pyton-humor hadde ikke Pyton vært Pyton.

Det er jo noe som heter: Never change a winning-team! Men når det derimot gjelder fornyelse, har Pyton lykkes i det store og hele. Vi har klart å holde på leserne i en meget tøff tid for tegneserier over hele Europa, og vi har utviklet mange nye, bra seriekonsepter (som vil dukke opp i andre sammenheng i tiden framover). Noe som man har oppdaget hvis man har lest Pyton regelmessig og ikke stikkmessig (hva det nå er?).

Om Pyton er bra for oss som jobber der? Det kommer an på hvordan man definerer bra. Hvis det er å bli en bedre tegner, så har det seg slik at kjører man ikke bil mye og ofte, så blir man ingen god sjåfør. Det samme gjelder med serier; øving gjør mester. Vi har også sluppet til mange nye tegnere i årenes løp, noe som ingen andre blader i den monn har gjort. Blir man en bedre tegner av å ikke komme på trykk?

Er vi blitt bedre mennesker av å jobbe i Pyton? Det tviler jeg på. I utgangspunktet så er vi jo merkelige personer ettersom vi jobber med serier. Selv om man blir påvirket av det man jobber med, så har vi vel hverken blitt dårligere eller bedre mennesker av å jobbe med Pyton. Men en ting er sikkert, vi får i alle fall avreagert gjennom det vi lager. Vi slipper å drikke oss dritings, gå på bar og slå ned folk eller banke kjerringa for å få ut frustrasjonen vår. Tvertimot så er vi åpne og fordomsfrie individer som klarer å se ting i perspektiv, noe som man er nødt til for å kunne lage den type humor som vi lager. Det nytter ikke å være forutinntatt og snever. Man må være åpen og søkende og villig til å sette seg inn i sakene før man kommer med en uttalelse eller lager en gag ut av det.

Om vi får et rikere seksualliv av Pyton? Det vet jeg faktisk ikke. Jeg har aldri brydd meg om å spørre Pyton-medarbeiderne om hva de gjør i senga, men jeg vet at flere av dem har klart å sjekke damer på at de jobber i Pyton. Men det sier vel mer om damene enn om Pyton?!

Om vi får en mer velutviklet humor? Man hadde nok blitt overrasket over hva Pyton-gjengen bedriver med og hva vi ler av og gleder oss over i det sivile

liv. Noen samler på frimerker, andre driver med karate, noen maler kunst, andre er datafriker, noen er film-fantaster og andre har barn og familie. I tillegg til alt dette har vi de vanlige frustrasjoner som alle har. Kort sagt helt vanlige mennesker. Vi er ikke overmennesker, selv om man kan få inntrykk av det ved å lese Pyton

Når vi skryter av at rompehumor er bladets profil, så er det ironisk ment overfor alle kritikere av bladet. Pytons humor skal være skikkelig Pyton, og de som leser bladet regelmessig har for lengst oppdaget at bæsj- og analfiksering bare er en liten del av bladet. De samme leserne har også oppdaget at Frode Øverli, Erik Nordgård, Bjørn Ousland, sammen med Tommy Sydsæter og Arild Midthun, har blitt dyktige, profesjonelle tegnere som holder høyt internasjonalt nivå. Dette er ikke noe som vi har funnet på selv, men gang på gang fått bekreftet når vi møter internasjonale serieskapere og redaktører. Noe av det beste innen norsk serieproduksjon de siste årene, har faktisk sett dagens lys i Pyton.

Og hva med alle de andre Pyton-tegnerne? Skal ikke de få lov til å komme på trykk og få sjansen til å utvikle seg? Jeg synes vi skylder dem det like mye, som da vi ga Arild og Tommy sjansen den gangen de satt hjemme på gutterommet og drømte om å bli serietegnere.

Er norske tegneserier like gode som utenlandske? Mellom de beste utenlandske serieskaperne og de norske, er det milevis avstand. Men vi synes ikke det er noe merkelig idet?

Å jobbe profesjonelt med serier er et ungt yrke i Norge, og den samlete produksjonen av norske serier fra starten av og fram til i dag, hadde knapt dekket en årgang av Marvel Comics utgivelser. For det tar tid å bygge opp et profesjonelt serieskapermiljø, og da mener jeg overfor leserne, tegnerne, manusforfatterne, forlagene, myndighetene, osv. Å lage og utgi serier er ingen lett jobb, som mange så smertefullt har og kommer til å erfare.

Hva enn som rir meg...

Svar til Dag Kolstads lange utredning om vel og uvære

Jeg får følelsen av at vi får utdelt hver vår rolle her; Dag Kolstad er Tommy, uten Tigern, mens undertegnede er den ekle lærerinnen som konfronterer Tommy med pinlige omstendigheter. Sin vane tro retter Tommy en imaginær laser-pistol mot lærerinnen, og ser for seg et uhyre fra planeten Neptun og som kun snakker babelunsk...

Det slår meg at en persons terrorist gjerne er en annen persons frihetskjemper, og det er ikke til å undres over at Kolstad er uenig i min lesning av Pyton. Likevel synes jeg Kolstad stort sett banker på åpne dører. Men for å gjøre det helt klart; jeg er helt for at Pyton eksisterer. Jeg synes det er flott

---

At noen av Pytons medarbeidere har tatt seg kunstnernavn, er vel ikke noe eksepsjonelt. I Frankrike og på kontinentet er dette et utbredt fenomen. Dick Kolby er også et kunstnernavn for en person med en høy stilling i norsk kulturliv, uten at han nødvendigvis er flau over hva han bedriver i Pyton.

Vi vet at Pyton i årenes løp har inspirert og utvidet horisonten til serieinteresserte både i Norge og nabolandene. Vi har vist at det nytter å være serieskaper i Norge. Og som en kuriositet, så betaler Pyton ut ca. 2 millioner honorarkroner i året i Norge, Sverige og Finland. Det er mer enn hva myndighetene i de tre landene tilsammen bevilger til sin nasjonale serieproduksjon.

Og, Finn Bjørklid, hva det enn er som rir deg, så er du hjertelig velkommen ned til oss på Pyton-redaksjonen, slik at vi sammen kan avlive noen myter, samt forsøke å utvide horisonten innen norsk serieproduksjon.

Hilsen Dag E. Kolstad
Redaktøren i Pyton.

at norske serietegnere har et sted de kan bli sysselsatt. Det fleste av dem er dyktige tegnere med internasjonal standard. Også jeg har funnet bra ting Pyton som jeg har ledd av. Men, når jeg leser et humorblad og stort sett blir nedtrykt og nedstemt, er jeg interessert i å formulere hvorfor. Det betyr ikke at jeg vil ha det forbudt. Jeg kan dessverre ikke ta hensyn til om bladet gir arbeid når jeg forholder meg til bladet som sådan. Det vil bli en uholdbar selvsensur. Kanskje nettopp fordi at Pyton er såpass store, og på egne premisser vellykte, gjorde det mulig å komme en kritikk.

Det er dog, sier Kolstad, "ikke mulig å kritisere oss som lager bladet uten å kritisere de mellom tretti og førti tusen som kjøper bladet". Det er et billig poeng, og rent ut tøv, bl.a. fordi jeg, en forakterlig serieguru, også er en leser, og jeg kan ikke underslå mine egne observasjoner på demokratiets alter som "så mange er uenig med meg, slik at jeg må ta feil".

Jeg kan aldri gå med på Kolstads påstand om at blads opplag er det som bestemmer kvalitet eller ikke. I såfall er Pyton langt dårligere enn Donald Duck. Om det er tilfelle er nok Donald bedre av helt andre årsaker. I samme forbindelse retter Kolstad en kritikk mot album; altså en kritikk mot en utgivelsesform. Om et album ikke er lett å bære rent økonomisk er uinteressant for andre enn forleggeren. En kritiker leser albumet utfra om det har kunstneriske kvaliteter, ikke for hvor mye det koster å utgi det!

Kolstad skriver ellers langt og detaljert på en rekke punkter og svarer bl.a. på spørsmålet om Pyton-tegnernes seksualliv. Beklager, men det var retorikk. Retoriske spørsmålet krever ikke svar. Takk likevel.

Dag Kolstad filosoferer ganske mye rundt spørsmålet om forandring og forventning. Jeg kan på lang veg følge ham, men synes han trekker en vel kategorisk slutning. Det er i bestefall et tveegget sverd og man like gjerne gli ned på den ene siden

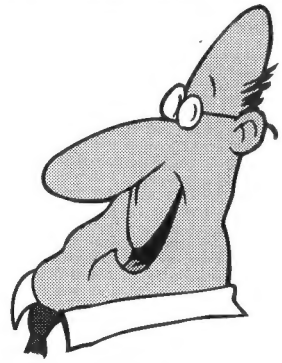

Finn Bjørklid, skurk.

---

som den andre. Det er fullt mulig å ha variasjon uten revolusjon. Det kalles utvikling. En ting er at Dagsrevyen kommer på samme tidspunkt hver dag, men noe helt annet hadde vært om det var den samme dagsrevyen dag ut og dag inn. Om det likevel kan synes slik, så har Dagsrevyen problemer. Jeg vil tro det samme gjelder Pyton.

Kanskje koker det hele ned til en generasjonskritikk? Kolstad nevner at Pyton behandler den samme humor som den vi lo av i militæret. For de fleste er heldigvis militærtiden av kortere varighet. Kolstad avspiser da også punktet om Pyton bærer "bæsj- og analfiksering bare er en liten del av bladet" og kun "ironisk ment overfor alle kritikere av bladet". Vel, her er det tydeligvis en forskjell på de som lager bladet og de som leser det. Synsvinkelen skiller.

Jeg forventer ikke at Kolstad skal være enig med meg, men forebeholder meg retten å ha et annet syn på Pyton enn Dag Kolstad. Miljøet i Norge er lite, men bør være stort nok til også å romme avvikende syn. I såfall velger jeg se positivt på Dag Kolstads lange innlegg. Det beviser at vi kan ha noe som ligner på en fri, åpen og respektfull debatt om serier her i landet, selv de skulle slumpe til å være norske...

På tampen, et lite (retorisk) hjertesukk: Jeg takker for invitasjonen, selv om den uten presisering av bløtkake og likør, høres mer ut som en trussel...

Hilsen Finn Bjørklid
Redaktøren i TEGN

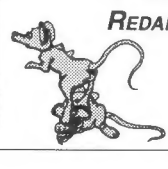

Gamle TEGN blir som nye...

TEGN 1/86 (29,-)
Claire Bretecher,Conan, Katten i historien, Torstein Gundersen, Oversette Donald, Knut Borge. *(UTSOLGT!)*

TEGN 2/86 (29,-)
Doonesbury, Mort Walker, Comics'86 i Sverige, Bjørn Osland, Katt/kvinne. Blueberry. *(UTSOLGT!)*

TEGN 1/87 (29,-)
Will Eisner (intervju & omtale), Indian Summer-debatten, John Kåre Raake, Donald-analyse. *(Få igjen!)*

TEGN 2/87 (29,-)
Don Martin, Hugo Pratt, Julius Svensen, Ivan Andreasen, Kent Aske Jensen, Cosey & Jonathan, Freddy Milton.

TEGN 3/87 (35,-)
Tema: Franske serier. Minoritetsserier, Jean Moebius Giraud, Jon Sveinbjørn Jonson, Vindens passasjer, Tor Bomann-Larsen, Edgar P. Jacobs.

TEGN 4/87 (35,-)
Utstilling i Oslo, F'Murr, Art Spiegelman & MAUS, Jødenes polske lidelses-historie, Bomann-Larsen-intervju, Pusur/Garfield.

TEGN 1/88 (35,-)
Fantomet: Myte/ virkelighet. Eirik Ildahl, Peter Haars & Kåmiks, Espen Schei, Mezieres & Christin, Japanske serier, Jerry Dumas.

TEGN 2-3/88 (64,-) dobbel
Jon Gisle, Serie-teori, Rock & tegneserier, Pesta: Ousland & Ildahl, Den mystiske mannen — serieklassiker (26 sider!). Milton Carniff, Meningen med livet, Tyske motorsykler.

TEGN 4/88 (35,-)
Donald Duck: Carl Barks, tegnefilm, Walt Disney, Chr. Nielsen, Jodorowsky, Serier i Kenya,

TEGN 1/89 (35,-)
Knut Westad, Morten Myklebust, Ola A. Hegdal, Serie-teori, Tintin-slakt, Sensur.

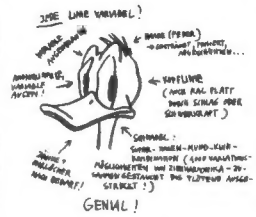

TEGN 2/89 (35,-)
Kunst & serier, Tardi & krigen, Bomann-Larsen, Krazy Kat, Skurker i tegneserier.

TEGN 3/89 (39,-)
Verdens dårligste serier, Robert Crumb, Svenske serier, Dialektikk i Donald. Serier & reklame.

TEGN 4/89 (39,-)
Batman: film & historie, Serieutdannelse, Finske serier, Humor, Damlog, MAD, Hits & Tits.

TEGN 1/90 (39,-)
Enki Bilal, 80-tallets beste serier, Katolsk bakholds-angrep, Gutta på skauen, Auclair, Klær i serier, Å snekre serier, Utstilling, julebord & priser.

TEGN 2/90 (39,-)
Annie Goetzinger, Sergio Aragones, J. Lob, Midt-sideplakat, Olaf Gulbrandsen-serie, Jersey.

TEGN 3/90 (35,-)
Dick Tracy: film & historikk, Knøttene 40 år, Knut Nærum, Serier i avis og i data, Chr. Nielsen, Propaganda-serier.

TEGN 4/90 (39,-)
En sinnsyk verden: Intervju med redaktører i Pyton og MAD, Verdens tøffeste melkemann, Tore Knutsen, Kunst & Håndverksskolen, Serier.

TEGN 1/91 (39,-)
Steffen Kverneland & De knyttete never (!!!), Avistegneren Herb, Don Rosa, Carl Barks, Werner Brothers (tegnefilm), Latigo.

TEGN 2-3/91 (62,-) dobbel
Arild Midthun, Terje Nordberg, Brian Bolland, Lena Ackebo, serier & data (innføring), Hal Foster & Alex Raymond, TEGN-index, GNU (musikk), TEGN i Tiden.

TEGN 4/91 (35,-)
Sussi Bech (intervju), Rocketeer, Amerikansk vold: nyere serier fra USA, Frank Miller, Dave Gibbons, TEGN i Tiden: kaniner, Satan, Sverige, Svineri på boks.

TEGN 1/92 (39,-)
Torpedo, Mandryka, Thore Hansen, Lord Horror, Sandman, Walt Kellys Pogo, Tegnefilm, Claus Deleuran, Julebord

TEGN 2/92 (39,-)
(Utvidet sideantall) Tommy og Tigern, Gamle sex-serier, Bilag: Det Nordiske Serie-Seminaret i Oslo, Prisvinner Morten Myjkebust, Alan Moore: "Å skrive tegneserier..."

TEGN 3/92 (39,-)
(Utvidet sideantall) Canadiske serietegnere, Jonsson & Goetzinger, Hunt Emerson, Batman-film nr. 2 (inkl. Michelle Pfeiffer), Carsten Graabæk ("Statsministeren"), Tyskland, Alan Moore: "Å skrive tegneserier - del II", Jon Gisle som tegneserie.

Bestill før Jens Stoltenberg

—*Kunnskap ruster ikke!*

Det er fortsatt mulig å skaffe gamle numre av TEGN.

Har finnes spennende artikler og serier som man ikke finner i leksikon. Evig eies kun det leste. Ryktene forteller også at TEGN er blitt samle-objekter. Merk at prisen varierer en smule. Her kommer redaksjonens rot leseren til gode! Ved å anskaffe gamle TEGN nå, får man 15% rabatt på utsalgsprisen, og vi betaler portoen (Tilbudet gjelder bestilling av tre blader eller mer). Noter ned numrene på de bladene du er interessert i, legg sammen prisen, trekk evt. ifra 15% (hvis ikke så gjør vi det), send inn bestillingen på et postkort, eller forskudds-betal via TEGNs postgiro. Send postkortet til TEGNs adresse hvor Jon Gisle og Mock venter i spenning på pakke inn nettopp dine klassiske numre.

OBS: Ikke *ring* inn bestillingen til redaktøren, da tar det tre ganger så lang tid, og sjansen er stor for at han glemmer hele greia. Husk muligheten med abonnement; se neste side!

TEGN
Westye Egebergsgt. 8C, 0172 Oslo.
Postgiro:
0814 4 37 21 08.

Jon Gisle på nye eventyr

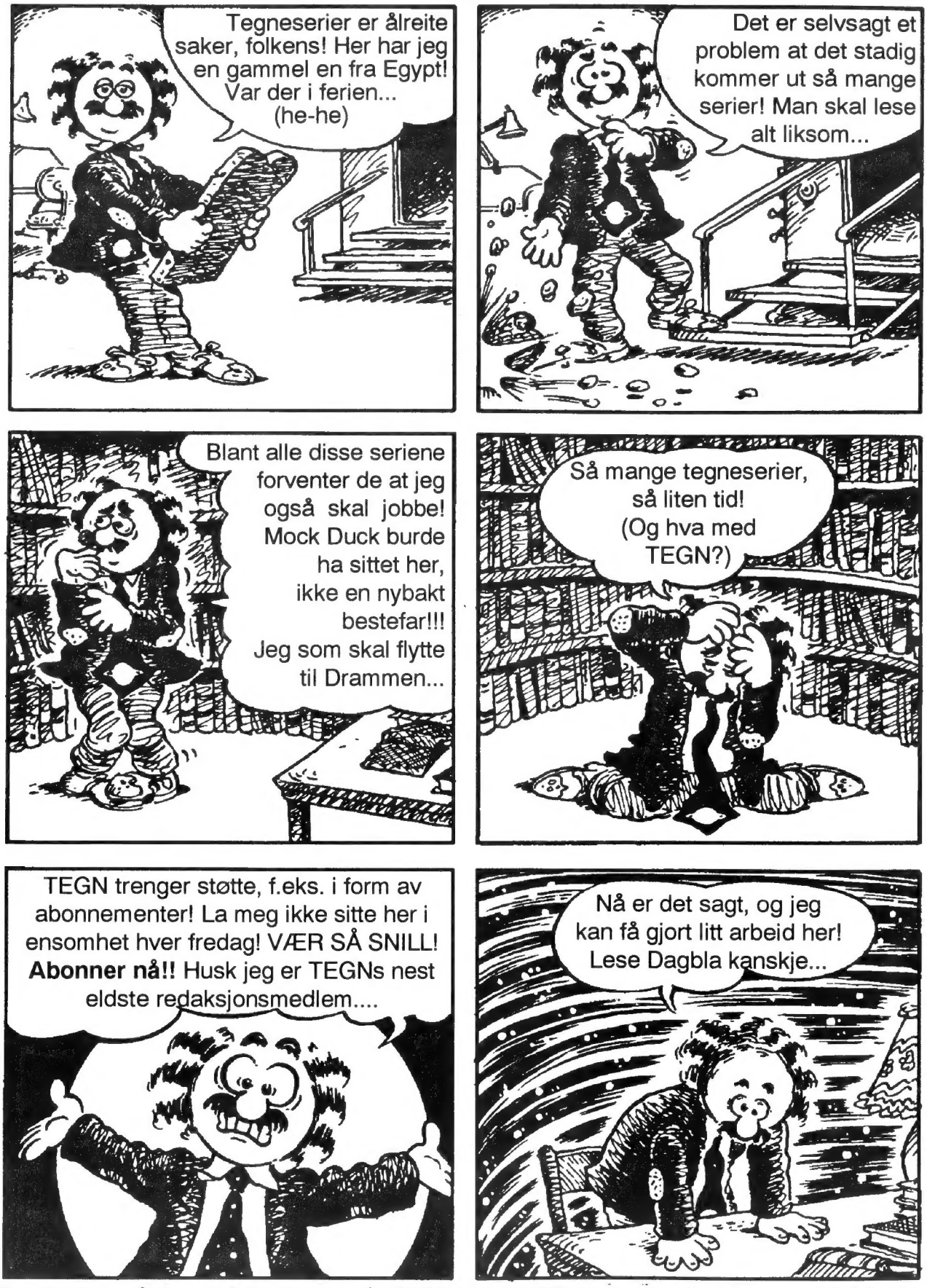
Tegneserier er ålreite saker, folkens! Her har jeg en gammel en fra Egypt! Var der i ferien... (he-he)
Det er selvsagt et problem at det stadig kommer ut så mange serier! Man skal lese alt liksom...
Blant alle disse seriene forventer de at jeg også skal jobbe! Mock Duck burde ha sittet her, ikke en nybakt bestefar!!! Jeg som skal flytte til Drammen...
Så mange tegneserier, så liten tid! (Og hva med TEGN?)
TEGN trenger støtte, f.eks. i form av abonnementer! La meg ikke sitte her i ensomhet hver fredag! VÆR SÅ SNILL! **Abonner nå!!** Husk jeg er TEGNs nest eldste redaksjonsmedlem....
Nå er det sagt, og jeg kan få gjort litt arbeid her! Lese Dagbla kanskje...

Det Jon mener å si er at et abonnement på TEGN koster kr. 160,- mottar man fire (4) nummer (1 år), som betales til TEGN, Westye Egebergsgt. 8C, 0172 Oslo. Postgiro: 0814 4 37 21 08. Gi Jon noe annet enn tegneserier å lese.

KEILEN, GUNNAR
Gullhauggrenda 36
1353 Barums Verk

Tegneserieiesensasjon:

STEFFEN KVERNELAND

DE KNYTTEDE NEVER

Det var en uhyggelig oktoberaften. Oslo var som ren for mennesker. En forrykende nordveststorm blåste over byen. Byens larm hadde veket plassen for naturens raseri. Den kom en svær mann gående nedover Stortingsgaten...

TEGN A/L Bums første utgivelse
I handelen nå! Kun 98,-